

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

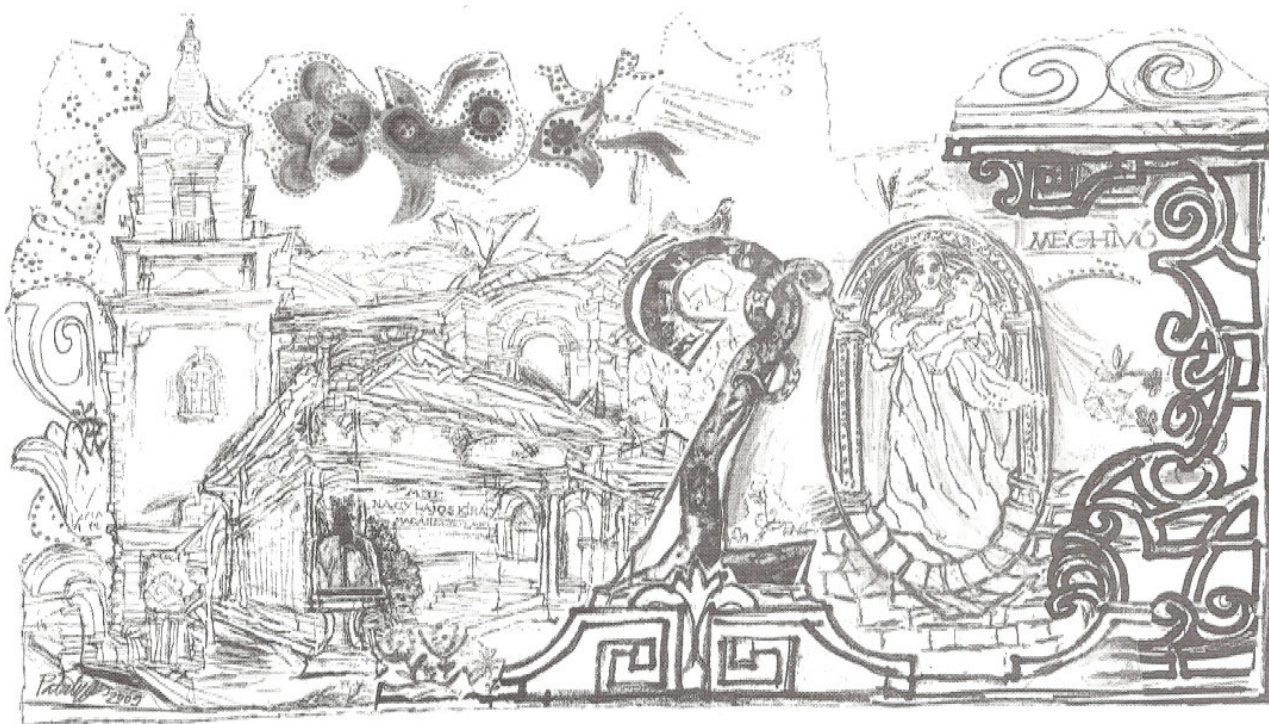
Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára : 800,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Húsz éves a Miskolci Bölcsész Egyesület
Pataki János rajza

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Bubcsó Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.
(az egyes villamos végállomásánál)
Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.
Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2009. XXXVII. évf. 2. sz.
Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cikkeket csak rövidített formában közlünk.
Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kérnénk kéziratot is)**

Belföldi előfizetés (évente négy szám):
4000 Ft/év.

Egy szám ára 800 Ft.

Az előfizetés történhet a MBE címére
(3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u.9.)
– Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 50 USD/év.

Az összeg a BB bank miskolci fiókjában vezetett
10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.
Adószám: 19071332-1-05

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
a Belvárosi Szépmíves Antikváriumban
(Miskolc, Városház tér 9.),
a Szkíta Könyvesboltban
(Miskolc, Széchenyi u. 53.),
a Kéthollós Könyvesboltban
(1081. Bp. Kenyérmező u. 3. a.),
a Fehérlófia Könyvesboltban
(Bp., József krt. 35.),
a Magyarok Háza földszinti könyvesboltjában
Gondos Bélánál (Bp., Semmelweis u. 1-3.),
a Püski Könyvesboltban (Bp., Krisztina krt. 54.),
az Emese Álma könyvesboltban
(Bp., Fehér út 1. – az Őrs vezér térnél),
Gedeon Editnél Budapesten (tel.: 314-4863),
a Csodaszarvas Könyvesboltban
(Bp., Teréz krt. 8. sz. alatt, az udvarban),
az ARTAMONDÓ Kft:
(SZKITIA) Bp., Andrássy út 124.
az ERDÉLYÉRT KÖNYVESHÁZ
Bp., Bécsi út 99.,
a SZITTYA Könyvesbolt
Bp., József Attila út 22.,
a TURUL Könyvesbolt
Bicske, Ady E. u. 7.,
Pécsett: Lánc u. 2.,
Szabó Andrea
Szentendre, Bogdányi út 14.

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423

ÖSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2009. XXXVII. évf. 2. sz.

TARTALOM

TANULMÁNY

Borbola János

Gondolatok a Szent Bertalant ábrázoló zománcképről 2

TANULMÁNYOK RÉGIEKTŐL

Lükő Gábor

Csontváry zarándokútja (Jelenkor 1984). Badiny Jós Ferenc hagyatékából 15

Bobula Ida

Az ararati népek. Badiny Jós Ferenc hagyatékából 20

TÖRTÉNELEM

Kiszely István

MAGYARORSZÁG BEMUTATKOZIK

A magyarság rövid története 22

MAGYAR EMLÉKEK KÜLFÖLDÖN

Somos Zsuzsanna

Magyarországi Klemencia sírszobra a St-Denis bazilikában (Párizs).....31

NÉPKÖLTÉSZET

Komlóssy Zsuzsanna

Az ókori világ természetistennőjének színeváltozásai egy székely népmesében 34

TÜNDÉR EZZSÉBÖT Székely népmese Kriza János gyűjtése

alapján38

Flament Krisztina

A táltos ökör (meseelemzés) 44

A TÁLTOS ÖKÖR népmese 47

ESEMÉNYEK

Képek és Jelképek. Gondolatok VÁRADINÉ OSVÁTH ILONA „Királyi szakralitás jelképrendszere népi keresztzemeseken” című kiállítás megnyitáskor **Kriza Ildikó** 50

Mezopotámiai ősök nyomában (szerk.)..... 54

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR hagyományos emlékezete Kőbányán (szerk.) 56

ERDÉLYI BÉLA Kompozíciók című kiállítása Királyhelmecezen a TICCE Galériában (szerk.) 57

ESEMÉNYEK

Táncba fordulva. Vastaps a csíkszeredai Hargita budapesti előadásán **Záhonyi András** 57

Értékmegőrzés, értékcsere, értékteremtés **Záhonyi András** ..58

EMLÉK A VIRÁG VILÁGOSSÁGÁBÓL Édesapám, Hornyák József emlékére **Székely Hornyák Gyöngyi** 58

ESSZÉ

Hornyák József

Rokolyás Mária 60

Bérces Zsuzsa

Holland tükörcserepek 61

IMÁDSÁG

Hun imádság (Internet)..... 64

Szentmihályi András imádsága 64

Üzenet Máriától. Lejegyezte **V. Balás Anna** 65

ÉDES KICSINYEIM, GYERMEKEIM! (Küldi Ágoston Atya) ... 66

Gyárfás Ágnes URI ÁJTATOSSÁG

Gyárfás Ágnes kedves imádságfüzére 67

KÖNYV

Gyárfás Ágnes: ÉGI MESE Uri-honbéli Orion és Circirka Anna szerelméről (MBE. Miskolc, 2009.) **Rónai Lászlóné** 84

Kiszely István: Eleink lakomái (Püski Kiadó 2009) (szerk.) 84

Tarpai B. László: Tiamant (Magánkiadás 2008) (szerk.) 87

HUMOR

NŐK és FÉRFIAK a humor tükrében (Internet) 88

MBE HÍREI

Felnőttképzés 89

VERSEK

Tibold Makk Szabina versei:

Fenn a magaslaton... 91

Ettem királyok asztalánál... 91

Rézhold 91

Siklósi András: Könyörgés Babba Máriához 92

Baljós Húsvét (Ismeretlen szerző műve) 92

Gyimóthy Gábor: Nyelvlecke

Borbola János

Gondolatok a Szent Bertalant ábrázoló zománcképről

A Szent Korona kupolapántjaira helyezett nyolc apostolkép közül ma már az egyik közvetlenül nem látható. Ez a rekeszzománc lemez a koronakutatók egyöntetű véleménye szerint Szent Bertalant ábrázolja. Feliratának ma észlelhető jellegzetessége, a kép sérülése, esetleges megcsonkítása, illetve eltűnése, a befoglaló keret eltérései számos feltevésre, elméletek sorára adtak okot. Az 1983-ban végzett két aranyműves szemle látszólag a kérdések egy részére fényt derített, ugyanakkor adós maradt a rekeszzománc kép sérülésének felderítésével. Egyáltalán, ott van-e még ma is az eredeti kép, esetleg annak csak a felirata az oromzati Pantokrátor mögött, vagy egy jóval nagyobb zománcképből vágták ki a ma is szereplő sérült feliratot?

Előre bocsátjuk, a válasszal mi is adós maradunk, ugyanakkor tanulmányunkkal az eddigi kutatási eredményeket, valamint a kutatás további irányát a bemutatásra kerülő tényekre támaszkodva más megvilágításba helyezzük.

Kezdjük az adatokkal:

I./ 1983. március 7-én az első aranyműves koronaszemlén a kutatócsoport tagjai közül elsőnek Csomor Lajos bevilágított, és a homlokára szerelt nagytó segítségével benézett az oromzati Pantokrátor mögé.¹ A többiek kérdésére – hogy mit látsz? – kibetűzte a kissé lecsúszott zománcképen szereplő feliratot: ARTHOLO. Majd hozzáfűzte alatta nincs semmi! A jelen lévő Lovag Zsuzsa, Ludvig Rezső, Lantos Béla, Poór Magdolna megdöbbenően vették tudomásul ezt a hírt. Tekintve, hogy a Magyar Televízió munkatársai a koronaszemle minden részletét gondosan rögzítették, az erről az epizódról készült részlet is a felvételek között szerepel.²

Folytatásaként a koronaszemle többi résztvevője is megtekintette az említett feliratot. Ludvig Rezső aranyműves megfigyelése pontosan egyezik a Csomor Lajos által észleltekkkel, nevezetesen a Szent Bertalan lemez helyén a nevét befoglaló arany csíkbán csak a részben sérült ARTHOLO felirat volt olvasható.³ Ludvig Rezső is úgy találta, hogy a

felirat alatt már „nincs zománc”, egyúttal letette a „nagyesküt”, mely szerint az SCS (sanctus) felirat is hiányzik az ARTHOLO név előtt. A betűk helyzetéről, és az oldalakhoz mért távolságáról huszonhat év távlatából ma már nem tud pontos leírást adni, így szerinte az is lehetséges, hogy a felirat nem töltötte ki a rendelkezésére álló teljes szélességet.

A látottak ismeretében a szemle résztvevői a helyszínen *elfogadták*, hogy ez a Bertalan kép felirata. Összegezve megállapíthatjuk, hogy 1983-ban a Szent Korona oromzati Pantokrátora mögé befutó pántron – a Szent Bertalannak nevezett kép helyén – csak a sérült ARTHOLO felirat volt megfigyelhető. Mindkét aranyműves egybehangzó véleménye szerint a felirat alatt nem volt további zománcozás.⁴ Ezeket az észrevételeket adatként kezeljük!

Másrészt...

Csomor Lajos a látottakat később a következőképpen fogalmazta meg:

„A kutatók azt gondolták, hogy itt a Bertalan apostol képe van, pedig az újkorban ezt a képet eddig senki sem láthatta. Ipolyi Arnold püspök 1886-ban kiadott könyvére és az abban megjelent képzeletbeli rekonstrukciós rajzra hagyatkoztak.”⁵

Kétkelünk!

Sőt! Ezzel a két mondattal Csomor Lajos Ipolyi Arnold és tudós társainak előtte száz évvel végzett ezirányú kutatását, valamint minden további ellenvéleményt is ügyes mozdulattal „lesöpörte a porondról”.

Lássuk csak...

Nem tisztünk a szavakon lovagolni, így eltekintünk az *újkor* pontatlan megfogalmazás méltatásától. Viszont érdemben foglalkozva a mondottakkal vajon honnan tudja, miből gondolja Csomor Lajos, hogy ezt a rekeszzománc képet mondjuk az elmúlt 400 év alatt eddig még senki sem láthatta? Előtte több tucat

¹ A második aranyműves vizsgálat 1983. június 27-én történt.

² Az említett koronaszemléről készült film rövidített változata – s annak részeként az említett történések filmanyaga – Ludvig Rezső archívumában (is) megtalálható.

³ Csomor Lajos szerint a H betű jelenléte sérülése következtében csak feltevés.

⁴ Ez az észrevétel egyúttal ellent mond Csomor Lajos későbbi megjegyzésének, nevezetesen az *Őfelsége, a Magyar Szent Korona* (Székesfehérvár 1996), 375. oldal, 36. rajzon általa feltüntetett indákról azt állítja: „1983-ban még látható volt”. Saját – a filmen rögzített – észrevétele szerint, a felirat alatt akkor már nem volt látható további zománcozás.

⁵ Csomor Lajos, *Magyarország Szent Koronája*, kiadja Vay Ádám Múzeum Baráti Köre, 1988, 72. oldal.

A jelzett mű: Ipolyi Arnold, *A Magyar Szent Korona és A Koronázási Jelvények története és műleírása*, A Magyar Tudományos Akadémia Megbízásából, Budapest 1886.

„szakértő” vizsgálta a Szent Koronát, s ma sem kerülne komoly fáradságba az oromzati Pantokrátor kép kissé előre hajlításával a Szt. Bertalan lemez megtekintése.⁶ Következő mondatában már erre – a légből kapott – állításra alapozza Ipolyi Arnold munkájában közölt rajzok aláírásait, nevezetesen a fentiek értelmében az már csak „képzeletbeli rekonstrukciós rajz” lehet.

Súlyos tévedés!

Decsy Sámuel már 1792-ben leírta: „A koronának négy oldalairól fel nyúló arany abrantsokon, melyeknek két féleire apró kerek rubin kövek, és orientális gyöngyök rakattak, nyóltz Apostolnak képjeik és neveik vagynak feljegyezve, még pedig nem Görög, hanem Lombardiai, avagy nagy deák betűkkel. A Kristus háta mellől felnyúlón, felül szent János, alól Bertalan.”⁷ Sőt! Az I. táblán *A Magyar Szent Korona homlok részének valóságos lerajzolása* felirat fölött a Krisztus kép mögé a Szt. Bertalan kép sarkait is oda rajzolta. S bár Decsy Sámuel nem nevezhető rajzmesternek ábrázolásában a Szt. Bertalan kép még nem volt lecsúsztatva, sőt a bal sarokban az SBA(R) – a jobb sarokban az (E)US betűk olvashatók (SBArtholomaEUS). A zárójelbe tett betűk félig takarva vagynak.⁸ Erre a felíratra később még visszatérünk.

Megállapíthatjuk, hogy Csomor Lajos vélekedésével ellentétben a Szt. Bertalan képet „az újkorban” többen is láthatták, sőt nem csak Ipolyi Arnold és társa Rauscher Lajos készített róla rajzot, hanem bizonyíthatóan már kilencven évvel korábban, 1792-ben, Decsy Sámuel is leírta, sőt rajzán rögzítette a Bertalan kép felíratát! Így a Csomor által végeredményként összegezett „képzeletbeli rekonstrukciós rajz” kijelentés sem feltétlenül helyes.

Mielőtt az Ipolyi Arnold munkájában közölt rajzok hitelességét tovább elemeznénk, lássuk ismét a tényeket.

II./ Ipolyi Arnold, 1880. május 9.-n reggel kezdte szakavatott társai segítségével a Szent Korona vizsgálatát, melyet másnap 10.-én esete fejeztek be.⁹ A vizsgálat résztvevői között Rauscher Lajos budapesti országos mintarajztanodai tanár is jelen volt, akinek

⁶ Mindez nem lenne szentségtörés, hiszen pl. II. Mátyás koronázási emlékérmén 1608-ból, vagy az 1621-ben Zólyomban készült festményeken is a pártázat alakos elemei rendre kifelé hajlítottak. Ez volt tehát a pártázat korábbi állapota.

⁷ Decsy Sámuel, *A Magyar Szent Koronának és az ahhoz tartozó tárgyaknak története*, (Bétsben, MDCCXII), 41. oldal.

⁸ Decsy Sámuel, *op. cit.*, 38.lap.

⁹ „Ipolyi Arnold; ered. Stummer (*1823. okt.18 Ipolykeszi, †1886.dec.2 Nagyvárad); műgyűjtő, néprajzkutató, művészettörténész, r.k. főpap. A magyar művészettörténeti kutatás egyik úttörője.” *Magyar Nagylexikon* 9, (Budapest 1999), 926. Hozzáfűzhetjük, hogy a Magyar Tudományos Akadémia igazgató s rendes tagja.

az idézett mű 140. oldalán látható 5. ábra jelzésű, a kiterített keresztpántokról készült rajzát tettük nagytónk alá. Ezen a rajzon mind a nyolc(!) apostolkép részletes ábrázolása követhető. Hitelességét Szelényi Károly fotóművész készítette képekkel történő – a legapróbb részletekig menő – összehasonlításuk bizonyítja. Az apostolok neveinek írásjeleinél észlelhető különlegességek, de az oldal- és felső-díszek pontos ábrázolása, a ruházatuk és kezükben tartott tárgyak megjelenítése csaknem teljesen azonos a száz évvel később készített diaképek részleteivel. Megállapíthatjuk, hogy Rauscher Lajos ragyogó rajzokat készített.¹⁰

Érdekes módon Ipolyi Arnold tartózkodott a két íves pártadisz mögé helyezett apostolok megnevezésétől. Sem a ma jobban látható Szt. Tamás apostol, sem a fényképfelvételeken ma már nem követhető Szt. Bertalan nevét ebben a munkájában nem említi.

A következőket olvashatjuk:

„Míg az utóbbi két zománkép alsó részletét, a későbbi alsó korona oromzatainak részletei csak kis részben fődik, mint a színes II. tábla ezen 16. és 17. számú képein látható; addig a harmadik és negyedik pánton alul alkalmazott két apostol-képből már csak azok végrészlete és keretezése vehető ki, amennyire ezek a régiebb koronához alkalmazott újabb korona karimáinak kiálló magasb ormai alól még kilátszanak. (Lásd itt a táblán, s a felső korona pántjai alaprajzán az 5. számú ábrát fentebb a szövegben). /.../ Ezek közül, mint elősoroltuk, Krisztus és hat apostol képe még teljesen látható. Míg ellenben a két további apostol képének csak részletei mutatkoznak, a későbbi régi koronának pántjaihoz alkalmazott bizánci korona azokat eltakaró ormai megül, összesen tehát Krisztus és nyolcz apostol képét konstatálva, kimutatva birnök a régiebb római koronán.”¹¹

Szt. Bertalanról tehát Ipolyi Arnold leírásában név szerint nem is esik szó!

Másrészt a Bertalan kép vizsgálatakor a tények sorához tartozik a kutatócsoport egyik tagja, Rauscher Lajos *országos mintarajztanodai tanár* rajzainak bemutatása is.¹²

Az alábbi képsorok baloldalára Rauscher Lajos rajzainak nagytárait helyeztük, jobb oldalon – a könyv-

¹⁰ Ipolyi Arnold, *A Magyar Szent Korona és A Koronázási Jelvények története és műleírása*, A Magyar Tudományos Akadémia Megbízásából, Budapest 1886.

¹¹ Ipolyi, *op. cit.*, 143.

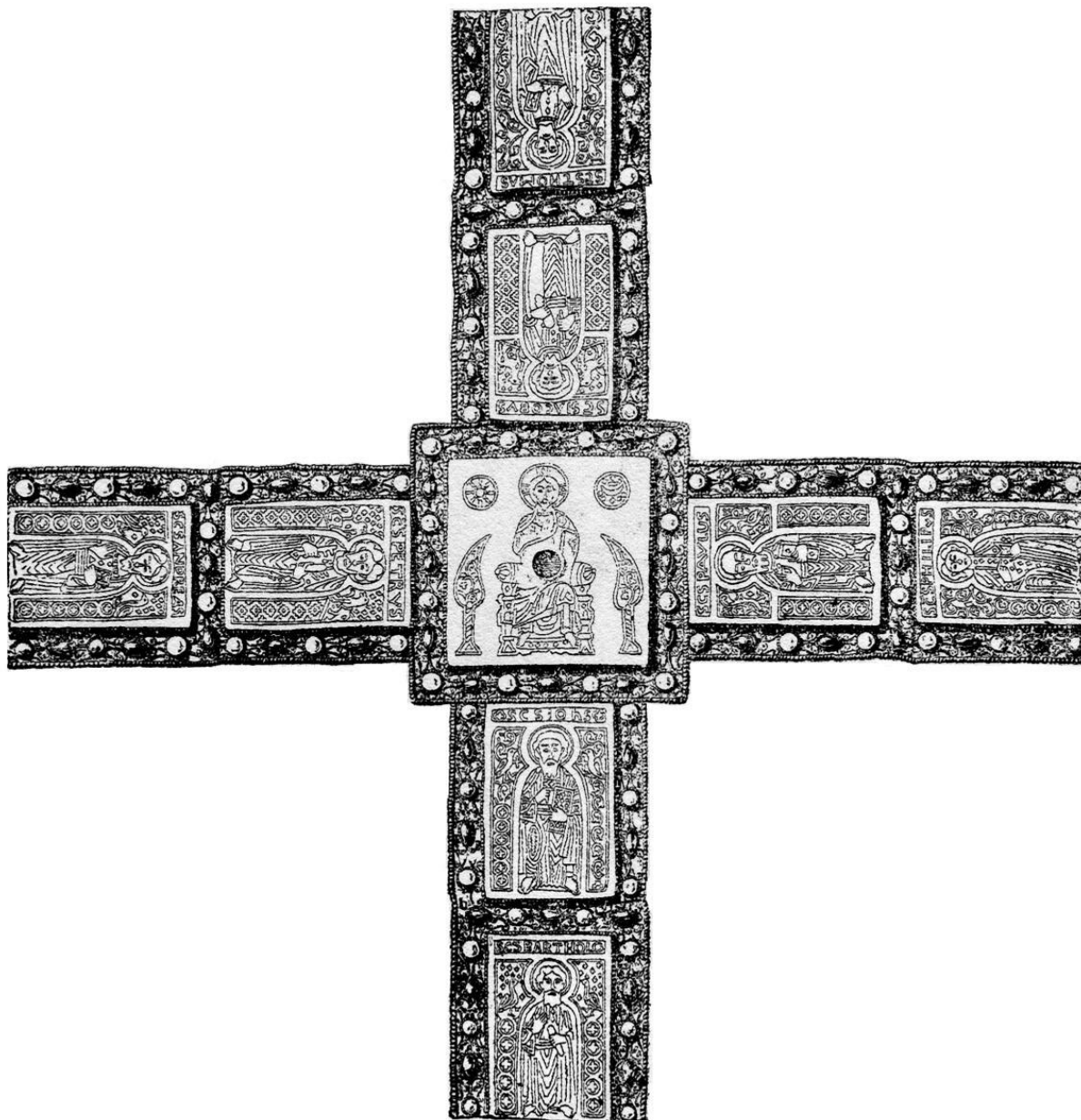
¹² „Rauscher Lajos (*1845.dec.15.Stuttgart, † 1914. május 30. Zebegény): német származású grafikus, építész, pedagógus./.../ Grafikai életműve a legjelentősebb, illusztrációi mellett különösen a régi pesti utcákról az 1880-90-es években készített rézkarcjaival tűnt ki. Kortörténeti szempontból is fontosak Bp.-ről rajzolt hiteles távlati képei (1885, 1899).” *Magyar Nagylexikon* 15, (Budapest 1999), 329.

TANULMÁNY

nyebb összehasonlítás érdekében fekete-fehér változatban – Szelényi Károly száz évvel később készített felvételeit mellékeljük.

Az apostolképeket nem a mai képrend szerint cso-

portosítottuk, hanem az oldaldíszek alapján – általunk helyreállított – eredeti párosítás sorrendjét követtük.¹³

5. ábra

Ipolyi Arnold, *A Magyar Szent Korona és A Koronázási Jelvények története és műleírása*,
A Magyar Tudományos Akadémia Megbízásából, Budapest 1886. 140. oldal.

¹³ Az apostolképek eredeti sorrendjére vonatkozó elképzelésünket a Borbola, *Kikelet, Huni fáraótól a Szent Koronáig*, (Budapest 2008), 53-62-ig terjedő oldalakon bővebben is kifejtettük.

Bal oldalon az 5. ábráról nagyított képek,
jobbra Szelényi Károly fotóművész felvételei fekete fehér változatban

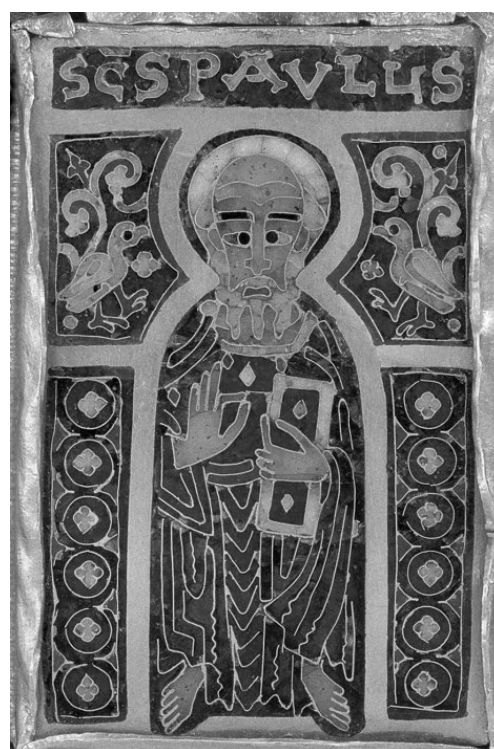
1. a) ábra

1. b) ábra

2. a) ábra

2. b) ábra

3. a) ábra

3. b) ábra

4. a) ábra

4. b) ábra

5. a) ábra

5. b) ábra

6. a) ábra

6. b) ábra

7. a) ábra

7. b) ábra

8. a) ábra

ARTHOLO

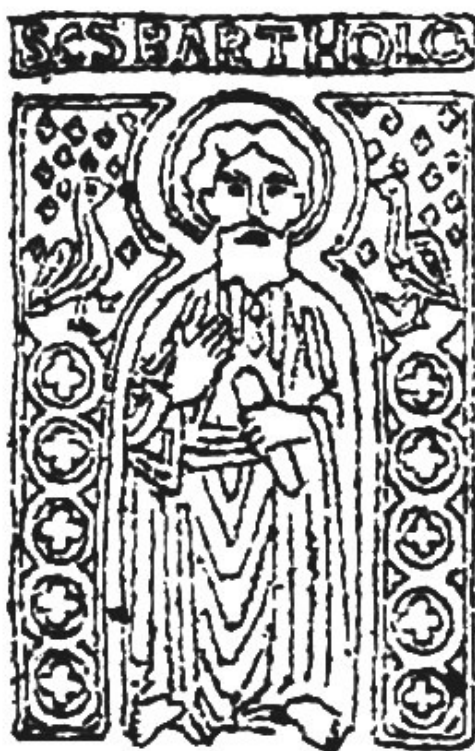
8. b) felirat

9. a) ábra

9. b) ábra

10. ábra

Ipolyi Arnold, *A Magyar Szent Korona és A Koronázási Jelvények története és műleírása*, A Magyar Tudományos Akadémia Megbízásából, Budapest 1886. 140. oldal

A kérdés az, hogy mit láthatott Rauscher Lajos *mintarajztanodai tanár*, és mennyire helytálló Csomor Lajos gyanúsítása: „képzeltbeli rekonstrukciós rajzok”?

Mint azt a fentiekben bemutatuk Rauscher Lajos lerajzolta a kis kereszt eltávolítása után a keresztpántokon látottakat. Képei között szerepel a felső Pantokrátor lemeze is, közepén a kör alakú nyílással és a kereszt talpazata által szétroncsolt gyűrű alakú sáv általa is fehéren hagyott látványával. Ezt a képet Rauscher Lajos bizonyíthatóan nem rekonstruálta, így látta, tehát a **hiányzó részeket üresen hagyta** (9. a ábra). Ugyanakkor – alátámasztva korábbi feltevésünket – az ún. *könyvnek* nála hiányzik az alsó sarka, következésképpen ez mást ábrázol. A Mindenható bal kezében tartott tárgy tehát nem könyv, hanem az uralkodók egyik hatalmi jelvénye, az egyiptomi fáraók kezében is látható scepter.¹⁴

Másrészt lerajzolta a teljes Bertalan képet is... A neve SCS BARTHOLO (vö. a 10. ábrával). Szent Bertalan felső díszei azonosak Szt. András apostol madaras és csillagos díszével, oldaldíszei pedig a kettős körökbe foglalt keresztből állnak (nála oldallanként csak öt kör látható egymás alá rendezve), melyek ugyancsak azonosak a Szt. András kép oldaldíszével (vö. a 7.a és a 8.a ábrákkal). Bal kezében Szt. Jakab és Szt. Péter apostolnál megsodált papirusztekercset tart, ruhája redőinek elrendezése hasonlít Szt. Jakab apostol rekeszománc képén látottakhoz. Fejét a másik három *madaras apostol*hoz hasonlóan fényöv veszi körül. Külön figyelmet érdemel jobb kezének szokatlan tartása. Kézfejének a hátát látjuk, jelesen a hüvelykujja, a jobb válla felé, fölfelé áll. Ezen a rajzon nem dönthető el, hogy jobb kezében tart-e valamit, például egy edényt (a feltevés magyarázatát lásd lejjebb), vagy inkább tenyerét a mellére teszi. A jobb csuklójánál látható ruházat redői, bár nem azonosak vele, Szt. János apostolképen láthatókhöz hasonlítanak. Arca a többi apostolhoz viszonyítva szélesebbnek látszik, dús szakálla három ágban végződik. A Szt. Bertalan lemez oldal és felső díszei között nincs térelválasztó aranycsík, azaz szintvonal.¹⁵

Mint az a fenti képeken is jól látható Rauscher Lajos az apostolképeket fényképszerű pontossággal örököltette meg. Hat apostol képe, nevezetesen Szt. Péter, Szt. Pál, Szt. Jakab, Szt. András, Szt. Fülöp, és Szt. János rajzai akár fedésbe hozhatók Szelényi Károly száz évvel később felvett diaképeivel. Az azonosság szembeütő, tagadhatatlan. Vö.: az 1.a – 9.b-ig terje-

dő ábrákkal.

Ugyanakkor egy további – részben fedett – képet is lerajzolt Rauscher Lajos. Ez a Szt. Tamást ábrázoló rekeszománc lemez.

A lemez felső harmada ma is jól látható, az elé szegecselt íves császárkép a lemez többi részét takarja. Szt. Tamás neve, arca, a feje mellett látható indázat ma is követhető. Csakhogy Rauscher Lajos a testnek többi részletét is lerajzolta. Ruházata, kéztartása hasonlít a Szt. András képen látottakhoz. Viszont az arca, a szakálla, de az oldaldíszei sem azonosak vele. Míg a Szt. András képen a kettős körökbe írt kereszt uralkodnak, Szt. Tamás oldaldíszzeit 5-5 inda alkotja.

Felmerül a kérdés, hogyan láthatta Rauscher Lajos a felszegecselt kép mögött takarásban lévő részleteket? A kérdésre nem ismerjük a választ, de *feltevésünk* szerint megfelelő megvilágításban, oldalról és felülről ez a kép is megismerhető. A rajzon egyébként két fekete folttal jelezte a korábbi furatok helyét, lásd a fekete foltokat a jobb kezének ujjain és a bal válla mellett. A Szt. Tamás lemez oldalain sincs térválasztó aranycsík, azaz szintvonal. Vö.: a 4. a ábrával.

A fentiek ismeretében térjünk vissza az eredeti kérdéshez: mennyire hihető Rauscher Lajos Szt. Bertalan és Szt. Tamás képeiről készített rajzainak valószínűsége? A többi hat képhez nem férhet kétség! Mégis... gyanúsítható-e a *budapesti országos mintarajztanodai tanár* bármiféle „kegyes csalással”, Csomor Lajos szavaival élve: „képzeltbeli rekonstrukció”-val?

Akkortájt valószínűleg bárkinek szakmai hírnevébe került volna a tények pontatlan visszaadása, esetleges nem létező képek fantázia szülőtte tálalása, különösen akkor, ha ezen a vizsgálaton éppen a látottak minél pontosabb rögzítését kapta feladatául.¹⁶ Ipolyi Arnold könyvében bemutatja ezt a rajzot (5. ábra), sőt írásában (a fentebb közölt idézet szerint is) hivatkozik rá! Következésképpen ismerte, sőt, elfogadta a képek tartalmát! Ezek után érthetetlen, hogy az apostolképek tárgyalásakor mindkét lemezt a takarásokra hivatkozva kihagyta.

Más szóval... elképzelhető-e, hogy Ipolyi Arnold mást látott ugyanazon a szemlén, mint Rauscher Lajos? Adott-e bármiféle utasítást a nem létező képek/részletek megrajzolására? Volt-e valami elhallgatni való, amiről mi már nem tudhatunk?

Aligha.

De haladjunk sorjában.

Ipolyi Arnold és tudós társai bizonyíthatóan eltávo-

¹⁴ Borbola, *Kikelet, Huni fáraótól a Szent Koronáig*, (Budapest 2008), 115.

¹⁵ Borbola, *op. cit.*, 60.

¹⁶ „Azonban a fősúly arra volt helyezendő, hogy a szent koronának pontos graphikai fölvétele, annak minden részleteire kiterjedő hú képe állíttassék elő.” Ipolyi, *op. cit.*, V.

lították a Szent Korona tetejéről a kis ferde állású keresztet, és feltevésünk szerint minden bizonnal vették a bátorságot, s az oromdíszek háta mögé is bekukucsáltak. Két teljes nap állt rendelkezésükre a Szent Koronát alaposan szemügyre venni, s mint kiderült alkotóelemeit akár szétszedni, esetleg ki- és befoglalni is. Ehhez természetesen a Tudományos Akadémia jóváhagyásán kívül Ipolyi főpapi tekintélye, illetve ezirányú szakértelme (?) is szükséges volt. Valószínűtlen, hogy mindezt a nevezett urak (szakmájukat tekintve Rauscher Lajos rajztanár, Krenner József tanár, a drágakövek szakértője, Diwald Adolf fényképész és Pulszky Károly írnok) szakavatott aranyműves segítségével nélkül végezték volna el. Jelenléte a leírásban sehol sem szerepel, viszont könyvének előszavában Ipolyi Arnold utal közreműködésére: „Másnap 10-dikén este a vizsgálat és munkálatok befejeztettek.”¹⁷ Vajon milyen munkálatokra gondolt Ipolyi Arnold? A menet közben végzett felvételek, a rajzok készítése, a drágakövek megtekintése a *vizsgálat* fogalomba tömöríthető. Egy csavart ki- és becsavarni nem nevezhető munkálatnak, nem is beszélve a többes számról, hiszen Ipolyi Arnold munkálatokról tudósít. Kérdés, hogy ez a rejtély a jegyzőkönyv pontos szövegének megismerése alapján megoldható-e?

A fentieket mérlegelve nagyon is elképzelhető, hogy Rauscher Lajos még közvetlenül látta, esetleg részéből összeállította, és a valósághoz híven örököltette meg mindkét számunkra ma már hiányzó lemezt/lemezrészét.

De vizsgáljuk meg azt a lehetőséget is, hogy Rauscher Lajos nem láthatta egyik takarásban levő képet sem. Ebben az esetben az ún. fantom-képek rajzolásához széles fantázián kívül elképesztő szerencsére is szüksége lett volna.

Gondolunk itt a következőkre:

A *Kikelet* című munkánkban bemutattuk az apostolképek oldaldíszei és jellegzetes felső-díszei alapján történt párosítását. A leltár eredményeként két fogazott rombuszal és oroszlánokkal díszített lemezt, továbbá két indás/körös oldaldíszű, indák között ábrázolt madár felső-díszű apostolképet találtunk. A harmadik párt, nevezetese a Szt. Fülöp és Szt. Tamás apostolképeit csak az állatábrázolás nélküli indákból álló felső-díszek alapján tudtuk párosítani. Tamás oldaldíszei ma már nem láthatók.

Az utólag kezünkbe került Rauscher képen Szt. Tamás ún. képzeletbeli oldaldíszei csodák csodájára, – de...elvárásunknak megfelelően – Szt. Fülöp apostolt díszítő indákkal azonosak (vö.: a 3.a és a 4.a ábrákkal). Így az általunk egymás fölé helyezett indás apostoloknak nemcsak a felső, de az ősi rendet követve az oldaldíszei is megegyeznek. Bármilyen ki-

csi eséllyel szerepeljen is, nem vehető el az a mindmáig uralkodó feltevés, hogy az ún. fantáziadús Rauscher Lajos ezeket a mintákat véletlenül éppen a Szt. Fülöpöt ábrázoló képről vette volna át. Mi több, hogy a kegyes család ki ne derüljön Szt. Tamás személyének ábrázolásához már egy másik apostolképről kölcsönzött részleteket, ezért hasonlít a kezében tartott tárgy/keret a Szt. András-nál láthatóhoz. Mai szemmel nézve Szt. Fülöp lemezének indátvétele könnyebben elfogadható (lásd az azonos felső díszeket), ámbar számára ez egyáltalán nem lehetett kézenfekvő; viszont nincs magyarázat Szt. Tamás alakjának részleteire, hiszen példaként további öt apostol kéztartását, attribútumait is felhasználhatta volna. Miért választotta éppen Szent Andrást? A választ keresve valószínűleg akkor járunk legközelebb az igazsághoz, ha feltételezzük, hogy Rauscher Lajos egyik képet sem utánozta, hanem az eredetét látva a valóságot örököltette meg.

És ez még csak a kezdet!

A Szt. Bertalan képre gondolunk. Miért rajzolt csilagokat/leveles keresztet és közötté madarakat a lemez felső díszeként, s miért nem indákat, esetleg oroszlánokat fantáziált helyükre a már többször említett *budapesti országos mintarajztanodai tanár*? Ezek is a rendelkezésére állottak! Sőt! Miért rajzolt két körös (benne leveles keresztel) oldaldíszeket, mikor a fantáziakép megengedte volna a fogazott rombuszok vagy akár itt is az indák jelenlétét? Továbbá miért helyezi befelé fordított tenyerét a mellére ez az apostol? Ilyen kéztartás egyik apostolképen sem látható! Természetesen ahhoz, hogy a ma uralkodó elméletek helytállóak maradhassanak, mindezt a véletlen szeszélyének és a rajztanár élénk képzeletének számlájára kell írni...

Eredetileg, és ezt nem tudhatta Rauscher Lajos, egymás fölött nem az általa is látott Bertalan és Szt. János kép állott (így írta le Decsy Sámuel is). Szt. Bertalan fölé Szt. András apostolt helyezte a pántokat tervező hajdani ötvösmester. Ez az a negyedik pánt, amelynek a párosítása a hiányzó (Bertalan) kép miatt eddig lehetetlen volt. A felül elhelyezett Szt. András képe, pontosabban felső és oldaldíszei feltevésünkben azonosak voltak az alatta lévő Szt. Bertalan képpel. S most utólag kiderült, hogy immár 130 évvel ezelőtt valaki „megálmodta” ezt a hiányzó képet. Sőt! Pontosan úgy, ahogy ezt a párosítás szabálya szerint eredetileg is látni kellett volna. Rauscher Lajos nem ismerhette mostani elméletünket a párosan díszített apostolképekről, számára már csak a szétszórta apostolképek nyújthattak támpontot. Mégis... biztos kézzel megrajzolta Szt. András apostol párját, az annak felső és oldaldíszzeivel azonos mintázatú Szt. Bertalan képet!

Erre csak egy magyarázatot ismerünk: ő még látta a SCSBARTHOLO képet.

¹⁷ Ipolyi, *op. cit.*, V.

Összegezve észrevételeinket elmondhatjuk, hogy az 1880-as koronaszemlén még megvolt a teljes Szt. Bertalan kép. Ez az állítás még akkor is áll, ha Ipolyi leírása szerint csak részleteiben volt látható. Felirata szemben a száz évvel később, 1983-ban tartott újabb koronaszemlén észlelt ARTHOLO-val, 1880-ban még SCSBARTHOLO volt.

A kép további részleteit tekintve is hitelesnek fogadható Rauscher Lajos mintarajztanodai tanár ábrája, hiszen nem satírozott, illetve nem taláalomra választott apostol teljes képét emelte ide, hanem Szt. András oldaldíszei mellett, Szt. Jakab kezében is látható papirusztekercset látott Szt. Bertalan kezében. Megjegyezzük, szemben a ma szereplő ARTHOLÓ felirattal Bertalan neve előtt a többi apostolhoz hasonlóan a SCS, a sanctus is szerepelt. Sőt! Kiderült, hogy Rauscher Lajos nem látta sem a Szt. Bertalan sem a Szt. Tamás képen a Szt. Pál és a Szt. Jakab képen látható szintvonalakat, így a pántok általunk bemutatott abröncshöz viszonyított helyzete valóban az eredeti állapotot tükrözi.¹⁸

* * *

Szent Bertalanról röviden a következőket:

„Szent Bertalan az Úr tizenkét apostolának egyike, de nagyon keveset tudunk róla. Már a neve körül is nehézségek vannak, mert a négy apostolnévsorban (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,14; ApCsel 1,13) Fülöp mellett szerepel, mint Bertalan; ugyanakkor Szent János evangéliumában ugyancsak Fülöppel együtt jelenik meg, de Natánael néven (Jn 1,45--50). Valószínűnek látszik, hogy a Bertalan – ami a Bartholomeus vagy Bartalmaj, azaz Talmi fia magyarosított formája – a családí, a Natánael pedig a személynéve. Az ilyen kettős elnevezések akkoriban gyakoriak voltak (lásd Simon, Jónás fia). Apokrif iratok tudósítása szerint Bertalan először Itáliában, majd Örményországban hirdette az evangéliumot. Itt lett Krisztus vértanúja, mégpedig úgy, hogy megnyúzták, majd lefejezték. A Sixtusi kápolnában Michelangelo úgy ábrázolja az *Utolsó ítélet* c. képen, hogy egyik kezében kést, a másikban a tulajdon bőrét tartja. Azt is mondják, hogy Michelangelo erre a bőrre az önarcképét festette rá.”¹⁹

További változatok:

„Szent Bertalan [augusztus 24.] A Bertalan (*Bartholomaeus*) név jelentése: ‚a vizeket fenn tartónak fia’ vagy ‚a magát fenn tartónak fia’, ugyanis a *bar*, azaz

‚fiú’ és a *tholos*, azaz ‚csúcs’ és a *moys*, azaz ‚víz,’ szavakból ered. Innen a Bertalan annyi, mint ‚a vizeket fenn tartónak’, azaz ‚Istennek fia’, azé, aki a tanítók értelmét fölemeli, hogy a tanítások vizeit hullassák alá. Szír, nem pedig héber név. Először is háromféle „fenn tartást” kell megjegyeznünk. Fenn tartatott, azaz fölemeltetett a világ szeretete fölé; fenn tartatott, azaz a mennyei szeretet magához vonzotta; fenn tartatott, azaz mindenestül Isten kegyelmére és segítségére támaszkodott, hogy ne saját érdemeitől, hanem Isten segedelmétől függjön egész élete. Másodszor meg kell jegyeznünk bölcsességének mélységét. Bölcsességének mélységéről mondja Dionysius a *Misztikus teológiában*: „Szent Bertalan azt mondja, hogy a teológia nagy dolog, de ugyanakkor semmi-ség is; és az evangélium széles és nagy, ugyanakkor szűkre szabott is.” Dionysius értelmezése szerint Bertalan azt akarja ezzel megmutatni, hogy az egyik meg gondolással mindent állítani lehet Istenről, ugyanezt egy másik meg gondolással még teljesebben tagadni is lehet.”²⁰

“The name (*Bartholomaios*) means "son of Talmi" (or Tholmai) which was an ancient Hebrew name, borne, e.g. by the King of Gessur whose daughter was a wife of David (2 Samuel 3:3). It shows, at least, that Bartholomew was of Hebrew descent.”²¹

“**Bartholomäus** (gr. *Bartholomaios*, entspr. Aram. “Sohn des Talmaj”), Apostel. Er erscheint nur in den Listen Mt 10_{3p} Apg 1₁₃. B. wurde oft irrtümlich mit Nathaneal identifiziert, weil er in den Apostelenlisten und dieser in J1₄₅ neben Philippus vorkommt.”²²

“*Bartholomew* (Greek: Βαρθολομαίος, transliterated "Vartholomeos") comes from the Aramaic *bar-Tôlmay* (ברבֿתלמאי), meaning *son of Tolmay* (Ptolemy) or *son of the furrows* (perhaps a ploughman).”²³

A fenti idézetek többnyire megegyeznek abban (*Jacobus de Voragine*, *Legenda aurea* kivételével), hogy a *bartholo* név az arámi *bar – Tôlmay* változathoz vezethető vissza. Az *Encyclopedia Britannica*-ból közölt részlet azért is érdekes, mert véleménye szerint egyik változatként a Tolmay = Ptolemy-vel, kírva *bar-tholo* a Ptolemaios fia. Nos, ha valaki úgy fogja fel, hogy Bertalan – amit egyébként “Barnabás”-nak is fordítottak – az aramaic-ból ered, és jelentese “Ptolemy fia”, azaz az egyiptomi fáraó Ptolemaios fia, akkor ez irányú kifogását nem-

¹⁸ Borbola, *Kikelet* (Budapest, 2008), 60-62.

¹⁹ Diós István, *A szentek élete* A Szent István Társulatnál megjelent két kötet elektronikus változata. A *Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár* állományának kiegészített *html* feldolgozása.

²⁰ *Jacobus de Voragine*, *Legenda aurea*

²¹ Catholic Encyclopedia

²² Bo Reicke Leonhard Rost, *Biblich-Historisches Handwörterbuch* I (Göttingen 1962), 202.

²³ *Encyclopedia Britannica*, Micropedia. vol. 1, p. 924. Chicago: Encyclopedia Britannica, Inc., 1998. ISBN 0-85229-633-0

tetszését a lemez eltávolításával/megsemmisítésével is kifejezhette.

Ez a lemez a Szent Korona legvédehetőbb helyén volt. Szinte elképzelhetetlen a sérülése annélkül, hogy az előtte közvetlenül – mai helyzetében ráhajlítva – álló oromzati Pantokrátor zománcképe és az azt befoglaló arany hátlemeze is súlyosan meg ne sérült volna. Következésképpen, ha a Szt. Bertalan lemez mégis megsérült, akkor az szándékos beavatkozás eredménye.

* * *

Két koronaszemlét, és az azon rögzítetteket fogadtunk el adatoknak/tényeknek. Az időben korábbi, 1880-ban végzett vizsgálatokat és munkálatokat szakavatott tudósok, és a Tudományos Akadémia püspök igazgatója, név szerint Ipolyi Arnold végezte. Száz évvel később 1983-ban két újabb koronaszemlét végzett Lantos Béla által vezetett aranyműves csoport. Méréseiket, közvetlen észrevételeiket szintén adatnak tekintjük.

A Bertalan lemez tekintetében viszont a két szemlén rögzítettek között komoly ellentmondás mutatkozik. Felmerül a kérdés: mikor változott át az 1880-ban rögzített SCSBARTHOLÓ felirat a négy betűvel rövidebb, de ugyanakkor a keret csaknem teljes szélességét kitöltő ARTHOLO csonkra. Ismereteink szerint Szt. Bertalan nevét sehol sem írták ARTHOLO alakban. Helyette szabályosan a sanctus Bartholomeus névvel illeték, lásd a név kezdő és végződő betűit Decsy Sámuel rajzán.

Ebben a feltevésben az Ipolyi Arnold-féle koronaszemlét és munkálatokat is beleértve 1880 május 9. és 10., valamint 1983 koronaszemlék között kell keresnünk a Bertalan kép sérülésének esetleg megcsonkításának, ill. eltűnésének okait és időpontját. A Ferencz Csaba vezette ún. mérnökcsoporthoz vizsgálata során a Szent Koronát nem is érintette, a fentebb említett aranyműves vizsgálatok pedig a MRTV kamerái előtt folytak.

Szeretnénk rámutatni az esetleges dummy jelenlétére is. Ebben a feltevésben ma már a teljes Szt. Bertalan kép hiányzik, és egy másik jóval nagyobb méretű (csaknem kétszer szélesebb) ugyancsak zománcképből vágják ki a sérült ARTHOLO feliratot. A képcsere leplezésére ezt a torzót / dummyt helyezték az eredeti keretbe. De mert a kép többi része alatta hiányzott, idővel ez a csík keretében kissé lejjebb csúszott. Ez lenne az oka a keret felső részén ma is látható kb. 3-4 mm üres térnek.

A torzó feltételezett kialakítása a következőképpen történhetett:

Egy másik, jóval nagyobb rekeszománcképből ki-

vágták a feliratot, majd az SCS BARTHOLOMEUS névből mindkét oldalán eltávolítottak/levágtak 4-4 betűt. Így keletkezett a ma is olvasható

SCSB — ARTHOLO — MEUS

Kérdéseink:

- Hogyan tud megsérülni/megcsonkulni és lecsúszni a Szent Korona legvédehetőbb helyén egy rekeszománckép, miközben az őt takaró Krisztuslemezen, valamint sokkal kitettebb helyeken lévő apostolképeken csak csekély sérülési nyomok láthatók?
- Ipolyi Arnold miért nem nevezi nevén a két takarásban lévő apostolt?
- Mit takar az Ipolyi Arnold megfogalmazásában szereplő: „Másnap 10-dikén este a vizsgálat és munkálatok befejeztettek” *munkálatok* szó?
- Milyen eszközök, milyen fényforrás stb. állt az 1880-as vizsgálat rendelkezésére?
- A vizsgálat idején – 1880. május 9-én és 10-én – jelen voltak-e, más, a leírásban nem szereplő további személyek is (pl. aranyműves)?
- Milyen megbízást, tejhatalmat kapott a Tudományos Akadémiától a püspök Ipolyi Arnold a Szent Korona vizsgálatára, miért távolította el a kupoláról az egyébként mozgó keresztet?
- Volt-e további állagmegőrző beavatkozásra is szükség a jelzett vizsgálatok és munkálatok idején?
- Elképzelhető-e, hogy Ipolyi Arnold nem a teljes igazságot írta le idézett munkájában?
- Kinek állt útjában, a Szt. Bertalan lemez?
- Kinek volt esetleg szüksége a Szt. Bertalan lemezre?
- Kinek volt lehetősége a kép megcsonkítására, esetleges eltávolítására, és mikor?
- Ki és milyen szándékkal nyúlt a Szent Koronához 1880 és 1983 között?

A választ sajnos nem ismerjük.

* * *

A Szent Korona kupolapántjaira helyezett apostollemek helyzetét, oldaldíszzeit, és ábrázolásának mondanivalóit kutatva csak hat és fél kép áll rendelkezésünkre. Szt. Tamás apostol teste takarva van, és a ma rendelkezésünkre álló képanyag Szt. Bertalan képét sem tartalmazza. A *Kikelet, Huni fáraótól a Szent Koronáig* múlt év novemberében megjelent könyvünkben így ezek ismertetésére nem térhettünk

TANULMÁNY

ki. Viszont az apostolképek eredeti képrendjének meghatározásához elegendő volt a jelzett hat és fél kép elemzése is. Kiderült, hogy a hajdan volt ötvösmester a kupolapántokra párosával tervezte, és azonos felső- és oldaldíszekkel látta el az apostolokat.²³ Megállapítottuk, hogy az eredeti képrend nem az ún. elhívások sorrendjét tükrözte! Helyette... az apostolok képeinek, s kezükben tartott tárgyaknak mondanivalóját elemezve bemutattuk, hogy a keresztény ikonográfia szabályait sértő díszek/tárgyak sora az egyiptomi hieroglifákkal azonosítható. A felső és oldaldíszek csoportosítása alapján kiderült, hogy eredetileg Szt. András alatt Szt. Bertalan, velük átellenben Szt. Fülöp alatt Szt. Tamás, a két oldalpánton Szt. János alatt Szt. Pál, és a túloldalon Szt. Péter alatt Szt. Jakab rekeszománc lemezét helyezték el. Az ún. felső és oldaldíszek tehát „árulkodtak”, meghatározták az apostol-párok hiányzó elemeinek/lemezének díszzeit is. Ennek értelmében elvárásunk szerint Szt. Fülöp apostollemez párjaként az alatta elhelyezkedő Szt. Tamás testének nem látható oldaldíszei nagy valószínűséggel a felette lévő Fülöp apostol indáival azonosak. Sőt! Megítélésünk és elvárásunk szerint a hiányzó Szt. Bertalan kép felső díszei hasonlóan az eredetileg felette lévő Szt. András apostolhoz leveles keresztek/csillagok között ábrázolt madár/turul alak volt, valamint oldaldíszei a körös apostolok jellegzetes kettős körű (benne a leveles kereszt) rajzolata ugyancsak a fenti párjával – azaz Szt. András lemezének oldaldíszzeivel – azonosak.

Szent Bertalan feliratának újabb kutatása/vizsgálata során rábukkantunk az eredeti rekeszománc kép –

eddig ismereteink szerint – egyetlen élethű ábrázolására, Rauscher Lajos a fentiekben elemzett rajzára. Mint azt már jeleztük, Ipolyi Arnold kutatócsoportja nem ismerhette az apostolképek eredeti sorrendjét, hiszen 90 évvel korábban, 1792-ben, Decsy Sámuel már a mai képrendet írta le. Rauscher Lajos, budapesti országos mintarajztanodai tanár viszont mégis az ősi rend szerinti oldaldíszekkel rajzolta le a számunkra ismeretlen apostolképeket. Pontosan úgy, ahogy azt az eredetileg párosított apostolok oldaldíszzeinek azonossága megkövetelte!

Következésképpen a felsoroltak egymást nemcsak kölcsönösen erősítik/kiegészítik, hanem az általunk helyreállított eredeti képrend megalapozottságának újabb igazolása mellett, Rauscher Lajos rajzát is hitelesíti. Tekintve, hogy az ún. *fantáziaképek* a lehetséges változatok sokasága közül éppen a helyes részleteket tartalmazzák, a véletlen esélye gyakorlatilag elhanyagolható, így a nevezett budapesti országos mintarajztanodai tanár Csomor Lajos által feltételezett *képzeltbeli rekonstrukciós rajzok* készítésével nem vádolható.

²³ Az ún. felső- és oldaldíszek alatt az apostolképek oldalán látható mintázatot értjük. A *felső díszek* fejmagasságban láthatók, (turul)madarak, (szárnyas)oroszlánok, leveles keresztek/csillagok, indák, kövek és agancshoz hasonló indarendszerek változataiból állnak. A függőlegesen rendezett oldaldíszek kettős körökben ábrázolt leveles keresztek, az ún. fogazott rombuszokból, illetve a piramis alakú kövekről kihajtó egymással szembeforduló indázatból állnak. Részletes leírásukat, egyiptomi hieroglifákkal történő azonosításukat a *Kikelet* című munkánkban találják.

Balatonalmádiban a Szent Jobb kápolnában
Róth Miksa által készített Szent Istvánt ábrázoló aranymozaik részlet (Internet)

LÜKŐ GÁBOR

Csontváry zarándokútja (Jelenkor 1984)

Badiny Jós Ferenc hagyatékából

ÖNARCKÉP

Csontváry Kosztka Tivadar festménye

Az volt, tudjuk, nem csupán egyik festménye, hanem egész élete: zarándokút. Maga is annak tekintette és – mint látni fogjuk – erre indította fiatalkori misztikus élménye, a titokzatos szózat is.

A titok mindig csábítja az embert, míg be nem törik az igába. De a titok még is titok marad. Azt sem tudhatjuk jószerint, nem öreg korában álmodta-e csupán a művész, amit önéletrajzában leírt. Nem alkotásait akarta-e isteni rangra emelni egy költött történettel? Hiszen ismerjük az álom lélektanát, s tudjuk, hogy ébren is lehet álmodozni.

Mégis megpróbáljuk újra és újra megfejteni a titkot, a művész, az ember belső világát. Vagy legalább közelébe férközni és melegedni nála.

Magam leginkább más ködös tájain járok a magyar művészeteknek. Csontváryval csak véletlenül találkoztam. (Valaki sárkányt ragasztott hatalmas vásznaiból s azzal riogatta lovaimat. Kénytelen vagyok hát védelmére kelni a művésznek és műveinek, megállva pár percre utamon.) El kell mondanom róla egyet-mást, amit ugyan mindenki tudhat, akit érdekel, de mégsem tud, mert nem olvas. (Nem ér rá, mert sárkányokban gyönyörködik.)

Tudjuk, hogy Csontváry a Sáros megyei Kisszebenben született 1853-ban. Ekkor még csak egyszerűen Szeben volt a városka neve. Fényes Elek alig másfél évtizeddel korábban ezt írja róla Magyarországnak... mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben című művében (III. kö-

tet, Pesten 1837 - 248.)

Szeben, Cibinum, Sabinow, szabad királyi város, Eperjeshez észak nyugatra két mérföldnyire, a Tarca vize mellett igen kies vidéken: 2590 tót lakosokkal, kik közt 1798 r. kath., 200 g. kath., 576 evang., 16 zsidó. Van. kath. paroch. és két evang. szentegyháza, egy kegyesatyák collegiuma gymnasiummal együtt, papirosmalma. A város kőfallal van körülvéve: egyébiránt sok lent természet, stb. stb. – A lakosság nemzetiségére vonatkozó adata valószínűleg pontatlan: csak az abszolút többségben levő szlovákokat említi, mert 1875 körül német és magyar nyelvű lakosokat is említ Kollerffy (A magyar korona országainak Helységnévtára. Bp. 1877), számadatok nélkül, az 1910-beli népszámláláskor pedig 1640 tót lakos mellett 1168 magyar, 341 német, meg 120 román lakosa is volt Kisszebennek. Valószínűleg a magyarok közé számították az ekkor már 435 főt kitevő zsidó vallású lakosokat is, bár ezek anyanyelve bizonyára német volt, a németek pedig alighanem mind luteránusok voltak (258 fő). Föltehető, hogy az időben a szlovákok közül is sokan magyarnak vallották magukat. Bizonyos, hogy Csontváry gyermekkorában a város lakóinak többsége szlovák nyelvű volt.

Önéletrajzában azt írja Csontváry, hogy kis korában hiányos volt magyar nyelvtudása, s csak később tanult meg jól beszélni, apjának alföldi rokonainál vendégeskedve. (lásd *Csontváry Émlékkönyv*, szerk. Németh Lajos. Bp. 1976. 67. 1.). Németül meg csak 15-17 éves korában tanult meg eperjesi gazdájánál. (Ugyanott 69. 1.). Ezek szerint gyermekkorának legjobban ismert és állandóan használt nyelve a szlovák volt. „Kisszebenben tót és német iskolák voltak” – írja Csontváry (68. 1.), de nem mondja hogy ő melyikbe járt. Csak nyelvismeretére vonatkozó adataiból tudhatjuk, hogy a szlovákba. – Később, tizenhárom éves korában Szerednyére került szüleivel. Ez Fényes Elek szerint (III. k. 369. 1.) „orosz, magyar, tót mezőváros, Ungvártól délkeletre 3 mérföldnyire: 534 római, 750 görög kath., 4 nem

egyesült óhitű, 10 evang., 24 ref., 254 zsidó lakossal”. A magyarság tehát itt is kisebbségben volt. De Csontváry Ungváron járt gimnáziumba, s ott alighanem magyarul tanítottak már a hatvanas évek közepén.

A szlovák nyelv birtokában Csontváry jól tudja, hogy apjától örökölt családi neve Koszka, szlovák név és hogy mit jelent ezen a nyelven. Ő, kissé szabadon, Csontváryra fordítja, a hely és a kor követelményeinek, illetve divatjának megfelelően. Mert ne feledjük, hogy a Mikszáth által annyiszor kipellengérezett „gavallérok” hazájában és a kiegyezés „hazafias” korszakában vagyunk. A csont-hoz (kost) tehát várat kell ragasztatni és ipszilont a végire. – Eddig úgy gondoltuk, nincs több tudnivalónk a névről. Pedig bizony több figyelmet érdemel az. Ha jobban megismerkedünk vele, kiderül, hogy ominózus név és nagyobb szerepet játszik Csontváry életében, mintsem magyaráításából gondolnánk. A *kost* név minden szláv nyelven csontot jelent, de szlovák nyelven van egy második jelentése is. Így neveznek egy kőkemény magocskát termő gyógynövényt, mely görög eredetű tudományos nevét is erről a tulajdonságáról kapta: Lithospermium. E név szó szerinti fordítása a fű magyar irodalmi neve, kőmag, de van több más neve is nyelvünkön. Ezekkel is meg kell ismerkednünk, ha meg akarjuk érteni Csontváryt, mert ő is ismerte ezeket, és mint látni fogjuk, nem volt közömbös irántuk. A *Koszka* magyar nevei „napkása”, „napköles”, sőt „Mária könnye” is. Előbbiek a latin *Semina milii solis* fordításai, de valószínűleg latin eredetű a Mária könnye is, mert beleillik a középkor vallásos világába.

Csontváry már szebeni kisiskolás korában botanizált. Azt írja önéletrajzában, hogy az iskola igazgatójával járta a határt és gazdagította az iskola növénytarát. „Mindennek nevét ismertük rendszeresen”, írja (Emlékkönyv 68. 1.). A gyógynövényekkel később is foglalkozott, hiszen ez hozzátartozott a patikusok szakmájához. Biztosak lehetünk benne, hogy ismerte a kőmagot és annak magyar neveit és elgyönyörködött azok költői hangulatán. Szemléletes, szép nevek ezek, a Lithospermium officinalisnek ugyanis apró, aranysárga virággal van, mely hasonlít a köles magjaira, de Máriának a vallásos kegyelet által aranyszínűre festett könnyeire is. Hiszen az Isten Anyja nem sírhat közönséges anyai könnyeket!

Különös jelentőséget nyer ez a név, ha nem feledkezünk meg arról, hogy a művészt pályájára indító szózat Raffaelt említi (Emlékkönyv 73. 1.). Raffael ugyanis bibliai tárgyú képeket festett, s azok közt is leggyakrabban Madonnát.

Csontváry azt írja, hogy a szózat megszólalása előtt apró magocskát talál a markában, s azon gondolkodik, hogy került az oda. Pedig hát a patikusnak könnyűszerrel belejuthatott a zsebébe, onnan meg a markába. Nem gondolkozott volna el ezen más. Csakhogy az ő neve hasonló magocskát jelent, a kőmagot. Szlovákul kostkát. Ez úgy hat rá, mintha megszólította volna valaki, a nevén szólította. És már hallja is a szót. Mert a Jelenések Könyvében már olvasott ehhez hasonlót. Károli Gáspár fordításában idézem a 2. rész 17. versét:

„Akinek füle vagyon, hallja mit mond a Lélek a gyülekezetnek: A győzedelmesnek enni adok amaz elrejtett Mannából, és adok annak *fejér követskét* és *a követskén írott nevet*, melyet senki nem tud, hanem csak az, aki azt elvész.”

A lithospermiumnak is kőkemény a magja és fehér, sőt rajta is van egy név, ha nem is kézzel írva, amelyet senki sem ért, mert nem magyarul szól: az ő neve: Koszka. Csontváry persze nem árulja el öregkori írásában, hogy miféle mag volt az, sőt, hogy eltitkolja, színét is megváltoztatja. Azt írja, fekete volt a mag. A nagyravágyó magyar művész, mint látni fogjuk, egyébként is leplezi, hogy indíttatása szlovák nyelven szólt. De a magot mégsem ejti el. Hiszen a milium solis, a napköles neve szépen összevág újabb nagy témájával, a napkultusszal. És ha nem árulja el, hogy egy fűnek a magja, még cédrusfát is nevelhet belőle.

„Pici kismag, melyből fejlődik a fa. – írja önéletrajzában. – Tehát nekem is a fejlődés volt kijelölve.” (Emlékk. 74. 1.). Ezt a szimbólumot is a Biblia sugallta. A mustármag példázata három evangéliumban is olvasható. Máté evangéliuma 13. részében olvashatjuk Károli Gáspár tolmácsolásában:

„Hasonlatos a mennyeknek országa a mustármaghoz, melyet az ember vevén elvet az ő mezejében. Melly jóllehet minden magoknál kisebb, de mikor felnevelkedik, a füvek közt legnagyobb, és végre fa nevelkedik belőle, annyira, hogy az égi madarak reá szálljanak és fészket rakjanak az ágain.”

Csontváry is bizonyára jól tudta, hogy a mus-

tár kis cserje, nem nő fává, mint ahogy a kostka, a kőmag sem nő azzá. Hogy a Biblia szövegébe hogyan került bele ez a hibás természetrajzi adat, nem érdekel most bennünket, Csontváry pedig nem határozta meg a magot, mert csak a kis magból növekedő nagy fa szimbóluma kellett neki. A magszimbólumot később is alkalmazza:

„Olyan voltam, mint a kis mag, amikor a földbe kerül; ki törődik vele, miképpen él a föld alatt s fejlődik-e tovább? Ki törődött velem, mikor azon tűnődtem, hogyan és hol kezdjem?” (Emlékk. 76. 1.). A magvetőről szóló példázat eleve-nedik meg itt, lásd Máté evangéliuma 13. részé-nek első 23 versét.

A markában talált mag tehát fontos szerepet játszik Csontváry elhivatásának történetében. Hasonló kulcsfontosságú szó itt a „napút” szó is. Csontváry először érthetetlennek minősíti, később plain air-nek értelmezi (Emlékk. 83. 1.), s nem veszi észre, hogy így egész szövege értelmetlenné válik. Mert Raffael nem ismerte a plain airt, nem nehéz tehát ebben felülmúlni őt. És az sem indokolt, miért éppen vele kellene ebben versenye- kelni. De ha figyelembe vesszük, hogy Raffael legtöbbször bibliai tárgyú képeket festett, akkor megtaláljuk a napút helyes értelmezését is, csak-hogy nem magyarul, hanem szlovák nyelven. „Ide na put’!” – Eredj zarándokútra! – A put’ szó ugyanis szlovákul búcsújárást vagy zarándokutat jelent. A cseh nyelvben (pout’) szintén ezt jelenti, a többi szláv nyelvben viszont csak közönséges utat jelöl. (A cseh és a szlovák nyelvben az útnak más neve van: cesta.) – Ezek ismeretében valószínű-nek látszik, hogy az elhívó szózat teljes egészében szlovákul hangzott Csontváry fülében és ez volt az értelme: Eredj zarándokútra és te leszel a világ legnagyobb vallásos festője, nagyobb Raffael-nél. Hogy az öreg, bomlott idegzetű festő hazafias buzgalmában azt állítja: „A kinyilatkoztatás az egy szón kívül értelmes magyar nyelven szó-lott,” (Emlékk. 73. 1.), nem cáfolhatja meg a felsorolt művészettörténeti és nyelvi tényeket. A szlovák put’ szószerinti magyar fordításban is visszatér a Zarándoklás a libanoni cédrusokhoz című kép megnevezésében, Raffael Madonnájá-nak emléke pedig a Mária kútja Názáretben című kép főalakjában. Ennek az utóbbi festménynek fordított arányai is a középkori vallásos festészet nyelvén jelképezik a lelki nagyságot.

Csontváry bizonyára ismerte a latin közmon-dást: Nomen est omen és boldogan vette tudomá-sul, hogy az ő esetében valóban jóslat van be- lerejtve a névbe: a kostka napkölest viráگزik, s aranyszínben ontja Mária könnyeit. De hogyan ke-rült Baalbekbe, a Nap-kultusz ősi városába és mi vitte a cédrusok alá? Ne fogadjuk el gondtalanul a titokzatos „görögnek látszó ember” meséjét, aki önéletrajza szerint Damaszkuszban szólította meg őt, hogy Baalbekbe küldje! Ha figyelembe vesz-szük az egykorú magyar szellemi életet, melynek akkor már Ady költészete volt a leglelke, mindjárt reálisabb színben láthatjuk Csontváryt is.

Csontváry 1906-ban ment Baalbekbe. Két év-vel korábban jelent meg a Budapesti Naplóban Ady Párisi hajnal című verse (1904. május 12.), mely később, az Új Versek című kötetben kissé módosított címmel jelent meg: Egy párisi hajna-lon. Idézem néhány sorát:

Ki vagyok? A Napisten papja,
Ki áldozik az éjszaka torán...

Evoé, szent ősláng, Napisten.
Még alszik itt e cifra rengeteg.
Én vártam, lestem a te jöttöd,
Papod vagyok, bolondod, beteged.

Sápadt vagyok? Piros sugárt rám.
Boldog Ad-üköm pirosabb legény
Volt, ugyebár, mikor papod volt?
Hej, sápadok már ezer éve én.

Kilenc hónappal később, 1905. február 5-én ugyancsak a Budapesti Naplóban jelent meg Ady másik idevágó verse Könyörgés Baál istenhez cí-men. (Később, az Új Versek című kötetben Ima Baál istenhez a címe.) Csak a töredékeit idézem:

Óh, Baál, Nagyúr, ez irgalom óra, ... Nézz hát reánk ... Nem énreám, De itt van a párom ...
Bús asszony-ember, de lelke Nap üszke...
... királynő az én párom, Selyemvánkost áztathat csak a könnye, Óh, öntsd reánk aranykönyved folyását...

És Csontváry a következő év nyarán elmegy Baalbekbe, lefesti a Nap oltárát, és elébe képze-li Attilát, meg az ősmagyarokat, amint a Napnak ál-doznak.

A Magányos cédrust 1907-ben festette Csontváry. Ady hasonló témájú verse két évvel koráb-

ban, 1905. október 19-én jelent meg a Budapesti Naplóban, Az iharfa címen. (Az Új Versekben Ihar a tölgyek közt.) Hadd álljon itt egész terjedelmében:

Száradjon ki az iharfa,
A büszke fa, a magyar fa,
Amely engem gyökerével
Bever, leház, ide láncol.

Leveleit elhullassa,
Virágait korán esse,
Sohse lássa, sohse lássa
A szent Napot terebélyel.

Lombtalan lomb a mi lombunk,
Virágölő a virágunk,
Árnyéktalan az árnyékunk,
Miért legyünk erdő csúfja?

Álljunk az égnek meredten,
Lombtalanul ő is, én is.
Tölgyek között, tölgyek között
Nyomorultúl miért élünk?

Ugyancsak 1907-ben készült a Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban. Ady verse: Sírás az Élet-fa alatt egy jó évvel korábban jelent meg Könnyek hullatása címmel, a Budapesti Napló 1906. április 29-i számában.

Lentről nézem ős terebélyed,
Piros csodákkal rakott Élet,
Óh, jaj,
Te hitvány, te hitvány, te hitvány.

Nem áhított így soha senki,
Nem tud téged más így szeretni.
Óh, jaj,
Hiába, hiába, hiába.

Csodáidból csak egyszer adnál,
Fiadnak csak egyszer fogadnál,
Óh, jaj,
Be várom, be várom, be várom.

Véremmel hívlak, csallak, várlak,
Véremmel gyűlöllek, imádlak.
Óh, jaj,
Csak nézlek, csak nézlek, csak nézlek.

És itt maradok, itt a porban,
Tudom, én tudom, eltiportan.
Óh, jaj,
Halálig, halálig, halálig.

Csontváry festményén a piros csodák vérvörös ágakként jelennek meg. A fát csábító taglejtésekkel táncolják körül a tündérlányok, akik valami vértengerből sorjáznak elő. Nem fogják-e eltiporni őket a körülöttük ólálkodó lovasok? Az egyik lovon gyermekét szoptató asszony ül. Nem a tündérlányok közül rabolták-e el ezt is?

Ne gondoljunk itt tudatos átvételre. Csontváry művei spontán kifejezései a lelkében élő autonóm világnak. De hogy Ady versei fordították érdeklődését ebbe az irányba, az tudnivaló. Ady hatása minden téren felfedezhető. Bartók és Kodály érdeklődését is A magyar Ugaron című verse irányította a népdalok felé. 1905. augusztus 13-án jelent az meg a Budapesti Naplóban.

Ady rendkívüli hatásának titka ma már nem titok. Ő volt az, aki mindenkinél erősebben rezonált a magyarság legértékesebb hagyományaira, és mint egy gyújtólencse, úgy sugározta ki magából ezeknek a fényét. Aki belekerült a gyújtópontjába, tüzet fogott, ha ugyan volt benne gyúlékony anyag.

Csontváry maga is Adyra hivatkozik burkoltan, amikor azt írja, hogy egy ismeretlen, "görögnek látszó ember" küldte őt Baalbekbe. (Emlékk. 83. l.). Olvassuk csak el a Vén diák üdvözlését, vagy legalább néhány strófáját:

Páris rikolt rám, míg e verset szövöm,
Én, régi diákom.
Én jó mesterem, jó görög tanítóm,
Ma is átok még az ős görög átok.

Homérosz s felhős görög tragédiák
Vágnak a szívembe.
Te beszélsz és mi, nebulók, hallgatunk,
Istenem, istenek, mintha csak ma lenne.

Pedig Homérosz kék ege beborult.
Istenek és hősök
Hullnak azóta szívemből szüntelen,
Hogy az étellel küzdök, kergetőzők.

Anér, és andrós a genitivusa,
Én jó, bölcs tanárom?
Beh elfeledtem görögül s férfiúl,
Már csak a sorsot, a végzetet várom.

Ady később írta ezt a versét. 1908. június 28-án jelent az meg először a Vasárnapi Újságban. De már korábban is hivatkozik görögös mivoltával. Gyáva Barla diák című verse 1906. aug. 26-

án jelent meg a Budapesti Naplóban. Csak első sorait idézem:

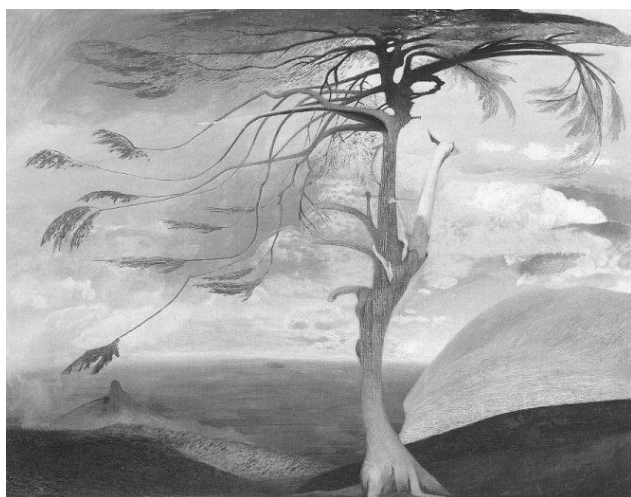
Hadverő nem volt Barla diák,
Én jámbor, görögös, kopottas őszám.
Elmaradt Töhötöm seregétől
Ama véres őszám.

De nem ezekkel küldte ő Baalbekbe Csontváryt, hanem a már korábban idézettekkel. Csontváry azonban ezekre is rezonál önéletrajzának írásakor, amikor úgy jellemzi damaszkuszi útbaigazítóját, hogy egy ismeretlen, „görögnek látszó ember”. S ő már Attilával mutatgat be áldozatot a Nap Oltárán a költő őse, Ad-üke helyett.

Csontváryt és művészetét csak az őt környező világhoz, a társadalomhoz való viszonyában lehet megérteni. Minden emberre, minden atonóm

egyéniiségre érvényes törvény ez és ma már általánosan elfogadott, de alkalmazni még nem szoktuk minden esetben. Ez derült ki Csontváryval való ismerkedésünk során is. Figyelembe kellett vennünk gyermekkorának társadalmát, annak nyelvét, azután a művész polgári foglalkozásával járó speciális növényismeretét, korának vallásos neveléséből származó Biblia-ismeretét, társadalmi osztályának hazafias hangulatát és az irodalmi élet legelevenebb megnyilvánulásait. Így próbáltuk megközelíteni az ember, a művész titkos, belső világát. Mert Ady Endre szavaival,

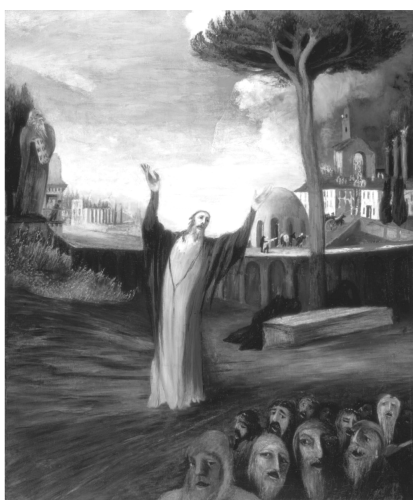
Minden titok a nagy világon,
S az Isten is, ha van
És én vagyok a titkok titka,
Szegény, hajszolt magam.

Magányos cédrus, 1907.

Az Olajfák hegye Jeruzsálemben, 1905.

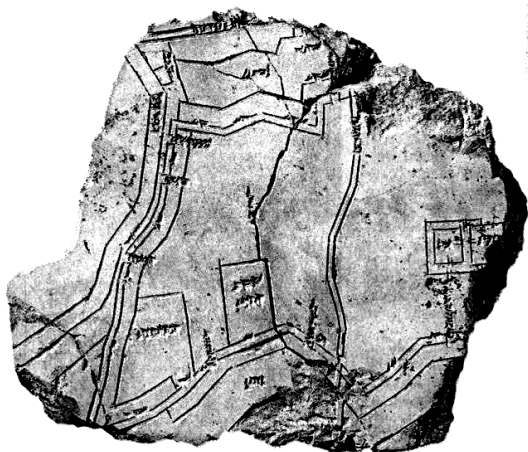
Fohászoló Üdvözítő, 1903.

Mária kútja Názáretben, 1908.

BOBULA IDA

Az araráti népek

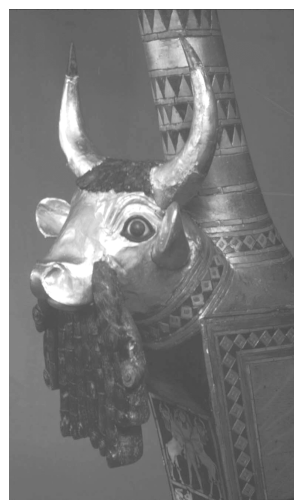
Badiny Jós Ferenc hagyatékából

Háromezeröttszáz éves térkép Nippur városából. Sumír felírások jelzik a város fontosabb épületeit és kapuit

Aki végigolvas néhány száz kötetet a világ legtekintélyesebb történetíróinak tollából, azt a különös benyomást kapja, hogy a fehér embernek, már az ókorban is csak két jó, tiszteletreméltó családja volt: az indoeurópai és a sémita. Voltak ezeken kívül eső népek is, akikről néha szólni kell; úgy jellemzik őket, hogy „non-semitic and non-indoeuropean”. (Lásd pl. Cambridge History.) Ezekről majdnem mindig egy kis fanyarsággal, kedvetlenséggel szól az európai (nyugati) történetírás. Gyanús, bizonytalan eredetűek, ellen-szenves jelleműek, ha lehet róluk valami – valóságos vagy koholt – rosszat mondani, az hangsúlyosan elmondatik.

Mégis beszélni kell róluk, mert nem lehet elhallgatni, hogy az első, ismert, magas emberi civilizációt egy ilyen nép, a sumír teremtette meg. Hasonló volt a gazdag kultúrájú, szomszéd élamita nép is. Újabb ásatások nyomán, úgyszólván napról-napra bontakozik ki a feledés homályából a felső-mezopotámiai hurrita nép és annak fontos szerepe a Kr. e. második és első évezredben. Létezésükről nem régóta tudunk. Első nyelvemlékük 1886-ban lepte meg a tudósokat. Azóta a régészek megtalálták nyomaikat szerte Mezopotámiában, Szíriában és kiderült, hogy a Mitanni királyság nyelve éppúgy hurrita volt, mint a Manni népé,

vagy Hannigalbaté, vagy az Urartu királyságé, amit azelőtt Vannic nyelvnek hívtak. Tömegesen éltek hurriták Ugarit városában, Szíriában, ahonnan a sumír írásjegyekből lerövidített, első valódi betűírás előkerült.

Ur városának királyi temetőjében talált bikafej, a régészek becslése szerint Kr. e. 2500-ból származik (University of Pennsylvania Museum)

A hurriták közvetítették a régi sumír kultúrát nyugat felé. Sok hurrita nyelvemlék került elő a hettita főváros romjaiból. Népmorzsalékok helyett, lassan kialakult egy nagy nép emléke, amit már nem lehet foghegyről elintézni, hiszen van ténytámaszat is a világon.

Sumírok, élamiták és hurriták valószínűleg különböző nyelveket beszéltek. Jóesű gyermekek manapság is kitalálnak különböző nyelveket, melyeket csak egy-egy beavatott csoport ért. Az emberiség hajnala idején így keletkezhetnek új, különböző nyelvek. Sok példa van rá, hogy fajilag rokon és egymáshoz közel élő indián törzsek, vagy ázsiai szigetlakók teljesen különböző nyelveket beszélnek. De elgondolkoztató a tény, hogy úgy a sumír, mint az élamita és a hurrita nyelvek agglutináló szerkezetűek: egyik sem ismer nemi megkülönböztetést a nyelvben (nincs „she” és „he”, csak „ő”) – úgy mint a magyar. Ez megfelel a nyelv mögötti világnézetnek. Mindhárom nép

egalitáriánus és nőtiszteelő volt. Az élamitáknál nőágon öröklődött a királyság.

Nem ismerjük a nyelvét egy nagy mezopotámiai népnek, a lótenyésztő kassitáknak. Királyaik háromszáz éven át uralkodtak Babilonban és ez annak a városnak legbékésebb és legboldogabb kora volt.

Voltak tudósok, akik régóta érezték, hogy hasznos lenne, a rend kedvéért, összefoglalni egy közös névvel a régi Nyugat-Ázsia, nem-semita és nem-indoeurópai népeit. Ilyen kísérlet volt a „*Já-fetita*” név. De ennek eredendő hibája, hogy kizárja az indoeurópaiakat, akik köztudomás szerint, Jáfet utódai⁽¹⁾. Még gyengébb a következő proposíció: „Asianic”⁽²⁾.

Az utóbbinak két eredendő hibája is van. Az egyik: ha az ázsiai népekről beszélünk, nem hagyhatjuk ki a két óriás-népet, a kínait és az indiait. A másik: van a szónak bizonyos ellenséges hangzása. Amikor az amerikai tengerész szereti a sárgabőrű embertársát, akkor „Asian”-nak hívja. De ha megharagszik rá, akkor „Asiatic” vagy „Asi-anic” néven káromolja. Ezt se vállaljuk. Orosz részről propagálták nemrég a „boreal” elnevezést, ami hasznos lehet, ha így hívjuk egész Eurázsia népeit, de ez a mi szempontunkból nem segítség. Ezért ajánlom az *ararátai népek** elnevezést, a régi Nyugat-Ázsia nem-semita, nem-indoeurópai, fehér fajú népei közös nevéül.

Nagyon valószínűnek látszik, hogy ezek a népek mind abból az őscsoportból származtak, mely a nagy vízőzön után, az Ararát óriáshegy alatti vulkánikus tüzeiktől fűtött területen élt, egy még hideg világban. Itt fejlődhetett ki az a kultúra, amelyet már magukkal vittek, amikor folyóikon távolabbi vidékekre ereszkedtek, kátránnyal bélelt kosaraikban. Mert az Ararát, a hármass hegy vidékéről négy folyó ment négy tenger felé. Sémitáktól, chamitáktól és indoeurópaiaktól eltérően, az ararátai népek sokáig ragaszkodtak az ararátai vízrendszer vidékéhez.

Az ókornak kultúrateremtő nagy népei megfogytak, éppen azért, mert békés, toleráns természetűek voltak. Szétszéledtek az akkori világban, elvesztették városaikat, királyságaikat, nagy hagyományaikat. De egészen soha el nem pusztultak, csak elrejtőztek, mint földalatti utakon a hegyi patak. Időnként új neveken, előtörtek. Ilyen

* Az amerikai antropológusok „Kaukázusi típusnak” nevezik a turáni faj alkatait (szerk.)

előretörő rokon nép lehetett a párthusoké, mikor már a homok rég belepte a sumírok, élamiták, hurriták emlékét Mezopotámiában. De a médszittya utódokból lett párthusok hatalmas birodalmat építettek, mely századokon át sikeresen versenyzett Rómával és csak a belviszály dönthette meg.

Ilyenek voltak a hunok, az avarok. Ilyen a törökség.

Ur-Nammu király hódolata Nanna holdisten előtt.
Mészkö dombormű Urból
(töredék részlet i.e. 2100 körül)
Philadelphia, University Museum

Előtörő patak volt az Etelközből indult nemzet is, mely nincsen egyedül. Csak meg kell keresni a rokonlelkű nemzetek kezét. Sokan vagyunk. Törökök, észtek, finnek, vogulok, osztyjakok – talán a baszkok, a kurdok is és olyan néptöredékek, akiknek ma a nevét sem tudjuk, de megismerhetjük őket arról, hogy szeretik a szabadságot.

(1) *Japhetic*: A hypothetical language-family, claimed to include North Caucasian, South Caucasian, Sumerian, Elamite, Asianic, Basque, Etruscan ... (M. Pei and Fr. Gaynor: Dictionary of Linguistics, 1954. Philosophical Library, N.Y. p. 109.)

(2) *Asianic*: The designation of a group of extinct languages... Bithinian, Cappadocian, Carian, Cilician, Cossaeon (or Kassite), Cretan (or Epicretan), Cypriote (or Epiciprian). Elamite (or Susian, Anzanite or Hozí), Etruscan, Georgito-Solymian, Isaurian, Khattian, Lycian (or Trmmlí or Trknmlí), Lydian, Mariandinian, Mysian, Paluw (or Polaian or Balaian), Pamphylian, Paphlagonian, Pisidian, Pontic, Subaraean (including Mitannian and Hurrian), Sumerian and Vannic (or Khaldic or Urartuan). – (Pei-Gaynor, i.d. m. p. 18.)

KISZELY ISTVÁN

MAGYARORSZÁG BEMUTATKOZIK

A magyarság rövid története

A Kárpát-medence – Terra benedicta (Áldott föld) – a legkorábbi időkől kezdve lakott volt, amit éghajlata, a Kárpátok védő ölelése, termékeny földje, vízzel való bőséges ellátottsága, sajátságosan gazdag növény- és állatvilága biztosított. A biodiverzitás mintapéldája ez a szinte zárt földrajzi egység, ezért mindenképpen védendő a globális behatások ellen.

Kr.e. 9-8 millió évvel ezelőtt Rudabányán él az ősi emberszabású majom, a *Rudapithecus hungaricus*.

Kr.e. 320 000 évvel ezelőtt Vértesszőlősen kerülnek elő a magyarországi előember, a *Homo (erectus seu sapiens) paleohungaricus n. ssp. Thoma* maradványai.

Kr.e. 200 000 év körüli időből számos ősemberi („neandervölgyi”) lelet származik (Subalyuk-Cserépfalu, Érd, stb.).

Kr.e. 35 000 évvel jelenik meg a mai ember – a *Homo sapiens* – Európában, a Kárpát-medencéből életének számos bizonyítéka származik (répáshutai Balla-barlang, Pálffy-barlang, Istállóskői-barlang, Csákvár, Görömböly-Tapolca, stb.).

Kr.e. 8000 – 4500 az átmeneti kőkorszak idejéből több lelőhely ismert, embercsontlelet eddig nem került elő.

Kr.e. 4500 – 2300 az újkőkorszak (neolitikum) idejéből több száz emberi települést és temetőt ismerünk (Zengővárkony, Aszód, Bicske-Galagonyás, Kopáncs-Kökénydomb, stb.) Ebben a korban ugyanolyan emberek élnek a Kárpát-medencében, mint mindenütt máshol Európában (mediterránok, alpiak, cromagnoniak, nordikusok, dináriak és kelet-baltiak. Az újkőkort nagy embermozgások, valamint gazdag növénytermesztés és állattenyésztés jellemzi.

Kr.e. 2300 – 1900 között (a rézkorszak) a lakosság jelentős része állattenyésztésből él és főleg mediterrán hatások érik őket (Polgár-Basatanya).

Kr.e. 1900 – 750 közötti idő a bronzkorszak. Benépesedés szempontjából mozgalmas korszak; az érkező új lakosok magukba olvasztják a már a Kárpát-medencében élő helyi lakosságot.

Kr.e. 750 – idősámításunk kezdetéig tart a vaskorszak. Megjelennek a Tisza és Mátra-Bükk hegység közötti területen az iráni magasföldről érkező **preszkíták**, majd a Kr. előtti VII-VI. században az Alföldön az ugyanonnan érkezett **szkíták** – ősi magyar néven a „szittyák” – telepednek meg (Szentés-Vekerzúg, Tápiószentmárton, Tápiószele, Zöldhalompusztá, stb.), akik új lovaskultúrát hoznak. Halottaik fölé halmokat emelnek, gazdag fémművességgel és állattartással rendelkeznek. A Dunántúlra az Alpok keleti feléről a föltehetően illír származású hallstattiak érkeznek, akik a Kr. előtti III. században a Rajna-Marne folyó mentéről jött keltákhoz (Ménfőcsanak, Kölesd-Lencsepusztá, Cece, stb.) hasonlóan az idősámításunk kezdete körül elhagyják a Kárpát-medencét, leszakadt csoportjaik beolvadnak a helyi lakosságba.

A Kárpát-medencében idősámításunk kezdetétől a Kr. utáni V. századig (elméletileg 410-ig) tart a római korszak. Szír, albán és más légiók tartózkodnak a dunántúli Pannónia tartományban (Tác, Bogád, Szőny, Csákvár, Dunaújváros stb.). Virágzik a római kultúra, a „törzsi arisztokrácia” római polgárjogot kap, sokan Róma adófizetői és rabszolgái lesznek. A római korban a Kárpát-medencében több nagyváros (Savaria [Szombathely], Scrabantia [Sopron], Arrabona [Győr], Brigetio [Szőny], Sopianae [Pécs], Napoca [Kolozsvár], Apulum [Gyulafehérvár] stb.) épül.

A római kor elején az Iráni-fennsíkról az Alföldre bejönnek a lovas kultúrájú szauromaták,

majd a jazig-szarmaták (Hódmezővásárhely, Szent-Kistőke); megtelepednek és beolvadnak a Kárpát-medence alaplakosságába. A római foglással csaknem egyidőben megjelennek az ún. „barbár népek” (markomannok, jazigok, alánok, vandálok, roxolánok stb.), akiknek kis része letelepedik, de többségük egy idő múlva továbbvonul.

IV-V. századtól 896-ig tartó időszakot nevezük a népvándorlás korának. Az első időben a Belső-Ázsiából származó **hunok** jelennek meg, akik Kr. után 91-ben, a hszüingnú törzsszövetség bomlása után előbb Turán (Közép-Ázsia) területére (a Csu-folyó vidékére) költöznek, majd a Fekete-tenger északkeleti részén telepednek le. A 360-as években a római császár behívja őket a Kárpát-medencébe, hogy a Tiszántúlon élő gepidákat „kordába tartsák”. Tehát a hunokat behívják, nem zsákmányolni jönnek a Kárpát-medencébe.

406-ban Kelet-Dunántúl (Valéria tartomány) Pannónia, majd 433-434-ben az egész Kárpát-medence (230 km²) területe a hunok szállásterülete lesz; a Szerémséget 441-442-ben népesítik be. A mintegy 35 000 főre becsült, fegyelmezett hun lovas-íjász jelentős szervezettséget jelent; Attila, aki a 390-es években a Kárpát-medencében (talán Tápiószentmárton környékén) születik, a Kr. utáni első évezred egyik legjelentősebb uralkodója Európának. Több nyelven beszél, diplomáciai kapcsolatokat tart fent más népekkel, és fényűző palotát építtet. A hunok földművelők és állattartók, de jelentős az iparuk, fémművességük és kereskedelmük. Egyistenhívők, nyelvükre lefordítják a Bibliát (Szent Jeromos, Kr. u. V. század). Attila 453-ban bekövetkezett halála után – becsült lélekszámuk mintegy 165 000 fő lehetett – a hunok a mezőségi Csigle-mezőre, Csigle-dombra vonulnak, majd onnan benépesítik Erdélyt: ők a székelyek ősei.

A népvándorlás korának **második szakaszát a kései germánok** korszakának nevezzük, bár a gepidák, a keleti- és nyugati gótok, a kvádok és a szkírek már a római korban is bejöttek a Kárpát-medencébe. 526-568 között tartózkodtak itt a Marne-folyó mellől érkezett langobardok, akik a többi germán néppel együtt továbbvonulnak; jelentős embertani nyomot a Kárpát-medence lakos-

ságában nem hagynak.

A népvándorlás korának **harmadik szakaszát a belső-ázsiai lovaskultúrájú avarok** képviselik. Először 568-ban, majd később még két „hullámban” (665-675-ben, majd 710-720 körül) az első türk birodalomból kiszakadva Ordosz vidékéről – Belső-Ázsiából – érkeznek a Kárpátok karéjába, mint zsuanszuonok; menetközben Közép-Ázsiában csatlakoznak a var-ok („tarka lovúak”) népéhez. A Kárpát-medencében letelepednek és az alaplakosság egy részét alkotják. Embertani megjelenésük, kultúrájuk (írásuk, zeneszerszámaik, fémművességük, stb.) hasonló Árpád népének jellemzőihez. Az avarok mintegy 250 évig az egész Kárpát-medence urai.

A szavárd hunok és a türk onogurok – Árpád népe – a Kr. utáni IV. század elején szakadnak ki a második türk törzsszövetség kötelékéből és Közép-Ázsián (Turánon), a Kaukázuson, Magna Hungarián, Levedi törzsterületén és Etelközön át Árpád vezérletével, valamint három, kazároktól leszakadt törzssel együtt bejönnek a Kárpát-medencébe. A magyarság már 838-ban, az Al-Duna-i hadjáratban megismerkedik Atilla király ősi otthonával, és Álmos vezér csapatai már a 860-as években megjelennek a Kárpátok koszorúján belül. A kazároktól leszakadt „kabarok” elfoglalják a bolgároktól az erdélyi sóbányákat. 894-ben meghal Svatopluk morva őrgróf, akinek birtokai a Kárpát-medence északi részeibe nyúlnak bele, így Árpád vezér 895-ben hét – egymással szövetségre lépő türk törzssel együtt – visszafoglalja a Kárpát-medencét, Atilla nagykirály ősi birodalmát. Mivel a Dunántúl 900-ig még Arnulf frank uralkodó tartományának keleti részét alkotja, ezért Árpád népe ezt a területet csak 901-ben foglalja el.

A magyar csapatok tízes, százas, ezres és tízezres egységekben harcolnak. Egy-egy harcos 3-4 tartalék lovat visz magával. A magyarok harci művészetéről Bölcs Leó bizánci császár (Kr. u. 888-911) a „Taktika” című írásában számol be. Leírja, hogy a magyarság „férfiakban bővelkedő független nemzet”, és taglalja az oldaldeszolás magyar nyergét valamint a vas kengyelt, amit a világ a magyarok révén ismert meg. A magyaroknak állandó készenléten van mintegy 30 000 lovaskatonája, akik 120 000 lóval és legalább 100 tonnányi hadfelszereléssel rendelkeznek. Árpád és utódai ma-

gyar nagyfejedelmek.

907. július 4-ike (5-e?) a pozsonyi (braslauer-purchi) csata napja. Ekkor Árpád Pozsony mellett a többszörös túlerővel szemben legyőzi a fiatal Lajos német uralkodót, aki korábban büszkén jelenti ki: „Ugros eliminandos esse” (a magyarokat ki kell irtani). A csatában elesik Árpád három fia, ő maga is sebet kap, és július 7-én meghal, de a magyarokat nem sikerült kiirtani Európából.

X. század a magyarság európai beilleszkedésének és államalapításának korszaka. Volt mire alapozni életüket, hiszen a Kárpát-medencében van Európa aranykincsének 40 és ezüstkincsének 50 százaléka. Emellett nagy állatállománnyal, ősi növényeikkel, magvaikkal, dugványaikkal és vesszikkel érkeznek; arab és bizánci történétírók (Íbn Ruszta, Íbn Fadlan) nem győznek elég dicséretet zengeni a magyarok „szépségéről”, gazdagságáról, Bizánccal és az arab világgal folytatott bartellkereskedelméről. Korabeli szerzők (frank oklevelek) leírják a „hungarusok” – a magyarok – haditaktikáját és fegyvereit (VI. Bölcs Leó bizánci császár), a Bíborbanszületett Konsztantín császár pedig a honfoglaló törzseket és magát a honfoglalást. A X. században a magyarok 55 európai hadjáratot vezetnek, de jelentős csatavesztésük csak 955-ben, az Augsburg melletti Lech-mezőn volt. A magyar vezérek belátják, hogy Európában nem a belső-ázsiai törzsszövetség, hanem az államiság az elfogadott államforma. Ezért Géza (970 [972] – 997) nagyfejedelem pénzt nyomtat, egész családjával felveszi a római kereszténységet, fiának – Istvánnak – bajor hercegnőt választ feleségül és lerakja a magyar állam alapjait. Géza nagyfejedelem egyistenhitű, keresztény, megalapítja Esztergom városát, Pannónhalmát, Székesfehérvárt és Veszprémet.

960. Taksony vezér letelepíti a besenyőket az országban.

1000. karácsonyán István királyt feltehetően a hunok beavató koronájával megkoronázzák, és ezzel kezdetét veszi az Árpád-ház dinasztikus uralkodása, amely 1301-ig tart. Az Árpád-házi királyok idején a Német-Római Szent Birodalom és a Kelet-Római (Bizánci) Birodalom mellett a Ma-

gyar Királyság Európa harmadik legerősebb állami-politikai és gazdasági egysége. Több európai uralkodó-ház vágya, hogy magyar herceg vagy hercegnő kerüljön udvarába. A világ második alkotmányát – a 720-as izlandi alkotmány után – Szent István fogalmazta meg Imre hercegnek írt intelmeiben. A világ egyetlen uralkodó háza sem adott annyi szentet a világnak, mint az Árpád-ház. Amíg a XIII. század végéig Európában 28 uralkodó házból származó személyt avattak szentté, addig nálunk csak az Árpád-házból 10-et (Szent Istvánt, Szent Imrét, Szent Lászlót, Piroskát [Irénet], Szent Margitot, Szent Erzsébetet, Szent Kingát, Szent Jolantát, Boldog Erzsébetet és tössi Boldog Ilonát). Az Árpádok idején Magyarország bekapcsolódik az európai kulturális-szellemi vérkeringésbe, szerzetesrendek alakulnak, sok monostor és számos város épül. Székesfehérvár a szentföldi út zarándokközpontja, királyi székhely, koronázóváros és királyi temetkezőhely lesz, mint az ország – Esztergom után – második fővárosa.

1074-ben letelepednek az országban a besenyők maradványai, 1235-ben az Iráni-magasföldről érkező jászok, 1243-ban és 1246-ban a kis- és nagy kunok; ezzel befejeződik a Belső-Ázsia felől a Kárpát-medencébe hazát találó nagyállattartó lovas népek betelepítése. Szent István király idejében érkeznek az úzok, a rutének, majd megindul a hospesek („vendégek”) befogadása (németek, szászok, franciák vallonok, olaszok, böszörmények, kálizok, varsányok, szlovákok, románok, ruszinok és zsidók). A magyarság mindig befogadó nép volt és máig az maradt, vendégszeretetéről messze földön híres.

Az Európai Magyar Birodalmat I. (Szent) László király (1077-1095) hozza létre. Uralkodása idején országunk kiterjedt az Adriáig. III. Béla király (1172-1196) Európa leggazdagabb uralkodója évi 23 000 tonna ezüstrrel (a francia királyoknak 17 000, az angoloknak csak 9 000 tonna ezüstje volt). A Kárpát-medencében járó arab utazók megemlítik, hogy az Árpádok idejében a magyarok földjén 78 város virágzott és a XII. század végén 91 monostor működött.

1241. április 11-én a Muhi pusztánál a magyar seregek megállítják az Európára törő mongolokat és ezzel első ízben de nem utoljára védik meg

Európát a pusztítástól. A muhi csata után a mongolok kénytelenek visszavonulni hazájukba. IV. Béla magyar király (1235-1270) helyreállítja az ország rendjét, és végleg letelepíti a kunokat. IV. Béla uralkodása alatt az országban már 89 vár állott.

1301. A „vegyesházi” királyok uralkodásának kezdete. (I.) Károly Róbert (1301-1342) az Anjou Capet-dinasztia tagja, (I.) Nagy Lajos (1342-1382), és leánya Mária királynő (1382-1395) Lengyelországnak is uralkodója, Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) német, cseh, itáliai király majd német császár, (V.) Habsburg Albert (1437-1439) és (I.) Jagello Ulászló (1440-1444) lengyel származásúak, V. László (1444-1457) lengyel király is. Vegyes-házi királyaink nagy európai uralkodócsaládokkal tartják fenn a rokonságot, paloták épülnek, és tovább erősödik a hazai kulturális és kereskedelmi élet. 1367-ben Pécssett egyetem működik, és az országban mintegy 20 000 település van. Az 1389-es rigómezei csata után megindul a szerbek beáramlása az országba.

1456-ban az oszmán török hadak Európa felé törnek; Nándorfehérvárnál június 29-én Hunyadi János kormányzó (1444-1453) és az olasz Kapisztrán János kapucinus szerzetes kevés keresztes segítséggel megállítja a törököket; III. Calixtus pápa a győzelmet elősegítendő rendeli el a déli harangszót, amely mai napig működő hagyomány.

1458 (I.) Hunyadi Mátyást 15 évesen megválasztják az ország uralkodójának (1458-1490). Nevelését Vitéz János bíboros vállalja, így válik Mátyás király Európa legnagyobb reneszánsz uralkodójává. Első felesége a cseh Podjebrád Katalin, második a nápolyi Aragóniai Beatrix. A királyi udvarban megfordulnak Európa reneszánsz nagy mesterei (Janus Pannonius, Marzio Galeotto, Botticelli, stb.), kéziratos könyvtára 2500 kötetből áll. Budán 1473-ban Hess András közép-európai első nyomdájában megjelenik a Budai Krónika, Pozsonyban és Budán egyetem működik. A király fekete serege és dunai flottája híres egész Európában. Mátyás idejében ugyanannyi (5,4, mások szerint csak 4,2 millió) ember beszél a magyar nyelvet, mint amennyi az angolt. A nemzetiségek száma az országban mintegy 800 000 fő.

Hunyadi Mátyást a trónon a lengyel II. (Jagello) Ulászló (1490-1516), majd II. Lajos (1516-1526) követi, az utóbbi felesége Habsburg Mária.

1526. augusztus 29. Mohácsnál a magyar és európai zsoldos csapatok mintegy 80 000-es sereggel megütköznek a 200 000 fős török sereggel; az ütközet 6000 magyar, 17 000 vallon zsoldos, II. Lajos magyar király, 7 püspök, 28 főúr és 500 nemes halálával végződik, és ezzel elkezdődik a közel 150 éves török uralom. Az országban két koronázott király van (Ferdinánd [1526-1564] és I. Szapolyai János [1526-1540]).

1524-ben Szulejmán békés elvonulást kér a magyaroktól, hogy V. Károly császár ellen vonulhasson, de ezt a királyi udvar megtagadja. Így a szultán hadjáratot indít a magyarok ellen. Buda török általi elfoglalása után (1541-ben) az ország három részre szakad; 1. a Tiszától keletre eső területre, az Erdélyi Fejedelemségre, 2. az ország nyugati részére, a Habsburgok által bekebelezett Magyar Királyságra és 3. az ország középső, törökök által megszállt területre.

A magyar szellemi élet jelentős részben Erdélyben főleg Nagyváradon folytatódik, amely a magyar állam menedékhelyévé válik. Báthory István nemcsak erdélyi fejedelem, hanem 1575-től Litvánia és Lengyelország királya is. Bocskai István 1605-től nemcsak Erdély, de Magyarország fejedelme is; győztes szabadságharcot vív a német seregek ellen. Erdély aranykora Bethlen Gábor (1620-1629) és I. Rákóczi György (1630-1648) uralkodása idején köszönt be. Állami monopólium lesz a sókivitel, a méhviasz, a méz, a szarvasmarha-eladás, az állatbőr és az ércek értékesítése. Az 1568-as tordai országgyűlés a világon először deklarálja a vallásszabadságot. A Magyar Királyság trónjára 1526 decemberében Habsburgok kerülnek, akik 1918. november 13-ig meg is tartják a trónt.

A török hódoltság területe főleg az Alföldet foglalta magában. A közel 150 éves török „megszállás” idején a kisebb települések megszűnnek, ugyanakkor számos város épül. Nagy népességmozgás jellemzi e kort, de a gazdasági élet nem omlik össze; a törökök által megszállt területekről jelentős méreteket ölt a vörösbőr (kadarka), a szilajmarha, a bakonyi sertés és a gabonakivitel.

TÖRTÉNELEM

1686. Budát XI. Ince pápa pénzügyi támogatásával összeálló szövetséges csapatok Lotharingiai Károly fővezérével visszafoglalják a törököktől; Lotharingiai Károly 62 000-es seregében 15 000 magyar katona harcol. A török megszállást gyakorlatilag az 1697-es zentai csatáig, illetve 1699-ig számítják. Ezt követően az országrészek újra Magyar Királysággá egyesülnek. I. Lipót császár Erdélyt német tartománnyá teszi, a várakat felrobantja, németeket, szerbeket és románokat telepít az országba. 1718 után a Temesköz is felszabadul a török uralom alól, de nem csatolják Magyarországhoz, hanem Temesi bánság („Bánát”) néven külön tartomány marad. A törökök távozása után újabb telepések (szlovákok, „görögök”, svábok) jönnek az országba; számuk megnő, és a gazdaság felvirágzik. Ebben az időben az ország még termékefelesleggel is rendelkezik.

1687. A magyar országgyűlés elismeri a Habsburg dinasztia örökös királyságát; a Habsburgok sok idegent jutalmaznak magyar nemességgel. Az ország bányakincseit zálogba adják, a magyarság rovására a betelepítetteknek kedveznek, az adókat duplájára emelik és betiltják a szabad vallásgyakorlást.

1699. január 26. II. Musztafa és I. Lipót között megkötött karlócai béke értelmében Erdély is Habsburg kormányzás alá kerül. Névlegesen ugyan a magyar korona alá tartozik, de valójában Magyarországtól közigazgatásilag független, különálló tartományként kezelik.

1703. A Habsburgok ellen nem jön létre a francia és a lengyel szövetség. Több ízben történik kísérlet arra, hogy az ország megszabaduljon a Habsburg elnyomás alól; legjelentősebb II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. II. Rákóczi Ferenc kiadja a jelszót: „Cum Deo pro patria et libertate” (Az Istennel a hazáért és a szabadságért). Létrejön a Habsburgok elleni nemzeti egység. II. Rákóczi Ferenc 1704-ben erdélyi fejedelem, 1705-ben Magyarország „vezérlő fejedelme”.

1711. április 30-án a majtényi síkon II. Rákóczi Ferenc és a kurucok kényszerűségből leteszik a fegyvert („szatmári béke”).

1723. A Pragmatica Sanctio törvényesen rendezi a

Habsburg uralkodó és a magyarországi rendek viszonyát.

A Habsburg Birodalomban főleg Mária Terézia (1740-1780) és fia, II. József (1780-1790), a felvilágosult abszolútizmus szellemében uralkodik; ráébrednek a paraszti réteg fontosságára, mert ők fizetik a legtöbb adót. Tizenegy magyar huszárezred ontja vérét Habsburg érdekekért Európa hadszínterein (gróf Hadik András, Nádasdy Ferenc, stb.).

A reformkor idején kiemelkedő személyiség József nádor, („osztráknak született és magyarként halt meg”), akinek 1797-1847 közötti nádorsága idején számos intézmény (Magyar Tudós Társaság, Széchényi Könyvtár, Ludovika Akadémia, stb.) jön létre. Széchényi Istvánnal az élen az országban több jelentős építkezés zajlik (Tisza-szabályozás, Lánchíd-alagút, Pest nagyvárosiasodása, stb.).

II. József halála után az osztrák udvar nem tetzése ellenében beköszönt a magyar nyelv, irodalom, viselet, zene, tánc új virágkora. A felvilágosodás Magyarországon számos irodalmi és művészeti alkotás motiválója. Az osztrák elnyomás egyre erősödik, amit a szabadságot szerető magyarok nehezen tűrnek. A reformkor idején jelentős magyar személyiségek (gróf Széchényi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, stb.) állnak az ország érdekeit védők élére. Az ország „ébredése”, a nemzeti radikálisok (Petőfi Sándor, Vasvári Pál, Tancsics Mihály) Magyarország Európához való felzárkózását eredményezi.

1848. március 15. A márciusi fiatalok Petőfi Sándor költő vezetésével vér nélküli forradalmat robbantanak ki, és érvényt szereznek a nemzet követelésének, a „12 pontnak”. Március 17-én gróf Batthyány Lajos önálló független és felelős magyar kormányt alakít, április 7-én megalakul az első független magyar kormány és felszámolják a feudális rendszert. V. Ferdinánd április 11-én szentesíti Magyarország függetlenségét és kimondják Magyarországot és Erdély egyesítését. A ruszokat és a szlovéneket kivéve a szerbek, a szlovákok, a horvátok és a románok szembe fordulnak a magyar szabadságharcra. 1848 nyarán a bécsi

udvar elérkezettnek véli az időt, hogy Magyarországon visszaállítsa teljhatalmát. Szeptember 11-én Jellasics 35 000 főnyi seregével átlépi a Drávát; támadását szeptember 29-én Pákozdon leverik.

1848-49-es forradalom és szabadságharc Magyarország újkori történelmének meghatározó eseménye, a nemzeti identitás egyik alapköve. Szerves része az 1848-as európai forradalmi hullámnak, de egyedül a magyarság jutott el a sikeres katonai ellenállásig. Az osztrákok csak a cári Oroszország beavatkozásával tudnak győzni.

1848 szeptember. Az osztrákok lemondadják Batthyány kormányát, Erdélyben kitör a román népfelkelés. Október 30-án Schwechat mellett az osztrákok győznek, Erdélyben egyedül Háromszék folytatja a szabadságharcot. Az európai forradalmak nagy részét már leverték, Windisch-Grätz a magyar csapatok ellen vonul (téli hadjárat). A magyar országgyűlés 1849. január elejétől május 31-ig Debrecenben ülészik, majd április 2-a és május 21-e között megindul a „dicsőséges tavaszi hadjárat”, amely Erdély, Komárom és Buda ideiglenes felszabadításával (április 23) végződik.

1849. június közepén 200 000 főnyi orosz sereg tör az országra; Görgey Artúr serege csak 30 000 emberből áll. Görgey augusztus 13-án Világos mellett az oroszok előtt leteszi a fegyvert.

1849. október 6. Kivégzik Aradon a magyar forradalom 13 tábornokát, több száz tisztet és polgári személyt halálra és várfogságra ítélnek; a foglyul ejtett magyar (főleg székely), lengyel és német katonákat besorozzák az osztrák hadseregbe. A császáriak évekig folytatják a megtorlást. A neoabszolútizmus – a rákényszerítés és a megtorlás – kora következik, amely az Osztrák Császárság Poroszországtól elszenvedett katonai vereségéig (1859 és 1866) tart.

1867. július 28-án Ferenc József megkoronázása (június 8.) után szentesíti a kiegyezési törvényt, amely révén létrejön az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság között egy „elméletileg” paritás elvű dualista állam, az alkotmányos Osztrák-Magyar Monarchia, amely 1918-ig az I. világhá-

ború végéig áll fenn. A kiegyezés ugyan nem biztosítja Magyarország teljes függetlenségét, mégis reális kompromisszumot és mintegy 50 éves „viszonylagos” békés életet és gazdasági fejlődést jelent. Ebben az időben Magyarország a korábbi agrárországból a XX. század elejére jelentős exporttevékenységet folytató agrár-ipari országgá válik. Magyarország gazdasága az osztrákokénál és az azonos léptékű Európa gazdag államaiénál (Belgium, Hollandia, Norvégia, Nagy-Britannia, stb.) gyorsabban növekszik. Az Osztrák-Magyar Monarchiának az I. világháborús katonai vereség és a nemzetiségi mozgalmak vetnek véget.

1896. a millennium éve; az ország a honfoglalás 1000 éves jubileumát ünnepli. Felpezsdül a szellemi és nemzeti politikai élet, a főváros arculatát máig meghatározó épületek, intézmények igazolják a magyarság tehetségét és hazaszeretetét.

A századfordulón az európai nagyhatalmak katonai szövetségbe tömörülnek, hogy érvényesíthessék hatalmi törekvéseiket. Az egyik oldalon Németország és a Monarchia, vele szemben kezdetben Anglia, Franciaország és Oroszország áll, majd csatlakozik Japán, Törökország, Olaszország és Románia. A fronton mintegy 20 millió katona harcol. Az első világháborút Ausztria robbantja ki; a magyar katonákat a keleti és az olasz fronton egyaránt bevetik. Veszteségeink (Gorlice, Doberdo, Piave, Isonzo) hatalmasak. 1917. április 6-án az Amerikai Egyesült Államok is hadat üzen Németországnak, ezzel eldőlt az első világháború sorsa. Magyarország a vesztesek között van.

1918. november 13-án IV. Károly király lemond a magyarországi államügyekbe való részvételről, de a trónról nem. November 16-án kihirdetik a Független és Önálló Magyar Népköztársaságot, és 1919. március 21-én a Tanácsköztársaság létrejöttével kezdetét veszi a Vörös Terror. Július 31-én Magyarországot megszállják a világháborút megnyerő antant országok csapatai.

Az első világháborút lezáró ún. Párizs környéki békek keretében az 1920. június 4-én Trianonban aláírt szerződés Magyarországot nemzeti állammá minősíti. A mintegy 18,3 millió lakosú történelmi Magyarország területének 67,3 %-a és lakosságának 58,4 %-a a környező országokhoz kerül.

TÖRTÉNELEM

1920-ban a megcsonkított Magyarország 7 986 875 főre csökkentett lakóinak 89,6 %-a magyar anyanyelvű. Trianon után 426 000 magyar kényszerül szülőföldje elhagyására és Magyarországra menekülésre és mintegy 3 227 000 magyar kerül új államok határai közé. A trianoni békeszerződés által kijelölt új határok szétszabdalták az addig jól működő kárpát-medencei földrajzi és gazdasági egységet. Közép-Európában új nemzeti-ségi politikát generálnak, amelyek végső soron hozzájárulnak a II. világháború kitöréséhez. Az antant hatalmak a mai napig semmit nem tartanak be a békediktátum rájuk vonatkozó, vállalt kötelezettségeikből. Ezt a jogellenes magatartást azóta senki sem kéri számon rajtuk.

1920 márciusában Horthy Miklós ellentengernagy a Magyar Királyság kormányzója lesz. 1921 tavaszán IV. Károly király sikertelen puccskísérletet hajt végre a királyság visszaállítására. Megalakul Bethlen István kormánya, Magyarországot felveszik a Népszövetségbe. Horthy Miklós országvezetése idején a csodával határos módon a csonka Magyarország magára talál, iskolák épülnek, felporzol a gazdasági (autógyárak, repülőgépgyárak, vasművek stb.), a szellemi (tudományos, színházi, operaházi, zenei) élet, és a mezőgazdaság a népfőiskolák szervezésével fölvirágzik. Hazánk ismét jelentős tényező lesz Európában.

Adolf Hitler célja a francia hegemonia megtörése és a Szovjetunió felszámolása. Nagy-Britannia 1939 végén lép be a világháborúba. Imrédy Béla után 1939. február 16-án gróf Teleki Pál lesz a magyar miniszterelnök, aki megpróbál semleges maradni. Teleki Pál nézete, hogy „a német vereség a mi vereségünk is lesz, de a német győzelem a mi pusztulásunk!” Magyarország sokáig megtartja semlegességi politikáját, de kényszerűségből elkötelezi magát Németország oldalán. Horthy Miklós kormányzó és Kánya Kálmán Varsóban németellenes olasz-lengyel-jugoszláv-magyar „horizontális tengelyről” tárgyal.

1938. november 2-án a Felvidéket, 1940. augusztus 30-án Észak-Erdélyt és Székelyföldet (43 591 km², 1 123 000 magyar) visszacsatolják az anyaországhoz; Bácskát, Baranyát és a Muraközt is visszaveszik a magyarok.

1940. szeptember 27-én Németország, Olaszország és Japán háromhatalmi egyezményt köt, amelyhez Magyarország 1940 novemberében csatlakozik. Németország 1941. június 22-én megtámadja a Szovjetuniót, június 27-én a kassai provokáció után Magyarország tudomásul veszi a hadiállapotot a Szovjetunióval. 1943 novemberében Európában megindul az amerikai offenzíva.

1943. január 12-én a második magyar hadsereg a Don-kanyarban Voronyezsnél vereséget szenved; 41 000 magyar katona elesik, és 28 000 orosz fogóságba kerül. A német vereség elkerülhetetlenségét látva Horthy Miklós kormányzó 1944. augusztus 24-én megpróbál átállni a szövetségesek oldalára, de a németek megszállják Magyarországot; Hortyht lemondatták és rövid időre a nyilaskeresztes párt veszi át a hatalmat.

1944. augusztus 25-én a szovjet csapatok átlépik a magyar határt. 1944-1945 telén az orosz front óriási pusztítást végezve végigvonul Magyarországon; a Szovjetunió megszállja az országot. Második világháborús emberveszteségünk mintegy félmillió emberre (300 000 katonára és sok polgári áldozatra) tehető.

1945. február 13-án befejeződik Budapest ostroma. Az ország infrastruktúrája elpusztul, a nemzeti vagyon jelentős részét a németek és a szovjetek elrabolják. Valamennyi visszacsatolt ország-részt (Felvidéket, Erdélyt, Kárpátalját, Bácskát, Muraközt és a Vajdaságot) elveszítjük, Pozsony előtt még három falut is elcsatolnak a magyaroktól, sőt, az Órvidék egy része is a vesztesek oldalán álló osztrákok kezébe kerül.

1945. február 4-11. A Krimben összeül a jaltai konferencia, július 17 - augusztus 2. között zajlik az Amerikai Egyesült Államok, Anglia és a Szovjetunió Potsdam-i értekezlete, amelyen Magyarország békeszerződése szerepel.

1947. február 10. A „második Trianon”, amely a párizsi béke aláírásával ér véget, amelynek értelmében Magyarország határai a trianoni határokkal egyezik meg, és a Szovjetunó megszállási övezetébe kerül; Rákosi Mátyás vezetésével a Magyar Kommunista Párt szerzi meg a hatalmat. Annak

ellenére, hogy az 1945. november 4-ei választást 57 %-al a Független Kisgazda Párt nyeri meg, a kommunista párt megfélemlítéssel, lejáratással, gyilkosságokkal, koncepciós perekkel (mintegy 1 millió embert vontak ügyészi eljárás alá) és családokkal kiszorítja ellenfeleit (mintegy 30 ezren kerültek rendőri őrizetbe), majd a baloldalt 1948-ban Magyar Dolgozók Pártja néven egyesíti. Kialakul Sztálin és Rákosi Mátyás személyi kultusza, az egypártrendszer és a totális diktatúra. Megtörténik az államosítás, az egyházi iskolák fölszámolása, a nagy földbirtokok megszüntetése (kolhozosítás), és az értelmiségi réteg kitelepítése Budapestről (mintegy 13 ezer főt érintett a rendelet).

1953. Meghal Sztálin, az ország miniszterelnökének Nagy Imrét nevezik ki, aki mérsékli a parasztság terheit és felszámolja az internálótáborokat. 1954-ben a kommunista központi vezetés jelentős része Nagy Imre mellé áll, aki megszervezi a Hazafias Népfrontot. 1955 tavaszán Moszkva minden tisztséget elvesz Nagy Imrétől, a miniszterelnök Hegedűs András lesz. Rákosi Mátyás beismeri, hogy Rajk László belügyminiszter korábbi pere és kivégzése provokáció alapult. A kommunista párt főtitkára Gerő Ernő lesz.

1956. október 23. Budapesten az egyetemi ifjúság békés tüntetést tart, amely 200 000 fős tömegtüntetéssé alakul. A Magyar Rádió előtti fegyvertelen tömegre a pártvezetés véres sortüzet zúdít; még aznap éjjel megkezdődik a fegyveres felkelés. Az '56-os forradalom és szabadságharc előkészíti a kommunista rendszer bukását, rövid időre visszaadja nemzetünk (tudatosan tönkretett) önbecsülését és identitását. Bár a pártvezetés megígéri a szovjet csapatok kivonását, a többpártrendszer visszaállítását, a Varsói Szerződésből való kilépést, a nyugati hatalmak biztosítják a Szovjetuniót, hogy nem nyújtanak fegyveres segítséget a magyaroknak. A Szovjetunió november 4-én hadüzenet nélküli háborút indít Magyarországra ellen. A több napon át tartó hősies ellenállás ellenére a szabadságharc elbukik az egész világ asszisztálása mellett; 2 652 magyar állampolgár meghal, 19 226 megsebesül, és mintegy negyedmillió magyar elmenekül az országból. A vonatok megindulnak a gulágok felé, zsúfolva magyar civi-

lekkal és szabadságharcosokkal.

1956 végén a Szovjetunió Kádár Jánost helyezi az ország élére, aki 1957 januárjától a forradalom és a szabadságharc résztvevőivel szemben kegyetlen megtorlást alkalmaz. A kommunista párt felveszi a Magyar Szocialista Munkáspárt nevet. Egyre erősebb a lakosság megfigyelése és a zsarolással kikényszerített besúgóhálózat. Mintegy 800 ezer párttag élvezi a tagság előnyeit.

1968. A kommunista párt megpróbálkozik néhány piaci újítással, amit „gazdasági mechanizmusnak” neveznek, de semmilyen jelentős eredményt nem érnek el.

1970. Az ország a nyugati államoktól egyre több kölcsönt vesz fel, amit nem tud visszafizetni. Megjelennek az ellenzéki csoportok és a reformkezdeményezések. 1979-1989 között főleg az állami eladósodás okán inog a Kádár-rendszer, majd 1989-ben bekövetkezik a rendszerváltás. A hatalmat a kommunisták átadják, mert nem tudják tovább finanszírozni a költségvetést.

1989. június 27. Németh Miklós kormányának külügyminisztere, Horn Gyula és az osztrák külügyminiszter, Alois Mock a sajtó nyilvánossága előtt, a Szovjetunió megkérdezése nélkül lebontja az Ausztria felé épített műszaki zárat („vasfüggönyt”), ami 160 000 Német Demokratikus Köztársaságban (NDK-ban) élő állampolgárt vonz Magyarországra, akik innen Nyugatra távoznak.

1989. október 23. Szűrös Mátyás kikiáltja a Magyar Köztársaságot.

1990. március 25. Új szabad választások. A köztársasági elnök Göncz Árpád, a miniszterelnök a Magyar Demokrata Fórum vezetője, Antall József lesz. A miniszterek jelentős részének nincs kormányzati és vezetési gyakorlata, így komoly nehézségeik akadnak.

1991. június 19. Az utolsó szovjet katona elhagyja az országot.

1993-ban Antall József súlyos betegség következtében meghal, helyét ideiglenesen Boros Péter

TÖRTÉNELEM

tölti be. 2004-ben a választásokon újra a kommunista párt győz, a miniszterelnök Horn Gyula lesz. Az ország eladósodása fokozódik, a kommunista párt új formában megerősödik, elkezdődik a rablóprivatizáció.

1998-ban Orbán Viktor vezetésével a Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ) kerül kormányra. 1999-ben Magyarország tagja lesz a NATO-nak. A FIDESZ a kormányzást csak egy cikluson keresztül tudja megtartani; 2002-től ismét a Magyar Szocialista Párt kerül uralomra Medgyessy Péter, majd Gyurcsány Ferenc vezetésével. Magyarország 2003-ban csatlakozik az Európai Unióhoz. A rablóprivatizáció folytatódik; stratégiai fontosságú intézmények magánkézbe kerülnek, erősödik a külföldi „multik” befolyása. Nő a munkanélküliek száma, romlik az egészségügy és az oktatási színvonala. Az ország politikai és gazdasági helyzete mélypontra jut, felvett kölcsönei a csőd felé vezetik az országot. A közbiztonság egyre elviselhetetlenebb, az országban káosz uralkodik, az emberek előrehozott választásra várnak. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök többszöri felszólítás ellenére sem mond le, pártja a pártelnök-miniszterelnök túsza lesz.

A magyarok lélekszáma az anyaországban 10 millió körüli, az elcsatolt részeken és más országokban mintegy 5 millió. A magyarság

Belső-Ázsiából Európa szívébe érve jelentős mértékben meg tudta tartani élettani adottságait, nyelvét, szellemét- és tárgyi kultúráját. Népdalaink száma mintegy 200 000 körüli, táncvilágunk egészen sajátos, ősi mese- és mondavilágunk gazdag, népművészetünk különbözik minden európai népétől, és még őrizzük ősi ételkultúránkat, amely Európában egyedülálló. Ha Nobel-díjas tudósainkat 10 milliós országra számítjuk, akkor ebben a világon negyedikek, az elért sporteredményekben pedig ötödikek vagyunk. Zeneszerzőink (Liszt Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán, stb.) és költőink sokat adtak a világnak, feltalálóinknak se szeri se száma.

1985-től máig a Kárpát-medence őshonos magyarsága több mint 2 millió lélekkel fogyott. Ugyanakkor a magyar vidék kezd magára találni; soha ennyi nemzeti gondolkodású intézmény, civil szervezet nem jött létre az országban, mint az elmúlt évben. A magyar emberben tudatosul, hogy a mainál volt már rosszabb és kilátástalanabb helyzetben is, de összefogással és munkával mindig megtalálták a kiutat. Ez a folyamat játszódik le szemünk előtt. Az ország talpraállítását az emberek erősödő identitástudata, múlttudata és tehetsége garantálja, ha alkalmas vezetőt találnak. Tehetségükkel, kultúrájukkal, mezőgazdasági adottságaikkal, elkötelezett keresztény hitükkel működő polgári demokráciában ismét Európa élvonalába juthat Magyarország.

Nándorfehérvár látképe - fametszet (Internet)

Somos Zsuzsanna

Magyarországi Klemencia sírszobra a St-Denis bazilikában (Párizs)

A gall-római időkben a lefejezett, vértanúhalált halt Szent Denis halálának helyén épült az ősi templom (bár maga a lefejezés a legenda szerint a Montmartre-n történt, és a szent lefejezett fejét fogva jutott el ide). Ezt a XII. században VII. Lajos barátja, Suger apát, aki a négy oszlopon nyugvó gótikus ívet feltalálta, építtette újjá: tökéletes gótikus remekmű született. Itt alkották meg a csodálatos rózsablakot is, amely nem-sokára a templomok általános építészeti elemévé vált.

1285-től a St-Denis bazilika a francia királyok temetkezési helye (kb. 800 személy nyughelye). A XIII. század végén IX. (Szent) Lajos – akinek nevéhez fűződik a Sorbonne és a Sainte Chapelle is – valamennyi őséről (16 uralkodó) jelképes képmásokat készíttetett, egészen a VII. századig visszamenőleg. A sort a Meroving dinasztia utolsó tagja, I. Dagobert (639-ben hunyt el) nyitotta meg. Ezen ősi síremlékek természetesen csak sírszobrok az elhunyt maradványai nélkül.

Összesen 41 királyt és 33 királynét, továbbá a 100 éves háború kistermetű hőst, V. Bölcs Károly lovagját, Bertrand Duguesclin-t is itt temették el teljes vértzetben. Sajnos, az ide valóban eltemetett királyok maradványai sincsenek meg, mivel a kifejezetten egyházellenes francia forradalomban a maradványokat kihányták.

A síremlékeket lánckorlát védi a látogatóktól, vagyis nem közelíthetők meg. Most nem szeretnék beszámolni sem a lenyűgöző, monumentális reneszánsz síremlékekről, sem a híres királyokról, mivel látogatásaim során a korlát mögé merészkedve észrevettem egy feliratot, amely nagyon felkeltette érdeklődésemet: **Clemence d' Hongrie, azaz Magyarországi Klemencia.**

I. Károly Róbert magyar király (1288-1342) húga **Klemencia** (1293-1328) Martell Károly és Habsburg Klemencia gyermeke. Klemencia nagyanyja Árpád-házi Mária magyar királylány (akinek nápolyi udvarában több magyar szolgálattelvő is volt, sőt Erzsébet nevű húga is hosszasan idő-

zött nála), V. István magyar király lánya, Kun László testvére. Mária 1270-ben kötött házasságot II. (Sánta) Károly nápolyi királlyal, és egy év múlva megszületett első gyermeke, aki Martell Károlyként őse lesz a magyar Anjou-háznak. Mária anyakirályné vallásos aszkézis körében élt. 13 gyermeke közül 7 még az ő életében elhalálozott. Negyedik gyermeke, a későbbi nápolyi király (Róbert, nápolyi Johanna nagyapja) lehetett a kedvence, mert őrá hagyta az apjától, V. Istvántól esküvőjére kapott drágakövekkel ékesített, különlegesen díszes anyakoronáját. Végredeletében legkisebb unokájáról, Klemenciáról is megemlékezett.

Klemencia korának híres szépsége volt, azonban szépsége sem mentette meg attól, hogy a politika és a diplomácia áldozatává ne váljon.

Szerencsétlensége már születésekor kezdődött: anyja meghalt, 5 éves néniével és 7 éves bátyjával maradt árva, 2 éves korában apja is meghalt. Így nevelése nagyszüeleire, Sánta Károlyra és Árpád-házi Máriára maradt: az anyakirálynő 1296 óta nevelte az árvákat a nápolyi udvarban.

Nővére eljegyezése után kikerült a családból a hagyományoknak megfelelően, bátyját Magyarországra küldték, így egyedül maradt. A kislány kitűnt az askéta udvarban azzal, hogy szerette a pompát. Szépsége híressé tette, és sorban jöttek a kérők Aragóniából, Magyarországról és Franciaországból is. Dinasztikus érdekekből végül Klemenciát a francia királyhoz, X. (Civakodó) Lajos francia királyhoz adták feleségül, aki Szép Fülöp legidősebb fia volt. Lajos már nős volt, de apja, Szép Fülöp házasságtörésért kolostorba záratta menyeit, a trónörökös Lajos, és öccse, Károly feleségét. 1314-ben Lajos már özvegy volt, mert felesége állítólag meghalt a kolostorban, apja halála után trónra lépett. Mivel első házasságából csak egy leánygyermek született, újranősítése dinasztikus érdek is volt.

1315-ben történt meg a házasságkötés: Klemencia szép hozománnyal (tekintélyes pénzüsszeg

mellett ékszerek, többek közt egy nagyanyjától kapott aranykorona kíséretében) hajón indult Párizsba. A tengeren viharba került és hozománya elsüllyedt. Így mindenétől megfosztva, szegényen érkezett meg. Az esküvőre minden ceremónia nélkül került sor Reimsben. Férje egy év múlva tüdőgyulladásban meghalt. Klemencia áldott állapotban volt. Sorsa attól függött, hogy születendő gyermeke fiú lesz, vagy leány?! Megszületett fiát, mint I. Jánost iktatták be Franciaország királyainak sorába. A gyermek mindössze 7 napot élt.

Klemencia elhagyta az udvart, a nápolyi királysághoz tartozó Provence-ba ment, de 1323-ban V. Fülöp halála után visszatért Párizsba: IV. Károly, a király szívesen fogadta, ellátta udvartartással. A királyné szépségét Dante és Petrarca is méltatta. 1328-ban, 35 éves korában halt meg, amikor IV. Károllyal a Capet-ház egyenes ági leszármazása is véget ért. Hagyatékában 4 aranykorona és rengeteg ékszer maradt, köztük Magyarország címerével ékesített csat, ami arra utal, hogy Klemencia viselte a magyar királyi jelvényt. Mennyezetes ágyának baldachinján is Magyarország címere volt látható, ezt borították koporsójára, amikor eltemették.

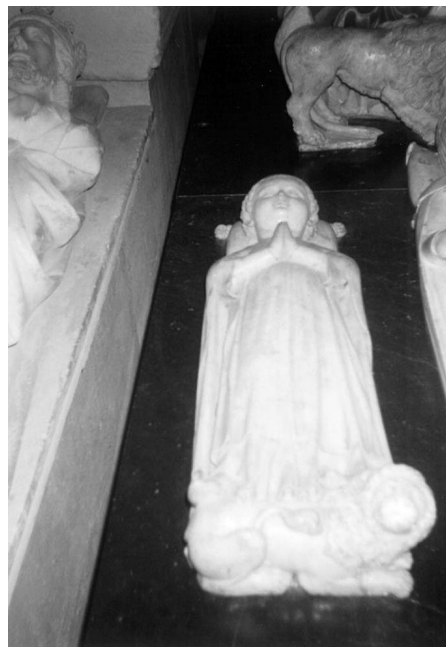

Magyarországi Klemencia sírszobra

Jancsi király, Poszthumus János legendája

1354-ben egy gyónási titok felfedéséből vált ismertté, hogy valójában mi is történt Klemencia fiával? A gyermek születésekor az özvegy királyné mellett két megbízható főúr tartózkodott, hogy a királyné szolgálatára legyenek, és megakadályoz-

zák az esetleges gyerekcsempészést és cserét. A gyermek születése után Klemenciának valóban volt félnivalója trónkövetelő sógorától. Ezért, amikor a gyermeket a királyi család előkelőségeinek bemutatták, a szoptatós dajka hasonló korú csecsemőjét, Gianninót vitték oda. Gyanújuk és féltelmük alaposnak bizonyult, mert a bemutatást követően a gyermek elhalálozott. Azt suttozták, hogy Artois grófnő ölte meg (erősen megszorította, vagy megmérgezte). Az özvegy királyné sosem tudta meg, hogy nem az ő gyermeke halt meg. A dajka "gyermekével" hazatért a két főúr jóváhagyásával, akik továbbra is féltették életét, biztonságosabbnak találták nevelését távol az udvartól. A dajka gyermekének apja, egy kereskedő, Guccio Sienából évek múlva megjelent a dajkánál, magához vette a fiút és elvitte Olaszországba. „Giannino” Sienában cseperedett fel, majd mint posztókereskedő élte életét. Később egy bankcsőd miatt ugyan elszegényedett, de nagyon ügyes volt, és vállalkozásait egymás után felvirágoztatva egyre jobb helyzetbe került, ami közbecsülését is kivívta. Első felesége halála után ismét kereskedőként vett feleségül, több gyermeke született. Boldog, jámbor polgárként élte az életét.

I. János poszthumus sírszobra

A pap vallomása után a tribunus Sienában megtalálta Gianninót, akit nehezen lehetett meggyőzni a különös történet igazságáról. Végül sikerült ellenérzéseit legyőzni, és megindította harcát

jogos tulajdonának, a francia trónnak megszerzésére. A sienai trónkövetelés megosztotta a városlakókat: voltak, akik nem akartak harcot a francia királlyal, mert féltették kereskedéseiket. De Giannino ekkor már annyira belelovalta magát a dologba, hogy Magyarországra készült Nagy Lajos királyhoz. 1357-ben érkezett Budára. Elbeszélte történetét a királynak, aki annyiban segítette az ügyet, hogy elismerte Giannino trónkövetelését és két levelet bocsátott ki: az egyiket Gianninónak, a másikat a nápolyi szenesálnak. Ennél többet azonban nem tett. Sienában ettől kezdve Jancsi királynak nevezték. Polgári élete csődbe ment, futott egy álom után: Franciaországba ment, onnét azonban kiűzték. Avignonban a pápa nem fogadta. 1361-ben a szenesál elfogatta, fogolyként kegyetlenül bántak vele. Patrónusát, aki anyagilag finanszírozta utazásait, megkínózták, bántalmazták, végül meghalt. Gianninót néhány sienai kereskedő közbenjárására Nápolyba szállították: szörnyű állapotban érkezett meg. Nápolyi Johanna és férje, Tarantói Lajos felöltöztették. Ezután a Vicaria

börtönbe kerül, majd a Castel dell'Uovóba: ellátására 36 carlinót utaltak ki, látogatókat is fogadhatott. A francia király így is veszélyesnek érezte a helyzetet, és Lajos halála után Johannának felajánlotta az egyik francia királyfi kezét, amennyiben kiadja Gianninót Franciaországnak. 1363-ban azonban börtönében meghalt.

Leszármazottai 1520-ban haltak ki fiágon. Figyelemre méltó, hogy Sienában feljegyezték, hogy Giannino és leszármazottai jobb vállukon kereszt lenyomatát viselték – az Árpád-háziak dinasztikus anyajegyét!

IRODALOM

- 1./ Druon, M: Az elátkozott királyok. Európa, 1972.
- 2./ Dümmerth D.: Az Anjou-ház nyomában. Panoráma, 1982.
- 3./ Kulcsár Zs.: Rejtélyek és botrányok a középkorban. Gondolat, 1978..
- 4./ Messik M, Varga I: Párizs és környéke magyar emlékei. Géos Nyomda, Pécs, 1997.

X. Lajos. I. János és Magyarország Klemencia sírszobrai (Internet)

KOMLÓSSY ZSUZSANNA

*Az ókori világ természetistennőjének színeváltozásai
egy székely népmesében*

Szeretettel ajánlom szüleimnek és tanárainknak.

*„A tiszteletreméltó és Istennek oly drága
Erzsébet,...úgy ragyogott föl e világ sűrű
ködhomályában, mint a hajnalcsillag. „
/Heisterbachi Caesarius/*

2004.-ben¹ vizsgáltam Kriza János székely népmese gyűjtése alapján a Tündér Erzsébet című mesét. Pap Gábor csillagmítoszi keretrendszerét alkalmazva akkor arra a megállapításra jutottam, hogy ennek a mesének a cselekményei, mozzanatai végigkövethetőek a csillagos égen, a mese fonala szabályosan felfűzhető a teljes évkörre a Rák téridejétől kezdődően a Bika jegyévnytartamig. A mesében egy szegény legény a főhős, aki *„bizon főkel, kirázza a hammut magából...”*² éktelen, égietlen szegénységből indulva kezdi meg sorsát, így indul hosszú üdvtörténeti útjára, amely során próbatételeken át megtisztulva ér el Tündérországra Tündér Erzsébethez, szíve szép szerelméhez. Megállapítottam, hogy ez a mozzanat a Bika téridejére, Pünkösdi havára esik; Urunk mennybemenetele van ilyenkor a naptár szerint. A magyar néphagyományban „ég és föld üli nászát”, a természet megújul. A mesében pedig itt zajlik le a szegénylegény testi-lelki feltámadása, melynek Tündér Erzsébet az eszközlője azáltal, hogy ifjító fűvel, ifjító vízzel megfürdeti, megeteti megitatja, felöltözteti. A földhözragadt, „éktelen” sorsú szegénylegény Tündér Erzsébet segítségével nemesedett ékessé, égiessé. Akkor nyerte el a legény is párját, amikor ő is tündériessé nemesedett lelkében, csak ezután juthatott az ifjú pár a Tejúton keresztül egy másik dimenzióba, a Jó Atya – az óriás birodalmába – aki a Teremtőt jelképezi.

De nemcsak csillagmítoszi keretrendszerben

vizsgáltam a mesét, legalább ennyire érdekes eredményt hozott annak vizsgálata, hogy Tündér Erzsébet alakja megfeleltethető-e Szent Erzsébet személyével. Érdekes volt elgondolkodni azon, hogy a mese tündéralakjának miért Erzsébet a neve, és miért nem Ilona, ahogy a tündéreket a magyar népmesei hagyományban általában nevezik. Hogy azonosítható Szent Erzsébet személyével a mese tündére, arra a mese cselekménye által behatárolt csillagmítoszi tengelyen zajló események hívják fel figyelmünket. Láttuk, Tündér Erzsébet Galamb (Szentlélek madara) – Bika második holdháza – képében repült a Tejúton át a tölgyfa tövébe a szegény legényhez. A tölgyfa³ is a Tejútra utal Ipolyi Arnold szerint a magyar hagyományban. A Tejúton megnevezéseit Lugossy József gyűjtötte össze, csak a legfontosabbakat említjük: Ég útja, Istenek útja, Tündérek útja, járása, fordulója, Zarándokút, Lelkek útja, Fehér út, Fehér köz, Tél útja, Ezüst út, Jézus útja, Hadakuta, Szent Mihály útja, Pörzsölt út, Traján útja, Traján árka, Szalmaút, Kög, Kör, Éjjeli kegyelet, Szépasszony vászna, Tündéraszony vászna, Ég kigyója, Ég sárkánya, Barázda, Varrány, Forradás, Fényömllet, Hajnalszakadék, Ezüstömllet, Tejömllet. Az a csodálatos a Tejúton különféle magyar megnevezéseiben, hogy a Tejútnak mind a csillagászati értelemben vett lényegét (Kög, Kör), mind pedig spirituális tartalmát (Ég útja, Lelkek útja, Istenek útja, Zarándok út) jól érzékeltetni tudja. A szegénylegény akkor éppen a Skorpió és Nyilas határának téridején járt. A mesében a szegénylegény útjának indításakor megjelenik az Arató Szűz egy öregasszony képében, aki a „zsöngés” búzát aratja, amik mind aranyfőkből állnak. Erre később még visszatérünk, hogy miért öregasszonnyal jelöli a Szűz jegyet a népmese. Most csak annyit jegyezzünk meg, hogy a Szűz jegyévnytartam mozgásdiagramját az alábbi asztrológiai képjellel fejezik ki (lásd az 1. ábrát). A Szűz a jelölője, indítója an-

¹Jelen írás rövidített változata a Tündér Erzsébet – Népmeseelemzés csillagmítoszi, történeti és kronológiai szempontok alapján címmel írt szemináriumi dolgozatnak, 2004. december, MBE Nagy Lajos Király Magánegyetem

² Kriza, J. 1975: 382.

³ Ipolyi, A.: 1854: 164.

nak a tündéri minőségnek, ami később a mesében megjelenik. A szegénylegény útjának továbbfolytatását a harkály eszközli ki, azáltal, hogy beviszi a sűrű erdőbe az aranykalással érő búza egy szálját. Most ér bennünket a meglepetés, mivel a már említett Ipolyi-féle magyar mitológiai gyűjteményben Harka egy tündér volt néphagyományunkban.

1. ábra: A Szűz asztrológiai képjele

Tudjuk, Erzsébet nap az évköri ünnepek sorában éppen a Skorpió jegy-érvénytartam alá esik, november 19-ére. A Skorpióról az asztrológiai szakirodalom azt írja, hogy ezen a szinten tudatosodik a lélek, a földi szerelem átélésén keresztül jut el a szellemi szerelem, szeretet, az Istenszeretet megéléséig. Ennek képjele látható a 2. ábrán. Láthatjuk, hogy itt a Szűzhöz képest az energiák már kifelé, az Ég felé irányulnak. Ezt példázza Szent Erzsébet Lajos őrgróffal megélt legendás szerelme, majd az ő halála után kizárólagosan Isten felé fordulása. Ide – a kezdődő tél legszürkébb napjaiba – varázsolja át Szent Erzsébet a legenda szerint túlnanról, Pünkösdből (Pünkösöd: mozgó ünnep!) – a tengely másik végpontjáról – a Tejúton keresztül kötényében a piros rózsákká vált kenyeret. Molnár V. József nagyon szépen ezt így érzékelteti, hogy "a rózsza, miképpen a kenyér Jézus megidézője. Az esztendő körének szembe-jegyéből jött a segítség: Jézus ajándéka, lelke pünkösdi rózsapirosa.... Itt jegyezzük meg, hogy Erzsébetet pünkösdi gyermekjátékaink dalai emlegetik."⁴ S ezek után az sem lehet véletlen, hogy Pünkösdkor, 1235. május 26-án avatta őt szentté IX. Gergely pápa Perugiában, a domkosok kolostorában.

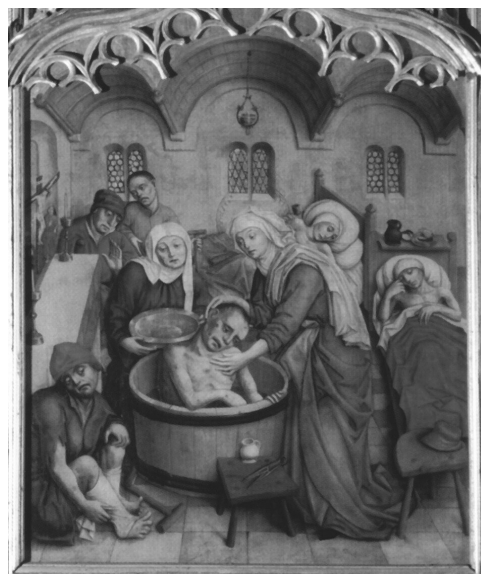

2. ábra: A Skorpió asztrológiai képjele

Ezért úgy gondolom, hogy a tündéri szerepkört megidéző, Tündér Ilona megnevezés helyett ennek

a tündérmesének a főszereplője azért kapta az Erzsébet nevet, mert a csillagok járását jól ismerő és mesélni szerető népünk pontosan érzekelte az évkörben a Pünkösöd – Erzsébet napi ünnepek tengelyén zajló kozmikus folyamatokat. Ezek a kozmikus folyamatok a Bika – Skorpió tengelyen zajlanak; mely tengely egyik végpontján Pünkösöd – Mennybemenetel ünnepe van, másik végpontján november 19-e, ami nekünk Szent Erzsébet kötényében kenyérből rózsává váló Jézust idézi meg.

További analógia található a mese és a szent legendája között; az ifjító gyógyfűvel, gyógyvízben való megfürdetés mozzanata. Gondoljunk csak a mesében történetekre: "Ahajt csak int a farajoknak, azok egybe megragadják, levetköztetik, belényomják a kádba, hát egy pillanatra olyan éfiú lösz belőlle, hogy százszó különb, min mikor előbb éfiú volt. Míg fürödözik, hoznak a bőtbő különbféle drága gúnyákat, fölötöztetik belé, béviszik Tündér Ezzséböthöz."⁵ Teljes testi-lelki feltámadást szemléltet a népmesei fogalmazás. Szent Erzsébet is így cselekedett, amikor Thüringiában felüti fejét a kor legrettenetesebb nyavalyája, a bélpoklosság, megkönyörül egy ilyen betegen. Bevezeti a várba, megfürösztli, (3. ábra) sebeit olajjal megkeni, tiszta ruhát ad rá és még az ágyasházba is befekteti. A hazatérő Lajos gróf felmérgeződve lerántja a takarót a betegről, miközben rózsailat terjeng mindenfelé, és a rózsák között magát a szenvedő Krisztust látja.

3. ábra: Erzsébet egy bélpoklos sebeit mossa – a kassai dóm Szent Erzsébet legendáriuma

⁴ Molnár, V. J. 1998: 139.

⁵ Kriza, J.: im. 393.

Összehasonlítottam Nagy Olga népmesegyűjtéséből a Tündér Erzsébet és a harkály című népmesét. Azt a népmesecsokrot, amit az etnográfusnő közreadott – saját közlése szerint – 1940-1958 között gyűjtötte. Tudjuk, hogy Kriza János az 1838-1863 között folytatott gyűjtőmunka eredményeként 1863-ban jelentette meg először a Vadrózsákat. Tehát majd egy évszázad időkülönbséggel olvashatjuk ugyanannak a mesének két változatát. Nagy Olga megállapítja egyrészt, hogy a legendák szinte teljesen kimaradnak a népmesekincsből, és mivel minden szépítés és álmódosítás nélkül tükrözik a valóságot, az idők folyamán novellizálódnak, a csodák kikopnak belőlük. A két mese cselekményfonalát és egyéb mozzanatait egybevetve az alábbiakban részletesen felsorolom azokat az eseményeket, amelyek hiányoznak, vagy módosultak a Kriza-féle Tündér Erzsébet meséhez képest. Ennek majd azért lesz jelentősége, mert azonnal kitűnik, hogy sokszor olyan mozzanatok maradnak el a Nagy-féle változathoz, amelyek az eredeti mesében az évköri tájékozódási pontokat határozták meg; segítették annak beazonosítását, hogy melyik jegytartam tendenciái érvényesülnek.

A Tündér Erzsébet és a harkály című meséből hiányzó mozzanatok:

- Az aranybúza megérésekor nem az aranykalászt arató öregasszony látványából (**Arató Szűz**) következtet a búza megérésére, hanem csak abból, hogy eltelt egy esztendő.
- Amikor először találkozik az óriással, kimaradt az évszak jelölése (tél: **Nyilas**) és az, hogy a fejét a lábára hajtva alszik az óriás (**Oroszlán** dekanátus asztrológiai képjele).
- Amikor beviszi a gyereket az óriás a palotájába, a mese nem közli, hogy a harmadik szobába viszi (**Nyilas** kapcsolata a 3-as számmal).
- Nem mondja a mesélő az óriás nevében, hogy apád helyett apád, anyád helyett anyád leszek (utalás megint a **Nyilasra**, Jupiter bolygó tulajdonságok).
- Tündér Erzsébetet nem a tölgyfa (utalás a **Tejút fára**), hanem egy bokor tövében kell a szegény legénynek várnia.
- Tündér Erzsébet ruháját az első alkalommal megszerzi a szegény legény, nem domborodik ki a feladat **próbatétel** jellege.

- Az esküvő megtartásakor az óriás nem ír porba papot, vendégeket...stb, (**Vízöntő**-tulajdonságok érvényesülése).
- Az óriás nem varázslattal hívja elő a kocsit a fiatal párnak, így újabb **csodás elem** tűnt el.
- Nem állítja szembe a **tort** és a **lakodalmat**.
- Az óriásnak csak nénje van, **bátyja nincs**.
- A harkály nem sánta, hanem törött lábú (ezért a **sánta-sancta** szavak közötti kapcsolati összefüggés nem érvényesülhet).
- Tejbe-vajba, nem pedig ifjító gyógyfüvesgyógyvizes fürdőben fürösztli meg Tündér Erzsébet a szegény legényt (**csodás elem eltűnése**).
- Nem szerepelnek a **csikók**, akik az eredeti változatban gazdájukkal együtt öregedtek.
- Nem öregszik meg a mese alatt a szegény legény, hanem csak "mucskos" lesz, azért kell megfürdetni.

A fenti felsorolás is jól kifejezi, hogy a meséből kikopó csodás körülményeknek nemcsak önmagukban, mint mesét színesítő cselekményeknek van jelentőségük, hanem legtöbbször pontos csillagászati vagy évköri jelző szerepük is van. Ezt a szerepüket a továbbiakban már nem töltik be. Ezért az a tudás, amit a történelmi időkből színhagyomány útján továbbadtak őseink – mese, legenda formájában – az utánuk következő generációknak, további pusztulásra és kopásra ítéltetett.

Megmaradt azonban néhány nagyon archaikus elem, amely egyben az emberiség boldog Aranykorát is megidézi: öregasszony képében az Arató Szűz – akinek alakját csak kései kori csillagászok váltották fel egy fiatal lány alakjával –, óriás képében a Teremtő Atya és az aranykalással érő búza.

Vegyük egyenként sorra ezeket az elemeket. Utalás történik a mesében egy öregasszonyra, akit egy ókori táblán a következőképpen ábrázolnak: fején csillag, kezében ostor van, amelynek hegye az Oroszlán farkához ér. Idővel az öreg istennő helyébe egy szép fiatal lépett. Nidaba, azonos a mezopotámiai Niszabával, aki Enki lánya, és Nina nővére. A gabona, bölcsesség, írás-olvasás, költészet istennője⁶. Tehát már az ókori hagyományban is köze van a gabonához. **Fontosnak tartom kiemelni, hogy a székely-magyar népmeséi ha-**

⁶ Parker, J. & D. 1994: 10.

gyomány a búzát arató öregasszony alakjában a Szűz csillagképről ezt az ősi, ókori képet őrizte meg. Gyárfás Ágnes kutatásaiban rámutatva a következőket közli: "A természetistennő a magyar mesevilágban Tündér Szép Ilona alakjában él ma is."⁷ Ennek az ókori természetistennőnek az ábráját közli egy Lagasból származó vázatöredékről, mely képen az istennő természetesen gabonakalászt tart a kezében, fején korona, fejéből bibeszálak állnak ki.⁸ Neve mezopotámiai nyelven AN, ANI (Labat 13 szerint) vagyis Istennő, jele a képjel szerint csillag, vagyis DIN-GIR/TÜN-DÉR.

A mesében az Arató Szűz (Természetistennő) másik megjelenési formája Tündér Erzsébet. Az ő mesebeli képe, tulajdonságai azonosulhattak és gazdagodhattak később a történelmi korok során Szent Erzsébet legendáriumából való elemekkel, töredékekkel, aki életében többször is felmutatta az isteni természet működésének csodás megnyilvánulásait. A legenda⁹: "vallási tárgyú, különösen valamely szent életéről szóló csodás történet, ill. ennek műfaja." A Czuczor-Fogarasi-féle¹⁰ szótár a következőket írja: "A középkorban az isteni tisztelethez tartozó naponkénti olvasnivalót magában foglaló könyv címe." Véleményem szerint a legenda szó ősi mezopotámiai gyökerekre vezethető vissza; LEG-EN-DA/LEG-EN-DA-RI-UM: ahol AN (EN – magánhangzó hasonulással) Labat 13 szerint Isten, Istennő jelentésű, DA-RI pedig Labat 335 szerint Örökkévaló jelentéssel bír. A DARI mezopotámiai gyöknek feltétlen kapcsolata kell, hogy legyen a magyar dáridó szavunkkal. A francia és angol nyelvekben is megtalálhatók ebből a gyökből képzett szavak: durable (fr., ang.), tartósság, sokáig tartó dolog értelemben. Így a legenda szón az Örökkévaló Isten legcsodásabb megjelenési formáit kell értenünk; ez egybevág Czuczor-Fogarasi magyarázatával és a magyar népmesékben megjelenő tündéri minőség működésével is.

Másik archaikus szereplője a mesének az óriás, akire a téli havasban fényesség után kutatva a tűz mellett talál rá a szegény legény, tehát a Nyilas jegyévénnytartam Oroszlán dekanátusát

kell értenünk. Ez nem maga az Aranykor, mert nem precessziós értelemben van szó az Oroszlán jegyévénnytartamról, hanem évköri értelemben, úgy mint a Nyilas jegyévénnytartam dekanátusa. Azoban az Oroszlán dekanátus felidézi az egykori Aranykor emlékét is, amikor az ember kapcsolata még nem romlott meg a Teremtővel és a Természettel, ezért az élet boldog volt a Földön. A mesének ettől a pontjától az óriás és a szegény legény viszonya, az Atya és a gyermek viszonyává válik, ami itt nem csak szülő és gyermek viszonya, hanem a Teremtő Atya és a Teremtett viszonya is egyben. "Hát a szegény gyermek úgy nőz az óriás szömibe, mintha az eget nőzné."¹¹ – olvassuk a Kriza-féle meseváltzatban. Igen, a szegény legény az óriás személyében, szemében az eget látja, a Teremtőre tekint, az egekbe néz.

További utalás az emberiség Aranykorára az aranybúzakalással érő termés. Ott ahol aranybúzakalászok érnek aranykor van.

Bármennyire is archaikus elemeket őriz ez a mese, láthattuk, hogy a Kriza-féle székely népgyűjtésből már 100 év elteltével egyes motívumok eltűntek, ahogy ezt a Nagy Olga-féle változattal összehasonlítva megállapítottuk. Ennek oka biztos az, hogy ma már nem gyakoroljuk a mesemondás csodálatos ismeretszerző, beavató, lélekiemelő és révülést előidéző hagyományát. Így ma már nem tudnak életre kelni, és küldetésüket betölteni ezek a mesék, s szép lassan az apró, de jelentőségteljes részletek kikopnak belőlük. Ezt a folyamatot csak úgy fordíthatjuk meg, ha Bartók szavaival élve "csak tiszta forrásból" merítünk, és a meséknek az ősi, archaikusabb formáját adjuk és meséljük tovább gyermekeinknek, unokáinknak, hogy nekik is legyen lehetőségük rácsodálkozni egy-egy mese által „hogyan amint fent van, a lentihez hasonló, s ami lent van, a fentihez, beteljesítvén az Egyetlen számtalan csodáját.”¹²

IRODALOMJEGYZÉK

Baktay Ervin dr.: A csillagfejtés kézikönyve – Az asztrológia elmélete és gyakorlata, Reprint Kiadás a Szépirodalmi Könyvkiadó Kentaur Könyvek sorozatában, 1989. Eredeti megjelenés 1942-ben, az író saját kiadásában, Bányai és Várkonyi nyomdai műintézet gondozásában.

⁷ Gyárfás, Á.: 2004: 124.

⁸ A TERMÉSZETISTENNŐ képe ezen újság 73. oldalán megtalálható

⁹ Magyar értelmező kéziszótár 1992: 83.

¹⁰ Czuczor, G.-Fogarasi, J.CD ROM: legenda címszó alatt.

¹¹ Kriza, J. 1975: 384.

¹² Hermész Triszmegisztosz, Tabula Smaragdina – A Jó Pásztor, Farkas Lőrinc Imre Kiadó, Budapest, 1995:11.

NÉPKÖLTÉSNET

Berze Nagy János: Égig érő fa - Magyar mitológiai tanulmányok, Főnix Téka, Debrecen, 2004.

Gyárfás Ágnes: TUR-ÁN népének nyelvén - Képpel-írás magyar olvasata, Miskolc, 2004.

Kriza János: Vadrózsák, székely népköltési gyűjteménye Faragó József gondozásában, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975.

Ipolyi Arnold: Magyar Mythologia, Pest, 1854.

Labat, René: Manuel d'Épigraphie Akkadienne (Signes, Syllabaire, Idéogrammes), Paris, Imprimerie Nationale, 1948.

Legendák és csodák (13-16. század) – Szentek a magyar középkorból II. – Millenniumi magyar történelem, Források, Sorozatszerkesztő: Benda Gyula, Bertényi Iván, Pótó János, Budapest, 2001.

Lugossy József: Ősmagyar csillagismeik közlemény, Főnix Téka, Debrecen, 2000. Az eredeti megjelenés: Új Magyar Múzeum, 1855.

Magyar értelmező kéziszótár: szerk. Juhász József - Szőke István - O. Nagy Gábor - Kovalovszky Miklós, Kilencedik

változatlan kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

Molnár V. József: Kalendárium - Az esztendő évkörének szokásrendszere, Örökség Könyvműhely, 1998.

Pap Gábor: Hazatalálás - Művelődéstörténeti írások, Püski, Budapest, 1999.

Parker, Julia & Derek: A Szűz a Nap és a Hold jegyében, Park Kiadó, Budapest, 1994.

Szabó György: Mitológiai kislexikon, Trezor kiadó, Budapest, 1992.

Széki népmesék, Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: Nagy Olga, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.

Szimbólumtár (Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából) Szerkesztette: Pál József és Újvári Edit, Balassi Kiadó Budapest, 1997.

Tarcsai György: Az Árpádház szentjei, Dr. Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás, esztergomi érsek előszavával, Szent István-társulat, Budapest, 1930. Hasonmás kiadás, Bats Kiadó Kft., 1994.

TÜNDÉR EZZSÉBÖT

Székely népmese
Kriza János gyűjtése alapján

Égysző hó vót, hó nem vót, hetedhét országon, még azon is túl, egy szegény embör, vót ennek egy felesége s három gyermekök, de éktelen szegényök vótak. Égyször azt mondja a nagyobbik fiú:

– Anyám! Süssön neköm egy hammas pogácsát, hadd mönjek el szógáni.

Ahajt süt az anyja egy pogácsát, a fiú elindú, mönyön, mönyön; mikó mönne egy nagy havason köröszttű, talál egy ősz embört, köszön:

– Isten ádj meg kijedöt, öregapó!

– Isten hozott, fiam! Mi járásbeli vagy? – azt kérdi az ősz embör.

– Én mönyök szógáni; ha az Isten velem lösz.

– No hát jere hezzám – azt mondja neki az ősz embör –, én neköd megfizetök.

Elmönnek biz ök az ősz embör házához; másnap tüstént mönnek szántani, de csak gyepöt szántottak, abba vették a magot; de hogy szót egybekeverjek, az ősz embör ígért vót neki egy véka búzavetést. Eltelik két nap, azt mondja az ősz embör a harmadik nap viradólag: – No, fiam! Már ma magadnak mész szántani, készítsd elé az ekét, fogd bé az ökrököt, addig én egy véka búzát tötök föl.

A legén bizon befogja az ökrököt, azalatt az ősz embör is kiviszi a véka búzát s főtöszi az ekére; megindúnak, elkéséri az ősz embör éppen a falu végig, ott azt mondja a legénnek:

– No, fiam, látod-é tova ki azt a bokros helyet, mönj el oda, szánts magadnak annyi helyet, amenyit gondosz, hogy elég lösz egy véka búzának.

Elmönnyön biz a legén ki oda, meglássa a sok bokrot, cihert, úgy megijed, hogy égyszöre szüvit veszti, hogy azt ő hogy szántsa fő, mer csak amíg a bokrokot kivagdalja, este lösz; ő bizon fogja magát, elszökik onnét haza; otthagyja az ekét, az ökrököt, azok pedig magoktól elmönnek vissza az ősz embörhöz; de hogy szavamba szóljak, azok a gondolom ökrei vótak.

Hogy hazaérközik a legén az apja házához hát, kérdik a többi tesvérei:

– No hát mit szógát?

– Mit? Mönjetök el tús, maj megtudjátok.

Csakhamar elmönnyön a közbelső is; éppen mikor a havason mönne, találkozik az ősz embörrel, aki égyszöröbe megfogadja szógájának, ígér neki, mind a másikkak, egy véka búzavetést. Elmönnek biz ök haza! De éppen úgy járt, mind az első bátyja: ő is a harmadik nap, mikó magának ké vala szántani, elszörnyűködött a nagy ciheros helynek láttára, hogy azt emböri teremtés hogy szánthassa fő; ő is elmönt haza.

Hogy hazaérközött a közbelső legény is az apja

házához, kérdi a күssebbik tesvére:

– Mit szógála, édös bátyám uram?

– Mit szógátam? Kelj ki abból a hammubó, mönj el, majt te is megtudod.

De hogy szót összekeverjek, ez a legénke mindég a hammat őróte a lába között, dög, penészös vót. Ő bizon főkel, kirázza a hammut magából, azt mondja:

– No, anyám! Süssön neköm is egy pogácsát, hogy ha poróbátak a többi tesvéreim, hadd poróbáljak én is.

Azt mondják a többi tesvérei:

– Ó, te hammas fazék, hiszöm tégöd még puiszkaönni sem fogadnak meg.

De csak meg kellött lönni az anyjának, hogy neki is süssön valamit. Nekiáll biz az anyja, valami hitván korpábó süt neki egy pogácsát, aval megindul szógáni. Mikó mönne, mönne a röngeteg havas közepin, találja az ősz embört, köszön neki:

– Isten ádj meg kijedöt, öregapám uram!

– Isten adjon meg, fiam! Hát hova indútál?

– Én bizon szógáni, ha gazdát talánék.

– No jó, met én is éppen szóga-fogadni indútam. – Ahajt megfogadja, ígér neki egy véka búzavetést; elmönnek haza.

Mikó má két nap szántottak vóna együtt, elküdi a harmadik nap csak magára, hogy szántson; míg befogja a gyermek az ökrököt, addig az öregembör is kivitte a vetni való búzát, főtötte az ekére. Vót a tötésön egy nagy kutya, aki folyvást ott heverészött, de ekkó főköt, megindút elöl, ugyancsak az ősz embör is elkéserte a falu végiig, onnét megmutatta, hogy hova mönjön szántani.

Kimönyön a gyermek az ekével, hát lássa, hogy a sűrű bokor mián egy borozdát sem lehet szántani, gondókozik, hogy má micsináljon. Ő bizon fogja magát, elévösi az élös szekörécjit, vágni kezdi ki a sok tüskét, bokrot, hát a kutya min hordja egy rakásba; egysző nözi, hát már eleget vágott ki; ő bizon hëzakezd a szántáshoz. Hát az a két ökör úgy hasittsa a gyepöt bokrostól együtt, hogy! elig fordul hármat, nözi, gondolja magába: „Hiszöm most má nem szántok többet, henem előbb bévetöm, hadd lám, a magbó hogy jut?” Elveti a magot, hát min belémönyön, többet nem kell szántani; nagy örömmel főkabalázza az ekét, elhajtsa haza. Mondja az ősz embör neki:

– No, fiam, te már bëtötötted, istennek hálá, az esztendöt, isten hírivél elbocsátlak, me már én sem fogadok több szógát.

De hogy szavam ne felejtsem, akkó három nap vót egy esztendő.

Elmönyön biz a legénke haza, kérdik a többi

tesvérei:

– No héj! Mit szógálál?

– Hát ejiszöm, én is annyit szógáltam, min kijetök!

Ěgysző, mikor egy esztendő eltöt vóna, kimönyön a mezöre búzalátni, hát lássa, hogy egy vénasszony arat valami zsöngés búzát. Elmönyön haza, mondja az apjának:

– No, apám! Tudja mi? Mönjünk aratni.

Azt kérdi az apja:

– De hova, fiam?

– Hát, apám, a tavalyi szógálatomér adtak vót neköm egy véka búzavetést, az eddig megért, arasuk le.

Elmönnek négyen: az apja, ő, meg a két bátyja; mikor odaérnének, hát lássák, hogy olyan búza van, hogy a tövitő fogvást mind végig föl aranyfökből áll, készön megérve. Nekiállnak négyen, mind egy szálilig learassák, lösz belölle három kalongya, huszonhat kévéjibe. Azt mondja az apja:

– No, fiam! Itt három kalongya van, tő is hármann vattok tesvérökül, míg én hazamönyök szekeret fogadni, jól őrózzétök, hogy csak egy szálat is valami madár el ne vigyön.

Elmönyön az apjok haza, ők pedig hármann a három kalongyának a tövibe ünnek, úgy őrzik; de a күssebbik leginkább féjtötte, min' sijnátját, mind egyre futott a bátyjaihoz, hogy ne szunnyodjanak, vigyázzanak a búzára. Ěgysző, mikor öket így kötögetné, visszatér a magáéhoz, hát lássa, hogy egy arany búzaszálat egy horokály a földön húz elébb-elébb; utánnaszalad, hogy vögye el tölle, de mikó szinte-szinte megfogta vóna, a horokály elébb-elébb szökött, s mindaddig csalogassa ötöt, míg éppen bécsalja a röngeteg havas közepibe.

Ěgyször eszrevösi magát a gyermek, hát lássa, hogy szürkül bé. Má merre mönjön, micsináljon? – gondókozik magába. Visszamönne a kalongyákhoz, de hogy folyvást a búzafejet vivő horokályt nözte, meg sem üsmerhette többé a helyet, ahol eljött; ő bizon – gondolja magába – főhág egy legmagossabb fára, onnat megnözi az egész világot. Őgyel mindönfelé, egysző meglássa a legmagossabb fát, főhág rea, nöz napkeletre, hát nem lát sömmit, nöz dére, hát nem lát sömmit, nöz északra, hát messze-messze, mind egy gyërtyavilág, akkora világosságot lát. Ő bizon leszáll s megindul arrafelé, mönyön igyenössen árkon, erdön, kősziklán, ciherön körösztü, míg kiérközik egy nagy sijnáttságra, hát ott a tűz, amelyiköt látott vót, de hát akkora kaszaj fa ég, hogy a langja szinte az eget érte. Arrafelé indú, mikó közelített a nagy tűzhöz, lássa, hogy egy embör kerekön fekszik

tűz körül, a fejit a lábára tötte, bé van takarva szokmánnal; gondókozik: vajon azon az embörön belöl feküdjék-é vaj küjjel? Mer ha küjjel fekszik, megfázik, ha belöl fekszik, elég; fogja magát, belébuvik a szokmány újába, ott szépon elaluszik.

Röggel, mikor a nap főjött, megöbred a nagy embör, nagyot ásitt, főkel a tűz mellől. Kiesik hát a szokmán ujjából a gyermek a földre, nözi az óriás (mett hogy szavam ne felejtsem, a nem embör, hanem óriás vót), megürül neki az óriás, tüstént főkapja a földről, az ölibe vöszi, elviszi bé a palotájába, még ott is a harmadik házba, s letöszi az ágyba, szépon bétakargassa, lábújhögyön kijő onnét, nehogy megöbredjön. Egysző hallja, hogy bizon megöbredt a gyermek, az ajtón azt kiáttsa bé neki:

– Ne félj, édös fiam! Én, az igaz, hogy nagy embör vagyok, de attól apád helyett apád, anyád helyett anyád löszök.

Aval bémönt a házba, hát a szégén gyermek úgy nöz az óriás szömibe, minha az eget nözné. Egyszöribe az óriás megkérdozi, hogy hogy jutott ő ide. A gyermek elbeszélte az egész történetöt. Az óriás azt mondja neki:

– No, édös kicsi fiam, amit a szüved gondol, a szád ki tud mondani, mindönt bétötök neköd, csak éppen ne búsulj!

Csinyátatott neki különbnél különb gúnyákat, mindönnap drága ételökkel tartotta; ez így vót, míg éppen húsz esztendös lött a gyermek.

Egysző szomorkodni kezd erőssen, kérdi az óriásapja:

– Hát, édös fiam, mon meg neköm, hogy mé vagy olyan szomorú? Hiszöm amit a szüved kigondolhat, a szád kimondhat, mindönt megcselekszöm, csak éppen mondjad, hogy mi bajod!

Azt mondja a gyermek nagy későre:

– Hát-hát-hát, édösapám, én azé vagyok szomorú, mer már eljött az üdő, hogy megházasodjam, itt a sincs, akit elvögyek.

– Ó, fiam, azon ne búsulj sömmit, olyan legének, mind te, csak akarni kell, minnyá találkozik elég abból az asszonyembör-félébő, mégpedig a legszépibő, hogy válassz magadnak, amilyent csak a szüved leginkább szeret.

Ahajt kihíja a kapu elejibe, azt mondja neki:

– No, fiam! Látod-é tova bé azt a nagy fejer tót? Mönj el oda éppen álló délbe, bújj meg egy fa alá, oda mindön álló délbe megjelenik három szép tündérleány, olyan szépök, hogy! hogy a napra lehet nözni, de azokra nem. Galamb-képbe jelennek meg, mikor a marthoz érnek, átalbuknak a fejükön, mindjá leányok lösznek, levetköznek, a gúnyájokot lerak-

ják a martra. Te ekkó mönj oda, kapd el azét, amelyiköt szüved leginkább szeret, fuss ide haza velle, de jól vigyázz, vissza ne nézz, akarhogy kiáttsanak, mer ha visszanézs, hidd meg, hogy elér, jól pofon vág, a gúnyát is elvöszi tölled.

Elmönjön biz ő a tóhoz, s megbúvik egy tőgyfa alá; hát egyször úgy repül három fejer galamb a tó felé, hogy ugyan csattog a szárnyok, egyszöribe a három galamb leszáll a tó martjára, belémönnek förödözni a tóba; de ő sem késik sokat a fa alatt, fut a tó martjára, főkapja a nagyobbiknak gúnyáját, megfutamodik velle; azonba eszrevöszi a tündérleány is, hogy viszik a gúnyáját, kiszökik a tóbó, megrugaszkodik utánna, s mind azt kiáttsa neki:

– Megállj, szüvem szép szerelme, nözz meg, milyen szép bőröm, milyen szép csicsöm van, én a téd, te az enyim!

Ahajt ő bizon visszanéz, egyszöribe a tündérleány elkapja tölle a gúnyát, jól pofon üti, aval viszszamönt a tóba a többihöz.

Megbúsul a szégény éfiú, elmönjön bé az óriásapjához, elbeszéli, hogy hogy járt. Azt mondja az óriásapja:

– No ugyé, megmondám, hogy vissza ne nézz, de ne búsulj sömmit, három az Isten igaza, neköd is háromszó kell poróbáni, még kettő hátra van; mönj el hónap délbe is, csakhogy vissza ne nézz, osztán nehogy esmét annak vödd föl a gúnyáját, akinek még fővötted, met akkor hidd meg, hogy bút látsz!

Elmönjön biz ő másnap, még azt se várta, hogy dél lögyön, megbúvik a fa alá, hát egyször esmét jönnek a galambok, átalbuknak a fejükön, lösz belölök három szép tündérleány, levetköznek, a tó martjára töszik a gúnyájokot, belémönnek förödözni a tóba. Elég a hezza, hogy a gyermek a másodikkal is úgy járt, mind az elsővel, most sem állhatná meg, hogy vissza ne nözzön, mikor a gúnyájáér esdődő szép tündérleány kiátotta neki:

– Megállj, szüvem szép szerelme, nözz meg, milyen szép bőröm, milyen szép csicsöm van!

Visszanözött, de meg is kapá esmét a ténnap pofot a tündérleántól, amind ez a gúnyáját tölle nagy firissen elragadta.

Ekkor is hazamönjön nagy szomorán az óriásapjához, elbeszéli, hogy ismét hogy járt. Azt mondja erre az óriás:

– Ahá, ne búsulj sömmit, édös fiam! Három az Isten igaza, még neköd is egy hátra van, még hónap poróbász egyet, csak vigyázz jól magadra, nehogy visszanézz többet.

Másnap elig várja, hogy a dél eljöjjön, még meg sem várja, henem jókor béül a tőgyfa alá; egysző

nagy későre hát ismét repülnek a fehér galambok, amind átalbuknak a fejükön, letöszik a gúnyájokat a martra, ők magok belémönnék a tóba. Ő mindjárt odafut, a legküssebbiknek elkapja ahajt a gúnyáját, megfutamodik, de észreveszi a tündérleány, hogy viszik a gúnyáját, kiszökik a tóbó, megsirül utánna, mind a sebös szél, eleget kiáttsa: „Megállj, szívem szép szerelme! Né, milyen szép fehér bőröm, milyen szép fehér csicsöm van: én a tээd, te az enyim!” – ő még annál inkább futott, de egyszer is vissza nem nözött.

Ahajt bémönnyön az óriás-apjához, mondja neki, hogy már itt a köntös.

– No, fiam! Ugyэ megmondtam, hogy эgy szikrát se búsulj, met amit a szívved kigondol, a szád kimond, mindönt megcselekszöm?

Egyszer эgy darab üdő múlva esmé’ szomorkodni kezd erőssen; kérdi az óriás-apa:

– Hát, fiam, mi lölt esmét? Mé szomorkodol?

– Hát azэр, эдösapám, mer hiszöm már a gúnya itt van, de e még nem elég a házasságra; ez itt lehet, de én miccsináljak véllé?

Azt mondja az óriás:

– Ahá, ne búsulj azon! Eridj, mönj bé abba a kamarába, ott a padon találsz эgy diót, hozd ide.

Elmönnyön biz ő, kihozza a diót, ahajt az óriás szépön kettéválassza, kivöszi a belit, эsszefogja a gúnyát (met hogy szavamba szóljak, az a gúnya csak эgy darabból állott), belétöszi a dióhéjba, esmét эsszecsínálja jól, akkor azt mondja neki:

– No, fiam! Add ide a lájbidot, hogy ezt a zsebibe varrjam belé, de vigyázz, hogy azt soha sönki ki ne bontsa, sem apád, sem anyád, sem sönki ezön a világon, met ha azt valaki kibontsa, siralmas lösz az életöd, bujdosásra mész!

Aval bévarrta a zsebit, réaadta.

Ezt mikor elvégezte vóna, hát hallják, hogy odakünt nagy zöngés, pöngés vagyон; azt mondja az óriás:

– Nézz ki az ablakon, mit látsz?

Kinéz biz ő, hát lássa, hogy az udvaron эgy hatlovas hintóba эgy szép leány ül, körülette különbnél különb farajok, féljéjtárok. Azt mondja az óriás:

– Ládd-э, a Tündэр Эzzséböt, a te szerelmösöd. – Tüstэнт kimönnek, levöszi Tündэр Эzzsébötöt a hintóbó. Tündэр Эzzséböt pedig azt poronesolja a hintónak meg a lovaknak, hogy tüstэнтösön ott lögyenek, ahonnét eljöttek. Эgyszöre el is tűntek, nines suhutt sömми.

Bémönnek a házba; de az óriás künn marad, a porba mindját ír papot, mestört, vendэгököt, hát pumba ott is vadnak, bémönnek a házba, эsszees-

kötik ököt, nagy lakadalmat csapnak, vót násznagy, vőfély, nagynyuszolyó, küsnyuszolyó, эгész három nap tartott a lakadalom, öttek, ittak, vigadtak.

Hogy eltöt a lakadalom, éltek эgyütt az эfiú házások csöndös bódogságba. Эgysző szomorkodni kezd esmét a fiú; kérdi az óriás:

– Hát, эдös fiam, mé szomorkodol esmé? Hiszöm amit a szívved meggondol, a szád kiszól, mindönt megcselekszöm.

– Haj, эдösapám, én hogyne szomorkodnám? Mer mű, az igaz, hogy jól élünk, de hát vajon otthon az én эдösapám, anyám, tesvéreim, ki tudja, hogy élhetnek? Szeretném hazamönni, hogy ököt meglásam.

Azt mondja az óriás:

– No, fiam, én elereszlek, mönjetek el haza, a te apadék эppen akkó tartsák harmadszor a tort эrted, mikó hazaэrköztök, met ök a búzát hogy hazavitték, annak aranyszömeiből úgy elgazdagodtak, hogy a legnagyobb gazdák most a faluba; mindэgyik tesvéröd külön-külön lakik, hatökrös gazdák löttek, эгész turma johok van.

Kimönnyön az óriás, mindjár ír a porba lovakot, kocsit, legényököt, farajt, fölűnek a kocsiба az эfiak, de meghagyja a legénnek, hogy ha valami baja találна lönni, csak gondoljon эgyet ebből a lovakból, azon mindjár idejöhet. Aval elútaznak.

Elэrköznek эgysző haza, hát lássák, hogy az apja udvara végig van rakva asztalokkal, күrületтök töméntelen sok embör ү’; de mégis olyan mély csöndösség van, hogy csak эgy szöt sem lehet hallani. Leszállnak a kocsiról a kapu előtt, bémönnek az udvarra, hát találkoznak эgy öregembörrel, aki эppen az apja vót; köszön neki, azt mondja:

– Adjon isten jó napot, tekэntetös úr!

Az öreg is köszön vissza:

– Isten ádjа meg kjedöt is, naccságos úr!

Azt kérdi tovább az öregтől:

– Ugyan bizon, tekэntetes úr, miféle vendэгség lehet ez, hogy itt csak ösznek, isznak, de nem szólnak egymáshoz эgyet is, tor-э vaj lakadalom?

Azt feleli az öreg vissza:

– E bizon, naccságos uram, tor: neköm három fiam vót, azok közül эgyik elveszött, most má harmadiksзő torozzuk.

– Hát ha elэjöne a fiok, megüsmerék-э? – Erre a szóra elэszökik az anyja, azt mondja:

– Meg bizon mű, эдös kedves naccságos uram, met annak a bal hónya alatt эgy jegy van!

Ahajt csak föhúzza az ingit, megmutassa a jegyöt, эgyszöre megüsmerik, hogy az az ő fiok; rajta, mindjár a torbó csinának nagy lakadalmot. A kocsi-

nak meg a lovaknak azt mondja: „Oda mőnjetők, ahonnét jőttetők”, azok egybe eltőnnek; az apja hívat papot, hóhért, újra ősszeeskődteti őket. Vaj csinát vót az őriás lakadalmot, vaj nem, de csinát az ődősapja olyant, amilyenre soha sőnki sem emléközött. Hogy főkelnek az asztaltó, mindjár a mőnyasszon táncát kezdötték járnı. Legelőbb is a legőgyesebb legén kezibe adják a mőnyasszont, de vaj táncót a légén, vaj nem, de táncót a mőnyasszon őgy, hogy a lába sem érte a földet; mindőn embő, aki a táncba vót, csak a mőnyasszont nézte, őgy másnak pustogták:

– No, ilyent soha teljes világeletőkbe nem látott embő!

Ezt meghallja a mőnyasszon, elkezdőgeli:

– Hm! Vaj táncolok most, vaj nem, de táncónék, ha valaki a leánkori gőnyámot adná ide.

Mindőn felé pustogják:

– Vajon a hol lehet?

Meghallja ezt is a mőnyasszon, azt mondja nekik:

– A bizon, lelkeim, őgy dióhéjba vagyon belővarrva, az uram zsebibe, de azt soha sőnki sem tudja onnat kivőnni.

Előszőkik az anyóssa, azt sőgja:

– De ki tudom én vőnni, met álombort adok a fiamnak, aval elaluszik.

Neki is áll, beadja az álombort, aval ledől az őgyra a fia, mélyőn elaluszik, az asszony is fogja magát, kibontsa a zsebit, kivőszı belőlle a dióhéjat, odaadja a mőnyinek, a kibontsa mindját, kivőszı a gőnyát belőlle, fővőszı magára. Olyant táncol egyet benne, hogy vaj vót az első szép, vaj nem, de szép vót ez olyan, amilyent még csak gondóni sem lehetött. Azonba hogy a házba nagy meleg vót, ki vótak nyitva az ablakok, ahajt csak átalbukkik a fejın Tőndér Őzzsėbőt, lősz belőlle őgy fejér galamb, kirepől az ablakon; vót az ablak alatt őgy kőrtővefa, annak a tetejibe leszáll, de őgy megbámul a nép, hogy! Ahajt azt kiáttsa le a fáról, hogy hozzák ki az urát, hogy szőljön velle vaj két szót, de hogy még az álombor ereje nem mőnt vót el, nem tudták fölőbreszteni, henem lepedőbe kivitték a fa alá, a galamb őgy csőpp kőnyit az arcájára ejtőtte, aval fölőbredött; azt mondja neki a galamb:

– Hallod-ő, szővem szép szerelme! Ha velem valaha talákozni akarsz, ingömöt feteke gyász országába, Johara várossába keress.

Aval szárnyára kőt, elrepőt; az ura nőzött őgy darabég utánna, de őgy megijedt, hogy a szőve szarufája mindjá letőrött.

Má most micsináljon? Ő bizon ahajt fogja ma-

gát, elbőcsőszik az egész háztó, megindul bujdosni; mikó kimőnne a kapun, eszibe jut, hogy az őriás mit mondott vót, hogy a lovakból őgyet gondoljon, mindjár ott lősz; ezt elig gondóta ki, hát ott a ló kőszőn főnyergelve. Csak rőapattan, gondolja magába: „Az őriás kapujába lőgyek”, azt még ki sem mondta, hát ott van az őriás kapuja előt; az őriás kimőnyőn elejibe, azt mondja neki:

– No, ődős fiam, őgy ő megmondám, hogy a diót ne add oda sőnkinek?

Azt feleli a szėgėn fiú nagy szomorán:

– Hát már, ődősapám, micsináljak?

– Hát mit mondott Tőndér Őzzsėbőt, amikó tőlled elbőcsőszott?

– Azt mondotta, hogy ha velle még valaha talákozni akarok, keressem őtő feteke gyász országába, Johara várossába.

Azt mondja az őreg őriás:

– Haj, fiam! Soha még hírit sem hallottam, nemhogy te elmehetnél oda valaha; henem űlj itt veszteg, őlj velem, ahogy lehet.

De azt mondja a szėgėny őfiú, hogy mindőnkėppen mőnyőn, míg csak a szőmivel lát.

– No, ha elmész, van nekőm még két tesvėrőm: őgy báyám, őgy nėnėm. Nesze, ehejt őgy buzugánt adok a kezedbe, azt hárman tesvėrekől nem tudtuk elosztani, azér nálam maradt, erről megősmernek, hogy én kődtelek; mőnj előbb a báyámhoz, az a csősző-másző állatoknak a királyá, a ha tud neked valamit mondani.

Ahajt ír neki a porba őgy három esztendős csitkőt, rėa fölőteti, jól főtárisnyál, aval az Istennek ajállotta. Mőnyőn-mőnyőn hetedhėt országőn, még azon is től, mindaddig jár, míg a csitkőja őgy megvėnől, hogy a foga is mind el vót hullva, megėrkőzik a csőszőmásző állatoknak királyához, bėmőnyőn oda, kőszőn neki:

– Adjon isten jó napot, ődősapám!

Azt mondja az őregembő:

– Isten hozott, fiam! Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli:

– Én mőnyők feteke gyász országába, Johara várossába, ha rėatalánėk.

Azt kėrdi az őreg:

– Hát te ki vagy?

Ahajt megmutassa a buzugánt; mindjá megősmėri, hogy ki ő buzugán, azt mondja:

– Ő, ődős fiam, én annak a városnak soha még hírit sem hallottam; bár az este jőtél vőna ide, met akkor mindőn állatok hėzzám vótak kőszőnteni; de csak maradj nálam, még rőggel ősszehívom, ha nekőd valamit tudnának mondani.

Röggel jókor főkel az öreg, kezibe vöszí a sípot, háromszó megfújja, hát egy pillantásba mennyi csúszómászó állat van a világon, mind elégyűlt, megkérdi tőlök rendről rendre, hogy nem hallották-é hírit feteke gyász országának, Johara várossának. De mind azt felelték, hogy nem látták, hírit sem hallották.

Megbúsul a szögén legén, hogy már mitévős lögyön; ő bizon elmönyön ki, hogy nyergelje meg a lovát, hát a vénségtől megdöglött. Csakugyan az öregembör mindjá mást ír a porba, esmét egy három esztendős csitkót, azt neki megnyergeli, főtarisnyál, megmondja, hogy a tesvérnénjit merre keresse; aval útra indul.

Mönyön-mönyön hetedhét országón, még azon is túl, megérközik nagy későre az óriásnak a nénjihöz, köszön neki, az is fogadja; azt kérdi tőlle az öregasszon:

– Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli, hogy ő mönyön feteke gyász országába, Johara várossába; kérdi az öregasszon:

– Hát, fiam, ki kűdött tégödöt hézzám?

Azt mondja:

– Nem üsmeri ezt a buzugánt?

Égyszöribe réaösmer a buzugánról a bátyjára, s azt mondja neki:

– Haj, fiam, én hiszöm jó szűvel látlak, de nem tudlak útba igazítani, mer annak az országának soha még hírit sem hallottam; bár jössz vala ténnap, mer akkó mind elégyűltek vót az állatok; mégis, hogy a bátyám kűdött hézzám, még este összehívom őket, ha valamit mondhatnának neköd.

Ahajt elmönyön ki, béköti a lovát, de már olyan vén vót, hogy még csak egy foga sem vót; maga is úgy el vót köpörödvé a vénség mián, mind egy szalonnabőr, haja olyan vót, mind a hó.

Este azt mondja neki az öregasszon:

– No, fekűdj le ebb' ez ágyba!

Ahajt lefekszik; réatöszön egy nehéz malomkövet, elévösön egy ostort, kiáll az ajtó elejibe, akkorát csattant egyet, hogy ugyan megdördül. Benn úgy megijed a szögén embör, hogy a malomkövet egy arasznyég is fölemelte; azt kiáltta bé neki az öregasszon:

– Ne félj, fiam, mett csak még kettőt csattantok. – Ahajt még csattant egyet olyant, hogy! hogy vaj szólott az első, vaj nem, de ez ugyan szólott, hogy benn a szögén embör egy singnyég is fölemelte a malomkövet. Azt kiáltta ki az öregasszonnak, hogy ha még egyet csattant, mindjár meg kell neki halni; de ő bizon még egyet csattant olyant, hogy! hogy vaj szólott a két első, vaj nem, de ez olyant szólott, hogy

a malomkövet a szögén embör éppen a padlóig főrúgta.

Ekkó bémönyön az öregasszon, azt mondja neki:

– No már főkelhetsz, mer többet nem csattantok. – Ahajt főkel, ő pedig nekiáll, megnyitssa az ablakot, az ajtót végig nyitva hagyja. Égysző sötét kezd lönni, hát úgy jőnek mindönféle állatok, hogy! hogy a napnak világát elvötték. Béerögeti őket egyenként az ablakon, mindégiknek fölolvassa a nevit a katalogusbó, megkérdi, hogy nem tudják-é, merre vagon feteke gyász-ország. Hát egy se tudja! Elbocsássá őket mind, bétöszi az ajtót, ablakot.

Nagy búba esik a szögén embör, hogy már micsináljon, merre lögyön el. Azt mondja neki az öregasszon:

– Már nincs micsinálj egyebet, hanem adok egy csitkót, főtarisnyálok, isten hírivél mönj vissza.

Mikor így beszégetnének, hát kopogtat valaki az ablakon; azt kiáltta ki a vénasszon:

– Ki kopogtat az ablakon?

Egy madár azt kiáltta:

– Én vagyok, kedves fejedelemasszonyom!

Ahajt szidni kezdi, hogy mér jó ilyen későre; de mégis béereszti, hogyha valamit tudna mondani; hát egy sánta horokály; kérdi tőlle:

– Hát mér jössz ilyen későre?

Azt feleli neki a horokály, hogy azért jó ilyen későre, mer fáj a lába; azt kérdi az öregasszon:

– Hát hó törték el a lábadat?

– Hát feteke gyász országába, Johara várossába!

– Jó van, éppen te küllesz nekünk! No, azt poronsolom, hogy ezt az embört mindjár vödd a hátradra, vidd el éppen abb' a városba.

A horokály fogadkozni kezdik, hogy ő nem mönyön oda többet, hogy a más lábát is eltörjék; de nekitoppant az öregasszon, kételen vót, hogy szót fogadjon.

Ahajt fölül a szögén embör, mer már a harmadik lova is megdöglött vót; elmönnök hetedhét országón, még azon is túl, érnek egy magos högyet, de ez olyan magas vót, hogy az eget érte. Azt mondja a horokály neki:

– No hé, immán szállj le, met itt nem tudunk körösztűmönni.

Azt kérdi a szögén embör:

– Hát te hó möntél körösztű?

– Én egy likon.

– No hát ott ingöm is vígy körösztű!

De a horokály fogadkozni kezd, hogy ő így nem; amúgy nem viszi körösztű. Megharagszik a szögén

embör a horokályra, sorkantyúzni kezdi, aval azt mondja neki:

– Eridj, csak vígy, ne sokat vikotálódj, mer te loptad vót el az én kalongyámból az aranny búzaszalat!

Mit tudott tönni? A szégén horokálynak el kellett vinni.

Megérköznek feteke gyász országába, megállnak éppen Johara várossába. Ahajt a horokályt elbocsássá, maga pedig ilyenössen bémönyön a palotába, ahol Tündér Ęzszéböt lakott. Mikó bémönne a házba, hát ott ül egy arannas kanapén Tündér Ęzszéböt. Köszön neki, azt mondja, hogy ő azér jött, hogy mönjön vissza neki feleségül. Azt feleli Tündér Ęzszéböt:

– Maj’ bizon elmönyök hëzzád feleségül, egy vén görbëhöz! Adok önnöd, innod, aval isten hírvél mönj vissza, ahol eljöttél.

Megszomorodik erre a szégén embör, hogy má micsináljon, erőssen kezd sírni.

De alattomba Tündér Ęzszéböt poroncsolja a farajoknak, hogy möjnenek tüstént, szödjenek mindönféle éfijittó füvet, hozzanak éfijittó vizet, készítsenek azokból hamar förödöt. Azonba esmét az

öreghöz fordul, hogy boszontsa, s azt mondja neki:

– Hogy is kévánod, hogy egy ilyen fiatal, szép léánka egy csúf vén embörhöz mönjön feleségnek; csakhamar ögyél s igyál, aval indulj vissza, ahonnét jöttél!

A szégén embör szüve szinte meghasadt keserüvibe; de azonba azt mondja Tündér Ęzszéböt:

– No, édös régi kedvesöm, hogy ne mondd, milyen háládatlan vagyok hëzzád, hogy hëzzám fáradtál, ilyen nagy útat töttél, hát meg is föröszelek.

Ahajt csak int a farajoknak, azok egybe megragadják, levetköztetik, belényomják a kádba, hát egy pillanatra olyan éfiú lösz belölle, hogy százszó különb, min mikor előbb éfiú vót. Míg itt förödözik, hoznak a bótó különbféle drága gúnyákat, fölötöztetik belé, béviszik Tündér Ęzszéböthöz; ahajt ésszeölelköznek, ésszecsókolódnak, újra nagy lakadalmot csinálnak, újra megesküsznek; a lakadalom után hat lóval, hintóval megindúnak, eljőnek mind a ketten az óriáshoz lakni; az apjokhoz, ahó megesúfolódott vót, égyező sem mönnek. Az óriás nagy örömmel fogadta; még mái napig is élnek, ha meg nem hótak.

Hónap lögyenek a kigyelmötök vendégei.

FLAMENT KRISZTINA

A TÁLTOS ÖKÖR (Meseelemzés)

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer Miskolc nevű város. Abban a városban lakott egy nagy tudású asszony, akit Ágnesnek hívtak. Gondolt egyet s hogy tudását az aranyhajú királylányokról- és királyfiakról tovább adhassa, maga köré gyűjtött leányokat és ifjakat, akiknek ehhez – hogy a tudásmorzsákból részesülhessenek – próbákat kellett tenniük. Az első ilyen próba ekképp hangzott:

„Keressetek egy szíveteknek kedves mesét, s kutassátok fel benne őseitek üzenetét!”

Hogyan, hogyan sem, az egyik leány reáakadt *A táltos ökör* című mesére. Nagyon megtetszett neki s elhatározta, hogy megpróbálkozik vele. Íme!

A TÁLTOS ÖKÖR

Minden nép költészetének, így a magyar népköltészetnek az ősi forrása is valahol az idők végtelenségében van. A népmese az ősi elemek mellett saját korára és a közelmúltra vonatkozó elemeket is tartalmaz, hiszen szájhagyomány útján terjedt s néha kicsit bővíthetett egy-egy motívummal. A magyar népmese – esetünkben *A táltos ökör* mese – jellegzetes indítása **„Volt egyszer, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl volt...”**. A mesei tér időfogalmat jelölő formula, állítás-tagadásként jelentkező hely- és időmeghatározás. A mese a régi világra vonatkozik, ezért a mese tényleges kibontakozását be kell vezetesse egy időutazás. A kiinduló helyzet, a mese

hangütése, a „Volt egyszer, hol nem volt”, már a tulajdonképpeni mesevilágot érzékelteti, tehát a mai világ és a mese világa között feszülő időhíd túlsó pillére, ami már teljességében a mese világában található. Miután a mesemondó a túlsó pillért elhelyezte, ezután indulhatunk át az időhídon a mából a régmúltba. Először feltűnik a „régi világ”, majd „talán azon is túl” az Óperenciás tenger. Az Óperenciás tenger nem egy térbeli tenger, ami valahol, ma vagy régebben, földrajzi tengerként megtalálható. Az „Óperenciás tenger” azt a korszakot jelöli, amikor a vizek, tengerek nagy kiterjedése volt jellemző. Tehát a „nagy víz” korszaka, a mindenhol jelen levő víz világekorszaka. Ha ezt felfogjuk, akkor kirajzolódik a megoldás előttünk. Az Óperenciás tenger az Özönvíz világekorszakára utal. Ha a mese indításában legrégebb állapot az Aranykor, és erre következik a ma felé közeledve az Üveghegyek (Jégkorszak mindenfelé kiterjedt jéghegyeinek) elolvadása, akkor ez vezet el minket az Özönvíz, azaz az Óperenciás tenger képződéséhez.

Egyetlen más nép meséjében sem találhatjuk meg a teljes időhidat, „hol volt, hol nem volt”-ostul, Óperenciás tengerestül, üveghegyestül és az üveghegyeken túli napfényes vidékestül. Tudjuk, hogy a népmesék szinte nem ismernek határokat, és főbb motívumaik jelen vannak a Távol-Keletől Nyugat-Európaiáig. Ez az időhíd tízezer évet fog át, tehát mód nyílik arra, hogy az egész emberiség közös múltjába is bevilágítson.

A mesei idő a valóságos időnek a megszakítása, egy rövid időre való megállítás. A mesei bonyodalmaktól a kifejetleg tartó időegység független a valóságos időtől. A mesei idő, amelyet a mesélés folyamata bármikor mozgásba hozhat, a mesei történet függvénye, tehát lényegében független a valóságos időtől. Múlt, jelen, jövő csak a mesei történeten belül kap időbeli értelmet.

A mesei tér a reális földrajzi helyektől távol van. Ahol játszódik ott különféle csodás dolgok történhetnek, ez a hely tehát nem valóságos hely, hanem a mese helyszíne. A tér-szín formák teljesen azonosak a reális tér-színi formákkal, ezek utak, folyók, mezők, rétek, hegyek, legelők, várak stb.

A mesehős, aki elhivatottsággal rendelkezik, a mesék legfontosabb szereplője. Célja a boldo-

gulás, azaz a boldogság keresése. A többi szereplő azt végzi el, amit a meseszerkezet megkíván tőle. A mesehőst segíti, vagy akadályozza céljának elérésében.

A táltos ökör című mese alaphelyzetében adott egy szegény ember s annak a fia, – akiből hogy aranyhajú fiú válhasson – végig kell járnia a gyerekkort s megtanulnia a felnőtté válást, a boldogulást, azaz a boldogságkeresést. Anyja meghal így nincs, aki szeretetben óvja, nevelje. Mostohája lesz, akit kimondatlanul is a gonosz boszorkához szoktunk hasonlítani. Ennek azonban nincs macskája, hanem 5 leánya, akik fondorlatos módon próbálják leleplezni hősünket. A legkisebb lánynak, az elsőnek 3 szeme van, a másodiknak 4, a harmadiknak 5, a negyediknek 6, az Ötödiknek 7.

A számok a számosságok minden kultúrában fontosak voltak. Olyan összefüggéseket mutattak meg, amelyek másként nehezen felismerhetők. „Van 7 fő csokrunk, ami tulajdonképpen csak 6, mert az 1. és a 7. ugyanazon „csatorna” két vége. Népi ismeretünk is számon tartja az erőkapucsokraikat. Mesénkben el kell altatni a 7 szemű lányt, kinek az utolsó szeme a nyaka csigályán van, és ez a torok erőkapu hátsó kivezetése. A szeme, mivel a „látás” de a „fényérzékelés” szervei is, mindenképpen összefüggenek az ún. beavatási fokozatokkal is. Ez a 7. szem a hátra látást is megadja, ami a tanároknál működik, pontosabban egy maradványa ez a néphitben annak, ami a régi szellemi ismeretekből ered.” (Hervay Tamás)

A fiút korpakenyéren tartja a mostohája, azonban őt csudás módon táplálja az apjának az egyik ökröcskéje.

Mert hogy volt ennek a szegény embernek két ökröcskéje. A **csás ökröt Szilajnak** hívták. A „csás” jelenti a kezeset, a másik oldalon lévő ökör a hajszás. A szilaj itt tulajdonságot és nem állapotot jelöl. Ez az ökör veszi gondjaiba a fiút, átveszi a „beavató táltos ló” szerepét. „Fölvállalja az előre látható nehézségeket, kis gazdája földi pályája és lelkének próbatétele érdekében.” (Gyárfás Ágnes)

A mesében az önfeláldozás gyönyörű példáját tárja eléünk. Ekképpen.

Ha az évkört nézzük, december 24-én, a Bakjegyében testet öltött az Ige, megszületett Jézus. Az Ő szellemisége a vele szemben lévő Rákban jelenik meg. Ahogyan Keresztelő Szent János

mondja: „Nekem alá kell szállnom, hogy Ő fel-emelkedhessék”. S ezt a szellemiséget a szeretet jeleníti meg, amely úgy tud adni a rászorulónak, hogy nem kéri vissza.

De hogyan kerül az önfeláldozással kapcsolatos jegybe az Ökör, vagyis az ivartalanított Bivaly? A keleti zodiákus megfelelője a Ráknak a Bivaly, első holdházában pedig ott az ökör. A bivaly pedig híresen ivadékgondozó állat. Aki olvasta a Dzsungel könyvét, talán emlékszik rá, hogy amikor a tigrist be akarják szorítani, a biztonságosabb helyre hajtják a hímeket és a nehezebben védhető helyre a borjas teheneket. Mert a hímek esetleg még megriadhatnak de a borjas tehen nem. Nincs az az erő, amely megfutamodásra kényszeríthetné. Erről természettudományos munkákban is olvashatunk.

Tehát miért is az ökör? Ha a férfi részére nem írok elő áldozatot egy társadalomban, akkor a gyermekvállalással kapcsolatos minden teher az anyára hárul. (Jelenleg is ez a helyzet a világban.) Eredetileg hogyan is zajlik? A nőben megfogam, áldott állapotba kerül, kihordja, megszüli, szoptatja. A nő tehát folyamatosan fiziológiai elváltozáson megy keresztül. Ezalatt a férfi semmilyen fiziológiai változáson nem megy keresztül, ugyanúgy működik, mint előtte. De ha ezen közben meg tud maradni „bika” helyett „ökörnek”, ez az áldozathozatalnak olyan foka, amely már összevethető a nő áldozatával. A táltos ökör című mesében ezt az áldozatot az önfeláldozó szeretet jeleníti meg.

A mi Szilaj ökrünk saját szarvából eteti hősünket. A bika szarva a jólét, a termékenység, a szerencse jelképe. A mostoha legidősebb lánya, akinek 7 szeme van, leleplezi őket s el akarja pusztítani az ökröt. Az ökör azonban, akár a táltos lo elrepül a fiúval. Ezután próbatételek következnek, amelyeket az ökör vállal át a fiú helyett, hogy megóvja azt. Egy réz, egy ezüst és egy arany-erdőbe érnek. Ezek korszakok, amelyeknek legelőkelőbb helyén található az aranykor. A fiú figyelmeztetés és kérések ellenére szakít egyet egyet az erdők virágaiból. (S ha egy gyerek valamit megkíván, nehezen mond nemet a szülője.) Meg is kell küzdenie az erdők állataival az ökörnek. Farkassal, oroszlánnal, tigrissel, egy háromfejű sárkánnyal és egy fekete nyúllal. A farkas a Kos második holdházában található. A Kos-Kutya

az, aki fejfelé megy a falnak, nem körültekintő. Tüzes jegy vonásait viseli.

A Tigris - Oroszlán kettőse az anyaság 3. fázisa, már megszületett a gyerek de meg kell védeni. Elsőként az apától kell megvédeni, aztán pedig saját magától is. Amikor túlpörög az anyai ösztön, akkor az egyszerűen „rá tehenkedik a gyerekre”, aki nem tud kibontakozni, nem tud leszakadni az anyjáról, mert nem hagyják. Különösen igaz ez az Ikrek jegyében született gyerekekre.

Az ősi lélekhit szerint a lélek legbensőbb lényege a láng-természet, a lélektűz, ami összeköti a földi lények lelkeit a természeti tüzekkel és az égi tüzekkel. A Nappal, a csillagokkal és a Világegyetemmel. A Sárkány a kezdet és a vég őre, sok feje a szellemi erő kifejezése. A magyar népmesékben is sokszor feltűnik. S nincs olyan mese, amelyben le nem győzzük a sárkányt. Vagy megszelídítjük, vagy átdöfjük a szívét, de mindig legyőzzük. A Mérleg jegyének keleti zodiákus párja a Sárkány.

A nyúl a Szűz első holdházában található a macska mellett. A fekete nyúl a fekete macska helyett a sötét erők birtokosa. Mivel minden rossztól nem lehet megóvni, nem is tudja őt legyőzni az ökör. A küzdelem végén a fiú egyedül marad. A gyermeket most már el kell engedni. Elszakadt a táltos ökörtől. Most már kilépett az életbe, hiszen a rét, amelyen egyszeriben találta magát, már egy egyszerű, közönséges „mezei” rét. Nála marad az ökör szarva, de kiszabadul belőle a nyáj. Búsulni kezd, mert eltékozolta a reá bízott értéket. Az önállóságunk elején, kilépve a védettségéből, nehéz mérlegelni kitől fogad el az ember tanácsot s kitől nem. Segítséget fogad el a fiú de vesztére egy boszorkánytól. Az évkörben a Szűz jegyének negatív minősége a boszorkány.

A fiú elér egy malomhoz. „A malomnak nincsen köve, mégis lisztet ad.” Ez nemcsak búzát őrlő közönséges malom, hanem a tér-idő malma is. A tér-idő malma gyorsabban forog, mint amit mi érzékszerveinkkel felfogunk. Molnár ember azt tartja, hogy a világ közepe a molnár övénel, a száraz vagy a szélmalom közepén lévő tengelyen van. S mert a tér-idő malmát, az élet s a mese folyását megállítani nem lehet, természetesen találkozik mesehősünk a szép leánnyal, aki történetesen a molnár leánya s a boszorkánynak tett esküje ellenére feleségül veszi. Közös életük első próbatétele, hogy a gonosz boszorkánytól megszabadulja-

nak. Ennek egyik eszköze a seprű, amely a népi hitvilág mágikus tárgya, elsősorban a rontás megelőzésére. A ház vagy az istálló ajtajába támasztották, hogy a boszorkány ne mehessen be. A másik a vaskanál, amelynek szintén mágikus erőt tulajdonítottak eleinek. A harmadik az asztalra tett kenyér. A magyar ember még ma is ÉLET-nek nevezi a búzát. A búza nem más, mint a MaGba zárt kozmikus energia: a mindig újjászülető élet szimbóluma. Ma is él a hiedelem, hogy minden búzaszemen – az élő kenyérben – Jézus Krisztusnak a képmása van. Ezért rajzolunk rá keresztet, mielőtt megszegjük a kenyeret, a késsel.

„Én vagyok amaz élő kenyér a mely a mennyből szállott alá; ha valaki eszik e kenyérből él örökké. Ez az a kenyér pedig, a melyet én adok, az én testem, a melyet én adok a világ életéért.”

(János evangéliuma, Újtestamentum 6.51)

S bizony ezzel az ÉLET-tel még a boszorkány sem tud szembeszállani.

A legtöbb mese a mesehős boldog házasságával ér véget. A mese végén a meseidő a valóságos időbe tér vissza. A mesehősök visszalépnek a halandók világába. „Máig is élnek, ha meg nem halnak.”

Az én mesém is tovább tartott volna, ha a gondolatom el nem fogyott volna!

IRODALOM

Csizmadia András – Kútvölgyi Mihály – Nyers Csaba: Gabonaételek

Dr. Gyárfás Ágnes: Az aranyhajú lány

Grandpierre Attila: A népmese igazságáról

Hervay Tamás: Az asztrálmítoszi keretrendszer alapjai

Magyar Néprajzi Lexikon

Pap Gábor: Műveltségünk asztrálmítoszi alapjai

A TÁLTOS ÖKÖR

Népmese

Volt egyszer, hol nem volt, még az Óperencián is túl volt, volt egyszer egy szegény ember, s annak volt egy fia. A szegény embernek a felesége meghalt, és ő egy másik asszonyt vett feleségül. Annak az asszonnak meg volt öt lánya. A legkisebb lánynak három szeme volt, a második lánynak négy szeme volt, a harmadiknak öt, a negyediknek hat, az ötödiknek pedig hét: egy leghátul, a nyakcsigolyáján volt.

Volt a szegény embernek két ökröcskéje. A csás ökröt, a jobb oldalit, Szilajnak hívták. A fiú mindennap kiűzte az ökröket a legelőre. Tarisznyába való ételül a mostohaanyja folyton korpából süített neki kenyeret. A fiú mindig azt ette, korpakenyeret. A csás ökör megsajnálta a fiút, megszólította:

– Édes jó gazdám, te csak korpakenyérrel élsz!

Van nekem a jobb szarvamban elég eleség, csak ügyelj magadra. Húzd ki a jobb szarvamat, s amit akarsz, azt egyél belőle.

A fiú kihúzta az ökörnek a jobb szarvát, és mindjárt megterült egy asztal magától. A fiú evett-ivott. Aztán visszadugta az ökörnek a szarvát.

Így folyt napról napra, s a fiú mind kövérebb lett, mind jobb színben volt. A mostohaanyja elcsodálkozott, hogy a mostohafia a korpától milyen jó színben van. Azt számította, hogy elküldi a legkisebb leányát, lesse ki a fiút, hogy mit eszik.

A legény kiment, enni adott az ökröknek. Az ökör táltos volt, már tudta, hogy másnap mi történik. Megmondta a fiúnak:

– Vigyázz, holnap a háromszemű lány jön ve-lünk. Addig játsszál vele, míg el nem alszik. De vizsgálj meg jól a szemeit, hogy mindegyik szemével elaludjék, mert különben meglátja, hogy te hon-nét eszel, s jaj lesz neked.

A fiú úgy csinált. Addig játszadozott a lánnyal, míg a lány el nem aludt, s mindegyik szeme be nem volt hunyva. Akkor kihúzta az ökör szarvát, evett jól, s megint visszadugta a szarvat a helyére. Hazamentek este, kérdezte mindjárt az anya suttyomban a lányától:

– Evett-e valamit?

– Nem egyebet korpakenyérnél – mondta a lány.

Elküldte a mostoha másnap a fiúval a négy-szeműt, lesse ki az, hogy a fiú mit eszik. De az ökör megint csak mondta a fiúnak, hogy vigyázzon, és játsszon megint, míg a lány el nem alszik mind a négy szemével.

A fiú úgy is csinált. Addig játszott, míg a lány egészen el nem aludt. Megvizsgálta, s mikor elaludt, kihúzta az ökör szarvát, evett-ivott, és megint visszadugta. Este hazamentek, kérdezte az anya a lányát, hogy mit látott. Az sem tudott mondani semmit.

Másnap a mostoha elküldte az ötszeműt. De az ökör megint megmondta a fiúnak, hogy mi lesz. Játsszék vele, míg mind az öt szeme el nem alszik a lánynak.

A fiú úgy is csinált. Addig játszott a lánnyal, míg az el nem aludt. Evett-ivott jól, aztán visszadugta az ökör szarvát. Hazamentek este, s a lány azt mondta az anyjának, hogy nem látott egyebet, csak korpakenyeret.

Másnap úgy határozott az asszony, hogy elküldi a hatszeműt. Erősen ráparancsolt, hogy ügyeljen, mit csinál a fiú. Az is csak úgy járt, mint a többi. Este az anyja jól elverte, mert hogy ő se látott semmit.

Azt határozták most, hogy menjen el a hétszemű lány. De az ökör megint megmondta a legénynek, hogy ügyeljen magára. Az ökör sírva mondta el:

– Avval a hétszeművel addig játsszál, míg mind a hét szemével nem alszik el, mert ha nem, pórul járunk!

És addig játszott a fiú, míg a lány el nem aludt. Megvizsgálta a szemeit. De egyet a nyakcsigolyáján nem látott meg. Avval nem aludt el a lány. Meglátta, hogy a fiú kihúzta az ökörnek a szarvát, s evett-ivott.

Este megmondta az anyjának, hogy a fiú miért van olyan jó színben, s miért olyan vidor.

– Olyan ételeket eszik, hogy még a bárók sem különbet, a Szilajnak a szarvából!

Az asszony most már tudta, mit csináljon. Betegnek tette magát, s azt mondta a férjének, hogy addig nem gyógyul meg, míg a Szilajnak a húsából nem ehetik.

Nagy nehezen ráadta magát az ember, hogy az ökröt vágják le. Az ökör sírva panaszkodott a fiúnak, hogy mit terveznek vele.

– Tudd meg, édes fiam, engem holnap levágnak!

Hanem ügyelj, mert mi ketten el fogunk szökni. Holnap, mikor visznek majd levágni, kérjed meg édesapádat, hogy te vezess engem a vágóhídra.

És mikor én letérdepelek, te ugorj a szarvam közé.

Másnap vitték az ökröt levágni. A fiú, mikor az ökör letérdelt, felszökött a szarva közé. Az ökör többé nem ment a földön, hanem felemelkedett a levegőbe. Elrepült a fiúval, és a többi faképnél maradt.

Mentek az ökörrel, sokáig repültek, és elértek nagy idő múlva egy szép rézerdőhöz. Leszálltak. A fiú megkívánta a szép rézvirágokat, mondta az ökörnek, hogy szakít egyet, s a kalapja mellé tűzi. Leszakított egyet, s a kalapja mellé tűzte. Az ökör azt mondta:

– Édes fiam, miért nem hagyod békén? Ezért nekem mindjárt megint kell szenvednem.

Mikor kiértek a rézerdőből, előállott egy nagy farkas.

– Hó, megálljatok! Miért bántottátok az én rézerdőmet? Most, Szilaj ökör, meg kell küzdened velem.

– Nem bánom – mondta a Szilaj ökör –, küzdünk hát egyet.

Megküzdöttek, s a harmadik öklelésnél Szilaj ökör úgy felkapta a farkast, hogy három öltre vetette a levegőben. Mire a farkas visszaesett a földre, nyaka-lába ki volt törve, nem bírt többet mozdulni. Mondta az ökör a fiúnak:

– Látod, egykönnyen martalékul eshettem volna a farkasnak. Ne próbálj hát az erdőből szakítani.

Mentek, mendégéltek, sokáig mentek, míg végre elértek egy szép ezüsterdőbe. Az erdő nagyon szép volt, ezüstlombbal, virágokkal volt teljes. A fiú rimánkodni kezdett az ökörnek, hogy ő mégiscsak szakít egy virágot innét is. Az ökör eleget kérte, hogy ne szakítson, mert azért neki meg kell küzdenie. De addig rimánkodott a fiú, míg végül az ökör megengedte, hogy szakasszon egy ezüstvirágot az erdőből.

Mentek tovább, kiértek az erdő szélére. Mikor kiértek, előáll egy oroslán.

– Szilaj ökör, mi csengett az erdőn? Valamit hallottam, bántottátok az ezüsterdőt!

Megküzdtek az oroslánnal. Ezt Szilaj ökör úgy megöklelte, hogy a szarvai keresztülmentek az oroslán oldalán. Mégis, az oroslán valahogy a jobb fülét leharapta az ökörnek.

– No – mondja az ökör a fiúnak –, látod, most már jegyes vagyok. De harmadszor ne próbáld, mert akkor életemet veszítem.

Mentek, mendégéltek tovább, nemsokára elértek egy tiszta aranyerdőt. Az erdő szép aranyvirággal volt tele. A fiú rimánkodni kezdett, hogy ő mégiscsak szakít egy aranyvirágot. Az ökör sírva kérte a fiút:

– Ne szakíts, mert ennek az erdőnek már nemsokára csak egy őre van.

De a fiú nem fogadott szót, mégiscsak szakított egy virágot. Az ökör megrántotta a fejét:

– Látom már előre, hogy végem lesz. Hanem ha

megküzdöm a kis nyúllal, a jobb szarvam majd le-
esik messzi tőlem; ügyelj, és vedd fel. Dugd el rö-
gön a zsebkendődbe, ott lesz neked étel elég.

No hát, ahogy az erdő szélére érnek, előállít egy
tigris, egy háromfejű sárkány és egy kis fekete nyúl.
A sárkány beszélt mint gazda:

– No, Szilaj ökör, most akár add meg magad,
rabszolgánk leszel, míg élsz, a fiúval együtt, akár
pedig egymás után mind a hármunkkal meg kell
küzdened. Miért bántottátok az aranyerdőt?

A fiú búsulni kezdett. Sírt nagyon, hogy az ökör
elpusztul, de az ökör azt mondta:

– Ne sírj, ez még nem az utolsó, evvel meg-
birkózhatom.

Másnap délben megverekedtek, és az ökör a
tigris nyakát keresztülöklelte egészen. Avval elment
legelni, s azt mondta a fiúnak:

– Ha valaki keresni fog, mondjad, hogy holnap
délben itt leszek; ha pedig készlet, fújjad a furulyát,
s itt leszek mindjárt.

Jön a kis fekete nyúl, azt kérdi a fiútól: hol a
Szilaj ökör? A fiú megfújta a furulyát, de még igazi
vigan, táncnótára. Azt mondja a kis fekete nyúl:

– Hagyj békét a furulyának! Csak azt mondd
meg a Szilaj ökörnek, hogy holnap délben velem ve-
rekedjék meg: ez a háromfejű sárkánynak, az erdő
királyának a parancsa.

Előjött az ökör, s kérdi a fiútól:

– Miért fújtad olyan táncnótára a furulyát?

– Hogyne fújnam, mikor idejött egy kis fekete
nyúl, s azt mondta hogy vele kell megküzdened.

– Az teszi el az én fejem!

Így is lett. Mikor a küzdéshez fölálltak, a kis
nyúl csak forgott egyre ott az ökör körül, míg végre
bebújt az ökör hasa alá. Úgy feldobta az ökröt, hogy
mindjárt kétfelé hasadt, s a jobb szarva két-három
ölnyire szökött el tőle.

A fiú felvette a szarvat, a zsebkendőjébe tette, s
ment tovább nagy búsán, egyedül. Elért egy szép
rétre. Ott egy forrás felett leült, kihúzta a szarvat,
evett-ivott, lefeküdt s elaludt. Mikor felébredt, látja,
hogy az egész rét tele van nyájakkal. Búsulni kez-
dett, hogy hogyan tudja majd visszaűzni azt a tenger
nyáját a Szilaj ökör szarvába, mert azok mind onnét
jöttek ki; de nem bírta eltalálni.

Hát jött egy öregasszony, és az egy valóságos
boszorkány volt. Látja a fiút, hogy búsakodik.
Könnyen kiszedte a fiúból, hogy mi van a dologban:

– Én nem tudom ezt a sok csordát beűzni a
szarvba.

– Ha csak az a baj – mondja a boszorkány –, az
nem nagy baj. Én beűzöm, nem is nagy a fizetség.

Csak arra esküdj meg, hogy soha meg nem háza-
sodol.

A fiú nagy nehezen megesküdt, és az öregasz-
zony egy hoppra elővette a mesterségét, és beűzte a
sok csordát. A fiú elbúcsúzott az öregasszonytól, és
ment tovább.

Nemsokára elért a fiú egy malomba, szállást
kért. A molnárnak volt egy igen szép lánya. A fiú
megszerette a lányt, a lány is a fiút. A lány még in-
kább, mint a fiú; kérte hát, hogy vegye el őt fele-
ségül. De a legény megmondta, hogy neki milyen es-
küje van, hogy sohasem házasodhat meg.

– Ha csak az a baj – mondta a molnárlány –,
segíték én azon. Légy bátor, mert semmi bajod nem
lesz!

Erre összekelt a lánnyal, megesküdték.

Mikor eltelt a vendégség, lefeküdt az egész ház
népe. De a menyecske feltett az asztalra egy kenyé-
ret és egy korsó vizet. A vaskanalat meg a seprűt
pedig felállította a nyelére az ajtó mellé. A számítás
jó volt, mert éjfélkor jött a boszorkány.

Kiáltja a seprűnek:

– Nyisd ki, seprű, az ajtót!

Mondja a seprű:

– Nem lehet, mert a fejemen állok.

Kiáltja a vaskanalnak:

– Vaskanál, nyisd ki az ajtót!

– Én sem tehetem, mert a fejemen állok!

Kiáltja a boszorkány a házba:

– Gyere ki, esküszegő, mert úgyis véged lesz!

Erre megfelelt a kenyér:

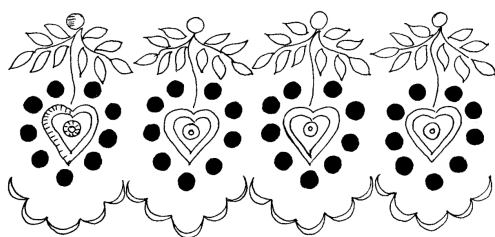
– Hej, te kutya boszorkány, te nem engedheted
meg, amit én megengedek? Engemet elvetnek, meg-
növök, azután lekaszálnak, azután megcsépelnek,
megörölnek, vízzel összegyúrnak, megsütnek, azután
megesznek. Ennyit kint én mind kiállok, s megbo-
csátok.

– Ejnye teremtette! – kiáltott a boszorkány.

– Itt nagyobb boszorkány van nálamnál!

Úgy megharagudott a boszorkány, hogy rögtön
kettéhasadt.

A fiatalok pedig még ma is élnek, ha meg nem
haltak.

KÉPEK ÉS JELKÉPEK

Gondolatok

VÁRADINÉ OSVÁTH ILONA

„Királyi szakralitás jelképrendszere népi keresztszemeseken” című kiállítás megnyitásakor
2009. február 4-én a Magyar Asszonyok Érdekszövetségének székházában

*Nemcsak nyelvében él a nemzet,
hanem jelképeiben is.*

A keresztszemések változatos tárházát hozta elénk Osváth Ilona a Magyar Asszonyok Érdekszövetségének székházába, megörvendeztetve alkotásainak látványával minden érdeklődőt. Ezzel a gazdag példatárral a királyi szakralitás jelképrendszerét kívánja bemutatni. De meg kell mondani, hogy az egyetemes magyar jelképvilág tárul itt ki, ami gondolkodásunknak, érzésvilágunknak bizonyosága. Minden egyes munka archaikus jelképből sarjadt, azokat saját keze munkájával hozza elénk, eszenciáját adva a régi hagyományoknak. Óriási anyag, gazdag képvilág összponosul itt és most, de vajon értjük-e kellő módon, és látjuk-e a kézi munka kínálta üzenetet, azon keresztül a magyarság képalkotó művészetének titkait.

I. Előljáróban néhány pragmatikus kérdéskörről szölok

1. Hol található meg a most látható jelképek a tradicionális művészetben?

a.) párnákon, ingvállon, asztalterítón, textíliákon

b.) faragott díszítések, metszett, festett jelképek használati tárgyakon, templomok, otthonok különböző részletén.

2. Kik formálták ezeket a szimbolikus jelképeket?

A jelképek készítői első esetben asszonyok, másodikban férfiak.

a.) A textíliák készítése, díszítése, használata asszonyi munkakör része. A testre vett, testtel érintkező ingek nyakán, vállán, mellrészén voltak ezek a díszek: Férfi és női ingeket egyaránt díszítették. Ing mellett a párnára, lepedőre (legfontosabb ágyi ruhára) kerültek a díszek, ahol közvetlen testi kapcsolat lehetett. A most bemutatott díszpárnák az utolsó évszázad polgári szobabel-

sőjének termékeként jöttek létre, de a fejpárnát és párnát (mostani szóhasználatnál dunyhát) annak a bütüjét, a kívülről látható részét sok száz éve díszítették. Nem a hímzést koptatták, nem arra hajtották a fejüket, de annak védelmét érezhették át-tételesen.

A harmadik nagy használati tárgykör az asztalterítők. Templomi vagy otthoni asztalterítők, kendők jelentést hordozó tárgyak voltak. Díszítésük átgondolt, szimbolikus. A terítők és kendők használatát behatárolta a társadalom íratlan törvénye, hiszen például, a karácsonyi abroszt csak jeles ünnepen vettek elő, és mindenki tudta, hogyan kell és lehet illendően teríteni a halotti toron.

b.) A díszített tárgyak másik csoportját férfiak készítették. Ők is éppen úgy mindennapi használatra szánták munkáikat, mint az asszonyok a textíliákat. Az általuk formált jelképek nagyon hasonlítanak a kézimunkákhoz. Rózsák, szegfűk, tulipánok, szarvasok, kettős fejű madarak, griffes indás minták, folyóknak mondott kanyargós útvesztők, napok, csillagok, keresztek változatos sokféleségét örökítették meg. Így díszítették a kanalakat, iváshoz használt csanakot, pásztorbotot, kürtöt, mángorlófát, csigatészta formálót, kapuk bejázatát, házak oromdíszzeit, bölcsőket, ágytámlákat, széktámlát, temetői fejfákat, stb.

A formakincs közös akár asszonykéz, akár férfikéz alkotta, jellemző, hogy nagyon archaikus. Bár a textil, bőr, fa elkorhad, de a minták legrégebbjei ezer éven át megmaradtak a fémeken. Feltetelezzük, hogy a költséges fémek helyett mulandó anyagot használt a köznép ugyanarra a célra, mint a tehetősebbek, amikor vasat, aranyat, ezüstöt igényeltek. A honfoglalás, népvándorlás kori leletek éppen ezért nélkülözhetetlenek, ha a művészetünk gyökerét keressük.

3. Forma és színvilág

A népművészetünkre egyszerre jellemző a szimmetria és aszimmetria. A világlátásnak változatait fejezik ki, például a fejjel lefelé alkotott madaras minták, a teret elválasztó életfás motívumok. Mindezek megítélése, értelmezése sokféle lehet. A motívumokkal kapcsolatban a szakemberek egy csoportja azt állítja, hogy a tulipán női szimbólum, míg a szív férfias jellegű. Mások szerint a tulipán férfi szimbólum, de a rózsza női. Ezek leegyszerűsített látásmódra vallanak. A jelképrendszer ennél sokkal összetettebb, amit sokoldalúan világitott meg Lükő Gábor a szimbólumok elemzésekor.

A jelképek élete, szerepe és átalakulása éppen úgy a figyelem központjában áll, mint annak jelentésbeli és funkció szerinti magyarázata. Ennek következtében a népművészet motívumairól szólni, újat mondani ma csöppet sem könnyű feladat. Magam részéről különösen méltatlan vagyok a képek, jelek és üzenetek értelmezésére, hiszen sem jelelmélettel, sem pedig a hímzés, mint műalkotás-típus elvi háttérével nem foglalkoztam, és ezt mondhatom el szimbólumkutatásról is.

A szimbólumok megjelenítése Osváth Ilna kézimunkáiban sajátosan egyedülálló. Tudatosan keresi a népművészet egy-egy karakterisztikus mintáját, és azzal kíván új kompozícióban új üzenetet adni az érdeklődőknek a hímzés világán keresztül Attilától, a Hadak urától, a híres szentjeinken keresztül Mátyás királyig. Korunkban, ott, ahol a tradicionális népművészet él, a kézműves technikák és díszítmények általában nem hordoznak tudatosított szimbolikus jelentést. Az alkotók számára legfeljebb a színek kiválasztása tudatos. Elsősorban a piros szín iránti érdeklődést megszokták indokolni. Úgy szokták mondani, a piros a fiatalasszonyhoz illik. Ő az élet ígérete, a boldogság hordozója, az élet továbbvivője. Őt még halálában is a piros illeti. Piros halottas lepedőt készítenek a fiatalon elhunytak, ha kimaradt a ke Lengyéből. Évenként készítenek piros tojást a húsvéti ünnepre, amiről Moldvában úgy mondták „Krisztus lehulló vérére emlékeztet”, vagyis a halálra. De ugyanott, Pusztinában azt is mondják, hogy a lány a legényeknek, különösen a szertőjének nem adhat mást, mint piros tojást. A piros tojás jelképes üzenete nem új keletű. Honfoglalás kori sírokban szintén találtak festett tojáshéjat, amelynek jelentőségét a szimbólumok ismereté-

ben mondhatjuk el.

A színek harmóniája hosszú évszázadok alatt alakult ki. Most, amikor gyári festékekkel dolgoznak még a hagyományőrző vidéken is, nem figyelnek olyan erősen az élénk színek egymást zavaró használatára. Sokszor a nemzeti identitás kifejezését is előtérbe helyezik a színharmónia rovására. A színek jelentése azonban igen archaikus. Moldvában, Magyarfaluban mondta egy asszony, hogy „a zöldet azért tesszük, mert az a natura, abból lesz az élet”. A sárgát is tudatosan használják: „a sárig az a gabonamező”. Hasonlóképpen a fekete jelentése is közérthető: „fekete meg a mezőnek a földje”. A színek tehát nem véletlenül kerülnek a tárgyakra bármely alkotáson jelenjenek is meg, kerámián, hímes tojáson, kendőn vagy szőttesen.

II. A képalkotás művészete

Másodjára a képalkotás jelentéshordozó szerepéről, a minták üzenetéről szólok. A szerkezet, a forma, a jelentés, a színválasztás mind-mind jelképhordozó, részleteiben és teljességében egyaránt. A tradicionális népi társadalomban éppen úgy, mint a hivatásos művészetben, a formák alkalmazása tudatos volt. A legtöbb díszítmény neve, jelentése idővel elhomályosodott, mechanikussá vált a használata, elnagyolt lett a kontúrja, vagy az összetett jelenetek egymástól elszakadva kaphattak szerepet. A városi műveltségen nevelkedett szakemberek sokáig nem érdeklődtek az elnevezések iránt. Az iskolázott tudásuknak megfelelően neveztek el egy-egy formát, az ő szóhasználatuk szerint élve „mintát”. Míg a hímző-asszony „szilvamagost” mondott, a szakember „gránátalmás”-nak nevezte. Sokan nem értették, miért lehet a kanyargós minta „rákláb”, a másik „halas”, illetve „vízfolyásos”. A több évszázaddal ezelőtt készült szerzői névtelenségben, vagy ismert mesterek alkotásaiként fennmaradt alkotások szimbólumai, vagy a közelmúltban elhivatott szakemberek kezéből kikerült alkotások díszei lehetőséget és alkalmat kínálnak nekünk arra, hogy a tradicionális világlép elemeket méltassuk. Minden valószínűség szerint a korábbi időben több díszítménynek volt vallási vagy mágikus jelentése, funkciója. A régi hitvilág emlékeit őrzik a képalkotó művészek szarvasai, madarai. A rekonstrukció esetenként elszakad az alkotók tudásától, ismeretétől, világ-

képétől. Például a szakirodalomban gyakran emlegetett *életfa* motívumot a szilágysági, moldvai geometrikus díszítményeket rákérdezéskor *fenyőfásnak* mondják. Meg is magyarázzák, hogy ide „fenyőágot szoktunk írni, mert a fenyő télben mindig zöld, ő bújtatta el Jézust a kinózástól”. Ugyanaz az asszony elmondta, hogy ehhez illik a *csillagos*, mert a „csillagos ég mutatta nekik az utat a nagy budosásban”. Tehát, amikor egyszerű geometrikus mintákat látunk, tudatosítanunk kell magunkban, hogy a régi magyar világkép emlékeit látjuk. Ezek megjelenhetnek a hímzésekben, faragásokon, tojás díszítményeken, dalkokban, mesékben. A 20. században a néphagyomány iránt érdeklődők, nem mindig figyeltek az összefüggésre, és a jelképek mára elhomályosultak. A magyarságtudomány képviselőinek különösen tudatosítaniuk kell a megtalált jelképek kapcsolatrendszerét, a világkép megnyilvánulásának minden értékét.

Bár tudjuk, hogy a magyar nép egyik totemállatának megjelenítését láthatjuk a szarvasos formákban, de meg kell említeni, Eurázsia majd minden népének kultúrájában megtalálható a szarvas, jellegzetes alakját meghatározó agancsával, lenyűgöző arányaival. Viszont, nem minden nép fűzött hozzá eredetmondát, mítoszt, világképformáló magyarázatot. Szarvas, amint eltűnik, és újra előjön, amint csábítja és vezeti az új utat keresőt, mígnem megtalálja a kívánt helyszínt, ez a magyar mondakör szerves része. A szarvas Osváth Ilona képeiben maga az ember, a magyarság, az emberiség. E motívum segítségével mutatja be az önmaga jövőjét felélő, önző világot, és egy víziót, közvetve megjelenített sajátos világképet.

A művészeteoretikusok a geometrikus díszítményeket absztrakt képeknek szokták minősíteni, és nem tulajdonítanak azoknak jelentéshordozó szerepet. A népi kultúra ismeretében azonban határozottan állítom, hogy a geometrikus minták világszemléletet fejeznek ki. Ha a formák, jelképek, szerkezeti rendszerek mellé az elnevezését is hozzátesszük, a régi világkép bizonyosságára lelhetünk. Osváth Ilona ennek a tudásnak birtokában készítette el a maga alkotásait, és hozta a 21. század racionalizált emberei elé.

A népi kultúrában semmi sem véletlen. A motívumok mellett apró díszeket láthatunk. Pl. fel- és lefelé nyitott, folyamatos mederben megje-

lenő formát. Ez nem más, mint a *vízfolyás*, a *vétett út* a maga kanyargósságával, az egyszer fenn, egyszer lent változatosságával, miként a jelképek iránt nyitott Táncoz Vilmos ezt sokoldalúan kifejtette. Ez a motívum éppen úgy hozzátartozik a magyar szimbólumrendszerhez, mint a könnyebben felismerhető szarvas vagy a madár. Főminta is lehet, meg *mesterke* (vagyis szegény dísz) a *fenyőágas* minta, ami ha csak két-háromágú, akkor *búzaféjesnek* hívják. Bármelyik népi elnevezést ismerjük, tudjuk, értjük, hogy itt valami fontos motívumról van szó, ami az étellel függ össze. Ha fekvő formában találjuk a befelé nyitott, megsokszorozott V formát, akkor a felső és alsó világ elválasztásával találkozunk. Ezt a mintát Kalotaszegen éppen úgy, mint Moldvában *halféjesnek* mondják, minden indok nélkül. De a mítoszok üzenetét értők előtt világos, hogy a felső és alsó világ között ott van a vízválasztó. Szegő mintaként jelenik meg a fésűs motívum, amit Gyimesben *kígyófejesnek*, *csikószeműnek* hívnak. Ők tehát tudják, mivel keretezik a főmintát, milyen szimbólum kerülhet a különböző használati tárgyra, és nem véletlenül illesztik a mintát a kompozícióba.

III. A díszítmények üzenete

A használati tárgyak díszei fontos információkat adnak, adtak azoknak, akik ezzel éltek. A textileken lévő jelképek sokasága őrző-védő funkcióval bírt. A fejpárnán lévő minta üzent a használójának. Virágos szerelmi jelképei, túlvilágot és jelen valóságot elválasztó mintái az élethez tartozást hirdette, számos más módon védte, őrizte a rajta pihenő nyugalomát egész éjjel. Így például az a párnavég, ahová a hímző asszony kígyós mintát írt, egyúttal óvó szerepet is belevarrt. A kígyóról korunk embere a rossz szellemre asszociál, pedig a kígyó őrizte a házat, a kút tiszta vizét. A házat, gazdát, kutat őrző fehér kígyót, házi kígyót, elpusztítani éppen úgy nem volt szabad, mint a békát, pókot. Megjelenítésével, rajzával védtek a ház lakóit, az ezernyi veszélynek kitett asszonyokat, gyerekeket. Hasonlóan védő funkciójú volt a szem, szarv, horog. Nem biztos, hogy tudatosították a minták jelentését, de azzal, hogy még néhány évvel ezelőtt is meg tudták nevezni a hímzéseket, formájuk szerint el tudták különíteni, azt jelenti, hogy a tradicionális világkép része volt életüknek. Funkció szerint pedig oltalmazó szere-

pet töltöttek be a testen hordott ruhákon, az ágybéli textilen. Ezt a világgépet ültette át modern köntösbe Osváth Ilona.

A magyar eredetmondát idézi a stilizált madár. A nyugodt testhelyzetű, lábain álló, vagy szétterjesztett szárnyal ábrázolt madár egyaránt megjelenik a népi díszítőművészetben. Lükő Gábor *A magyar lélek formái* című írásában sokféle jelkép magyarázatot adott egységben látva a képi ábrázolást és szövegmegformálást. Emese álmában is szerelem jelképe a madár, szoros összefüggésben a termékenységgel, éppen úgy, mint a régi magyar hitvilágban. A madár a lélek szimbóluma is, ebből fakad megannyi jelentése, és nem véletlen, hogy képi megjelenítése, kereszt-szemes megmintázásban is nagyon változatos. Szerelmen kívül büszkeséget, hűséget, hiúságot, tisztaságot, szabadságot egyformán jelképez. Az egymással szembe forduló galambnak mondott formák éppen úgy láthatók a hímzésekben, faragásokon. A másik madár bozontos farkú páva, sajátos díszével vonja magára a figyelmet. Ha mindehhez hozzátesszük a mesék, dalok madarát, a Kodály által megkomponált szabadság után vágyódó pávát, büszkeséget hirdelve, akkor tudatosan bennünk a jelképek változékonysága. A madaras minták sokfélék, a búslakodó gerlice, a csókolózó galambok, a farkukat kitérő pávák, hosszú lábú darvak, kettős fejű sasok, karmok erejét mutogató turulok a magyar nép jelképvilágának összetettségét hirdetik. Üzenetük mind-mind ott található a tradicionális kultúrát ismerők tárgyain. Csak legyen, aki megértse!

Az egyes mintákon túl a mintaszerkezetek egésze is jelentést közvetít. Fontos a szimmetria és az aszimmetria. Míg a szimmetria inkább pozitív asszociációt sugall, és a harmóniát, teljességet, kellemes érzést közvetíti, addig az aszimmetria a lezáratlanságot, nyitottságot fejezi ki. A magyar népművészetre legalább annyira jellemző a szimmetria, mint az aszimmetrikus forma. A folyamatos ismétlésekből adódó váltakozó ritmus lehet nyugtalanító, ilyen például az *ördögfejes* vagy *kígyós* minta. De az ismétlés, ha teljes, akkor egész hímet ad, négyes és kettős tengelyű szimmetrikusságával, koncentrikus felépítésével harmóniát sugall. Gazda Klára Moldvában ezt a bonyolult mintát *csillagvirágosnak* jegyezte fel. A kompozíció teljességét a pozitív centrum és a kö-

rülte minden irányban kiterjedő, de többszörösen is keretbe zárt negatív periféria alkotja. Ez maga az emberi világ, az élet teljessége. A díszít-mények funkciója maga a védelem, az ember oltalma. A fel- és lefelé nyitott, folyamatosan ismétlődő V forma, amit készítői *veszett útnak* is ismernek, nem más, mint a *Csillagösvény*, ami a *Tejút*, ahol a jó lelkek járnak a búcsút, vagy a tündérek léptei fénylenek, ahol majd jön Csaba királyfi serege. A Tejúton a lelkek mutatják a „mönnyégbe” vezető utat, amelynek végén, az elhajlason túl látható az alvilág ösvénye a rossz lelkek számára.

Osváth Ilona új alkotásait Mátyás király megválasztásának 550. évfordulója ihlette, és a megemlékezés szellemében születtek. Asszonyi kéz, asszonyi lélekkel, asszonyi sorsokat mutat be. Azokról szól, akik az utolsó magyar király életét alapvetően befolyásolták, meghatározták. Időrend szerint első hely illeti meg Szilágyi Erzsébetet, vele együtt jelenik meg a hollós címer, őt idézi a Prágába küldött hollós levél. Kemény egyénisége, családösszetartó ereje minden időben példamutató lehet. A fiatal cseh királylány, Podjebrád Katalin a második, akihez valószínű nemcsak az igaz szerelem kapcsolta, hanem a trónörökös iránti vágy is. A harmadik asszony a steini polgárlány, Edel-pock Borbála, Corvin János édesanyja, akivel hosszú éveken át együtt élt, és gazdagon megjutalmazta a fiúgyermekért, midőn kiderült, hogy Aragóniai Beatrixtól hiába remél trónörökös. Emellett ott vannak a Szép Ilonkák Zemplénből, Nyékről, erdők vadonából. A hímzések a jelképek révén hozzák közelebb a történelem ismeretlen mélységeit.

A lélek ezen a világon és a túlvilágon egyaránt járja a maga útját. Ezt a vándorlást az ember megannyi módon képes kifejezni. A testi ruhákon lévő hímzések az életutat hirdetik, mutatják a megtett, és megtenni szükséges utat. A mitikus jelentés az igazi üzenet, amit azok értenek, akik közel állnak az adott világgéphez, akik képesek a formák mögött a jelentést és annak funkcióját a maga teljességében felfogni. Osváth Ilona a régi magyarság világgépének egy kis részébe kalauzolja el az érdeklődőket, ebben van munkája jelentősége, és ezért méltányoljuk és becsüljük munkáit.

Kríza Ildikó

Mezopotámiai ősök nyomában

TÓTH SÁNDOR régész, magyarságkutató gyűjteményét mutatta be Egerben a Történeti Tárház (Dobó u. 9.) 2009. április 29-én. A gyűjtemény apró szakrális szoboregyüttesből, ékiratos pecsét-hengerekből s egy pár apró tárgyból áll, amelyeket megvilágított tárlókban helyeztek el, s mellette a falon tematikus tablók segítenek az értelmezésben, a mélyebb ismeretek szerzésében.

Annak idején a 19. században Torma Zsófia mutatta be a saját birtokán végzett kutatásai alapján a kiásott apró írásos tárgyait, s magyarázta el cikkeiben a jelképi értelmüket, s vívott szélmalomharcot a Magyar Tudományos Akadémia finnugrista történészeivel, s korai halálával fel is adta a küzdelmet. Mi is volt a nagy ellentét oka, amely miatt nem tudott érvényesülni a Torma Zsófia által napfényre hozott kutatási eredmény? Valójában a tények el nem fogadása. A kiegyezés egyik eredménye volt a finnugrizmus elfogadtatása, vagyis a királyi szkíta elődök megtagadása, s egy új rokonság, a chantik, manysik, finnek, lappok, szamojedektől való eredeztetés k i z á r ó l a g o s alapon. Ezért a Torma Zsófia által feltárt ősi tárgyakat még a magyarázat szintjén sem fogadták el, teljesen elutasították, s a NAP-jelképes kis cserépdarabokat szemétre valónak ítélték. A német tudósok értékelték anyagát és közölték tanulmányát Jénában, de egy erdélyi magyar asz-

szonyt ez nem igazán vigasztalt meg az akadémián kapott kudarca miatt. Torma Zsófia összehasonlította az általa feltárt erdélyi cserépdarabok jelkészletét az akkor már ismert mezopotámiai képelekkel és más szimbólumokkal és a hasonlóság alapján feltételezte, hogy Erdélyben is hasonló írásos kultúra virágzott a Krisztus születése előtti évezredekben. A mezopotámiai kultúrát a Behisztumi Sziklafal felirata alapján t u r á n i kultúrának nevezték a 19. századi belga, francia és német tudósok, s ez az elnevezés azonnal kapcsolatba hozta Mezopotámiát Magyarországgal, vagyis a folyamközi turánokat a kárpát-medencei turánokkal, s ezzel a látásmóddal derékba török a finnugor elmélet. Ezt nem tűrhették, tehát megbízták a francia akadémia tagját Oppertet, hogy találjon ki egy nevet a folyamközi turáni népnek. Így Oppert kitalálta a sumir szót (1869), amelyet aztán átvett a tudós világ és használatával sikerült feledésbe utasítani népünk és a folyamköz népe közötti szerves kapcsolat tényét.

A mellékelt térképen (jelen számunk borító belső oldalán) jól látható, hogy Krisztus előtt a VII-IX. században az asszír és babiloni agresszív kitelepítések és népirtások miatt a déli folyamköz népét már nem találjuk a Perzsa-öböl feletti hazájukban, mert helyettük betelepített izraeliták éltek a hajdani Ur és Uruk stb. városállamokban, továbbá Agade-ki államocskában, s a turáni őslakosság felszivárgott a termékeny félhold északi területére, ahol a tőlük ugyancsak északra fekvő szkítai harcos nép védelme alatt éltek. Ők viszont hadi úton is támogatták a kánaáni rokonaikat, akiket a betörekvő izraeli harcosok fenyegettek. A győzelem miatt az izraeliek K u s á n mezopotámiai királynak nyolc évig szolgáltak (Bírák 3,8).

A mérvadó különbség a folyamközi turánok és a később betelepített izraeli és más sémita indoeurópai nép kultúrája között az írásban tükröződik és az íráshordozó felületen. A turániak kristálykövekre vészték a képeket és a k é p j e l - í r á s o s szöveget. A héber és indoeurópai írástudók kitalálták az é k í r á s t , amelyet puha agyagba nyomtak be kihegyezett náddal, aztán kiégették. A turániak puha bitumenbe nyomva sokszorosították, a héber és indoeurópai írástudók csak agyaggal dolgoztak. A hatalmas ninivei könyvtárat is ők írták, égették, de szerencsére összevásárolták, összehordozták az elrabolt kin-

csek között talált kristálykőre vésett, rótt turáni értékeket is, így a ninivei könyvtárban megőrződött sok minden a mi sajátos őskultúránkból.

Az Egerben látható Tóth Sándor gyűjtemény kis szobrai szakrális céllal készültek. Arcuk nagyon hasonlít a sztyeppék k u n b a b á i - h o z , tehát az amerikai tudósokkal szólva k a u k á z u s i típusúak. A sztyeppéken kunbabákkal emlékeztek őseikre, Mezopotámiában kis szobrokat másoltak és otthonuk szakrális központi helyén tartották tiszteletben és tartották maguk között, szinte családtagként.

Sosem tudtam, de a vőm* ázsiai körútján rájött, hogy a kunbabákról készülnek másolatok, amelyeket a szibériai oroszok, akik magukat szkítának vallják megvásárolnak és ugyanúgy mint őseik, szent tárgyként tiszteletben tartanak otthonuk legszentebb zugában. Vásárolt nekem is négy darab kis kunbaba szobrot, amelyet bemutatunk olvasóinknak.

Jó nagy utat jártunk be ahhoz, hogy a Tóth Sándor gyűjteményének értékét és népünk történetében elfoglalt helyét megtaláljuk. A fentiek ismeretében feltételezem, hogy a szobrocskák a hitvilág ápolásának szakrális kellékei voltak, hogy a folyamköz különböző pontjairól származnak eredetileg, de valamilyen korábbi múzeumi rendezés folytán egymás mellé kerültek. A bemutatott szobor arca a kunbabákéra emlékeztet és az öltözéke, rövid kardja ugyancsak őket idézi. Minden egyes kis szobrot külön kellene jellemezni, mert sem nem egykorúak, sem nem egy helyről valók, de e g y a z o n h i t v i l á g szakrális tárgyai.

Látva, hogy például a szibériai 20. századi kunbabák, mint a szkíta utódnépek szakrális kellékei még megvásárolható értéktárgyak, arra gondoltunk, hogy a régiek is hasonlóan jártak el és a templompaloták mellett árusíthatták őket. A vásárlók ugyanúgy elhelyezték a szobrokat otthonuk szakrális szögletében, mint évezredekkel előbb élt őseik. Igaz, hogy sokat változott a világ, de a hitvilág dolgai elég maradandónak mutatkoznak, legalább is a mi népünk esetében.

Külön kell megemlékeznünk egy kis pártus Inanna szobrocskáról. Szépsége, kecses testtartása bámulatot keltett a nézőkben. Kezét felemelve, pártus tartással a tenyerét mutatja, fején magas fejdísz, Rostás László szerint rajta van egy sólyom, én nagyító nélkül ezt nem láttam jól, de szemének, csőrének vonalait felfedeztem. Ruhája redőzött, pontosan olyan, mint az ismert Arsák dinasztia pártus fejedelmeinek öltözéke. Ez a szépséges tárgy tanúskodik a pártusoknak az anyaistennőhöz való kötődéséről, de arról is, hogy ugyanaz a szakrális szokásrend honolt közöttük, mint a mezopotámiai vagy a szkíta népeknél. Szóval egy töről fakadt a hitviláguk. Mi ennyit tudunk egyszeri látásra megállapítani, a többi más tudományágak érdekeltségi körébe tartozik.

Amit Torma Zsófia abbahagyott, az Egerben folytatódik és Tóth Sándor soha nem évülő érdemét igazolja. Kívánjuk, hogy erős hite, kitartása tegye lehetővé a széles körben való bemutatást amelyet előre is a magyar nép értő figyelmébe ajánlok.

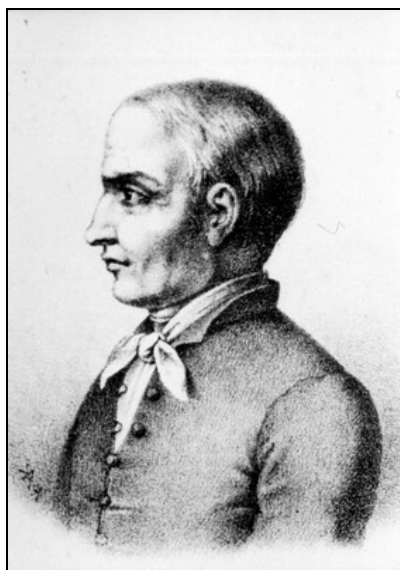
(szerk.)

Kunbaba szobrok Ázsiából

* Tibold László

KŐRÖSI CSOMA SÁNDOR
hagyományos emlékezete Kőbányán

Kőrösi Csoma Sándor

Kőbánya kultúráját a magyarságunkra sokat adó hazafiak szervezik. Dr. Zubor Lídia fogorvos és férje Melegh Szabolcs, barátai az Illéssy házaspár, lelkészek és plébánosok, s a családok gyermekei.

Kőrösi Csoma Sándornak egy remek jó szobra áll a sétáló utca végén lévő kis tér közepén. Eszükbe jutott, hogy meg kellene emlékezni a legnagyobb magyar tudósról. Az idén másodízben rendeztek ünnepséget. Meghívták a távol-keleti kultúrattasékat, a genetikus Béres Juditot, a keletkutató Obrusánszky Borbálát s e sorok íróját. Illéssy Zoltánné bevezetőjében a kerület minden lakosa nevében fejezte ki ünnepélyes szépséggel kultúrateremtő szándékukat.

A kínai és magyar népzene előadó Madárdal Együttessel a kínai kultúrkövet meghívta egy népdalfesztiválra Pekingbe, olyan sikert aratott a játékuk.

A MBE kamarazenészei ősbemutatót tartottak. Hampó József Kőrösi Csoma Sándor emlékének szentelte Magyar Capricco című trombitaversenyét, melyet itt, most Nagy Zoltán adott elő a szerző zongorakíséretével.

A helyi zeneiskola rézfúvósai ünnepélyes, mégis meghitt hatást keltettek. Érezte az ember, hogy együtt van a város.

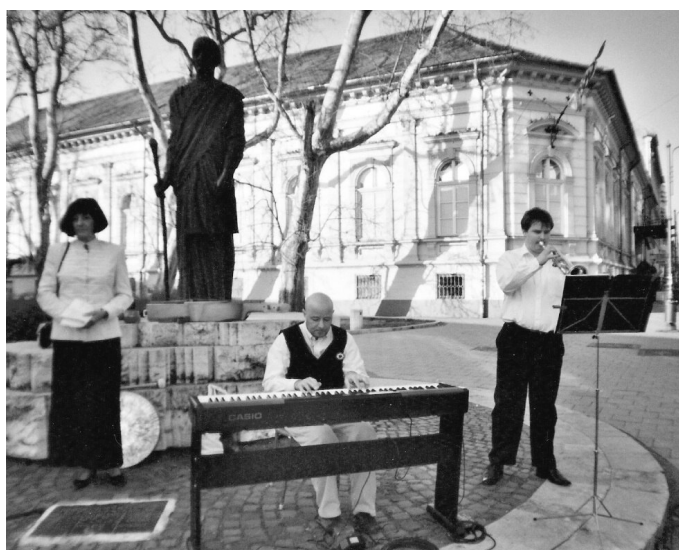
Verbai Lajos polgármester szép megnyitót mondott. Arra gondoltam, milyen szerencsés, hogy ilyen jó emberek laknak a városában.

(szerk.)

KÉPEK A MEGEMLÉKEZÉSRŐL

Dr. Gyárfás Ágnes a MBE elnöke ünnepi beszédet mond a megemlékezésen

Hampó József zeneszerző Capricco című trombitaversenyét előadja a szerző (zongorán) és Nagy Zoltán (trombitán)

ERDÉLYI BÉLA

Kompozíciók című Kiállítása Királyhelmece
a TICCE Galériában

Erdélyi Béla olyannak látja a világot, amilyenné vált: szétdaraboltnak. Olajfestményein a szétesett részek fájnak az egésznek, s ez a fájdalom tartja össze a szétomlástól.

Nem kétséges, hogy a trianoni keserűség sír vissza a képek komorságából, nem is túl leplezetten.

Faggatom a lelkem, hogyan képes ma a Felvidéken magyar festő magyar ecsettel érzelmeket írni. A mi világunk már csak a szomorúság maradt. Már végképp elveszítettük közös bánatunk börtönének kulcsát...

(szerk.)

BODROGKÖZI ÉS UNG-VIDÉKI KULTURÁLIS KÖZPONT
Városi Művelődési Központ, Királyhelmece
TICCE Bodrogközi és Ung-vidéki Alkotóművészek Társulása

TISZTELETTTEL
MEGHÍVJA ÖNT

ERDÉLYI BÉLA
KOMPOZÍCIÓK

CIMŰ KIÁLLÍTÁSÁRA
MEGNYITÓ 2009.3.17, 16.00-kor

TICCE GALÉRIA
VMK, Királyhelmece

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ 2009.4.5-ig

Táncba fordulva

*Vastaps a csíkszeredai Hargita
budapesti előadásán*

Teltház előtt tartotta legújabb műsorának magyarországi bemutatóját a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes. A Hagyományok Házában tartott márciusi néptáncbemutatón jelen volt Sólyom László magyar köztársasági elnök is, hét unokája kíséretében. A magyar államfő immár harmadik alkalommal tekintette meg az együttes műsorát. A művészeknek gratulált dr. Szabó Béla főkonzul, a Magyar Köztársaság csíkszeredai főkonzulátusának vezetője és Kelemen László, a HH igazgatója is.

A 2009. február 18-i csíkszeredai bemutató, majd a gyergyószentmiklósi előadás után március 7-én Budapesten lépett fel új műsorával a Hargita. Az autentikus folklórt bemutató, fergeteges ritmusú műsorban a Küküllő-menti, az észak-mezőségi, valamint a kalotaszegi táncok világába kalauzolta a néptánc kedvelő közönséget a csíkszeredai önkormányzat együttese.

Műsorukban magyarszentbenedeki, ördögösfüzesi, centei, valamint Kalotaszegről györgyfalvi és mérai táncokat láthattunk. Nagy tetszést aratott a hétlépés, a verbunk, az archaikus legényes – megtapasztalhattuk, hogy az utóbbit virtuóz módon az „asztal tetején” is el lehet járni.

A pergő tánclépések közé a csodaszép kalotaszegi hajnali (Ha elindul...) remek ritmusban hozott egy kis pihentető nyugalmat.

A szászcsávási cigánytáncok több új színnel gazdagították a műsort – nemcsak a temperamentumos előadás, hanem a tarka viseletek révén is.

Erdélyország táncait Szűcs Gábor, a Jászság Népi Együttes művészeti vezetője vitte színre feleségével, Urbán Mária művészeti munkatárssal. Munkáját a tánckarvezető Gábor Endre, a táncosok közül Péter László, Ábrahám Róbert és Bodó Tihamér, valamint a zenekar (Antal Tibor irányításával) segítette.

Értékmegőrzés, értékcsere, értékteremtés

Egy nappal korábban, pénteken a Hargita Együttes a Duna Televízió *Kívánságkosár* című műsorának vendége volt, élő adásban adva ízelítőt legújabb produkciójukból. András Mihály, az együttes igazgatója elmondta, hogy munkájuk során – a MÁNE Bartók-trilógiájához (Kincses Felvidék, Labirintus, Cantata Profana) hasonlóan – a bartóki "Csak tiszta forrásból" felhívást tartják hitvallásuknak. Az egyesült Európa, a globalizálódó világ nem arra kíváncsi, hogy mit veszünk át e világ kultúrájából, hanem inkább arra, hogy mit tudunk mi hozzátenni.

A hivatásosként 1990 óta működő Hargita néptáncegyüttes fennállása óta már majdnem 1000 előadást tartott. A művészi élmény nyújtása mellett a csíkszeredai csoport fontos célja, hogy stílushűségre, hitelességre törekedve mutassa be a székely-magyar kulturális hagyományokat, erősítse nemzeti önazonosságunkat. Csak ezen értékek mentén érthetjük meg ugyanis más közösségek világát, életmódját, alkotásait. Az EMKE- és Klebelsberg-díjjal kitüntetett csíkszeredai igazgatókoreográfus és munkatársai ma már mintegy 2000 gyermeket oktatnak heti rendszerességgel, hogy népi hagyományainkat megismertessék a csíki fiatalokkal.

A műsor közben gyakran felcsendülő, majd az előadás végén szünni nem akaró taps, a ráadások sora bizonyította, hogy a hagyományos folklór-előadásoknak ma is van létjogosultsága, még egy olyan világban is, amikor a népi együttesek többsége táncszínházi produkciók megvalósításával kísérletezik.

A Hargita együttes táncosai és zenészei beváltották koreográfusaik ígéretét: tiszta forrásból merítve, csupán tánccal és muzsikával varázsolták el közönségüket, amely a megszokottnál is pörgőbb folklórműsort kapott tőlük ajándékba a farsang végén. A színpadon a zenekar szinte feltűnés nélkül változtatta a helyét, remekül alkalmazkodva a táncosok mozgásához. Remek zenekari számokkal felhívták a figyelmünket, hogy a zene épp olyan fontos szerepet játszik egy tájegység kultúrájában, mint a tánc.

Zárásként következzen Szűcs Gábor pozitív kicsengésű ars poeticája, mely jól illeszkedik a Hargita legújabb előadásához:

„Bolyongva, eltévelyedve keresed magad, s helyed.

A földi lét zivatarában tekinteted a kereszten,
Ahol a gyertyaláng is táncba kezd.

De én még itt vagyok, s ide születtem,
Táncba fordulva e világ felé”.

Záhonyi András

EMLÉK A VIRÁG VILÁGOSSÁGÁBÓL Édesapám, HORNYÁK JÓZSEF emlékére

Ülök szobámban, szép téli nap van. A láz gyötri testemet, szaggatja fejemet. Szeretnék ellazulni. Hagyni a gondolatok örvénylését, szabad áramlását és a megfejthetetlen, megfoghatatlan kuszaságát, valamelyest rögzíteni, átélni. Kinézek az ablakon, a hópelyhek jönnek felém, katonás sorokba rendeződve. Érzem a tisztaság, a melegség áramlását, hagyom, hogy elragadjon az élmény és repítsen. Pihe könnyűvé válok és repülök a hópelyhek által összeillesztett kosárban. Fenséges érzés, a test forrósága, a hópelyhek hidegségében takarózva csak repít, repít az egyre mélyebb világ felé. A fehérség kiszínesedik, megjelennek az álomba dermedt virágok, melyek lassan megrázva fejcskékjüket, a behatoló napsugarak hatására éledni, ébredni kezdenek, bontogatva szirmaikat, illatfelhőt lövellve zsidbadt testemet körülfonva. Mi ez a feltámadt zsongás? Talán itt a tavasz?

A válasz nem is érdekel, jól esik hinni az elem társuló képnek, gyönyörködni az engem körülvevő

pillanatnak, melegségnek, mosolynak, pompának, életnek.

Kilépek hát a derűs, selymes, friss színvilágba. Ott illatozik körülöttem a tavaszi Kőköröscsin, a Májvirág. A Csillagvirág kedvesen, csilingelve vonzza tekintetemet. Nyújtom karomat, letépem a virágot és megszólal egy hang mögöttem, valahol messze vagy talán mélyen bennem – egy ismerős hang szól.

„Most kérdezem: meg tudom állni, hogy ne szakítsalak le? Nem. És van ebben valami, ami magától értetődik...”

Nem helytelen, ha letépem, hazaviszem, vázába teszem és félóránként megnézem, hogy milyen gyönyörű. Egészen természetes, hogy az ember a virágot letépi, koszorút fon belőle, a gomblyukába vagy kalapja mellé tűzi. Miért? Nem tudom. Az ilyen egészen egyszerű tényben, hogy az ember virágot tép, van a legtöbb titok. Gyermekek gondtalanul szakítják, leányok bolondulnak érte, kirándulók nagy csokrokat szednek, a kertekből bokrétákat vágnak, s mindez így a lehető legnagyobb rendben van és így kell lennie. A virág is élőlény, s a virágszedés ölés. De szabad. Senki sem állja meg, hogy ne szedjen ibolyát az erdő szélén áprilisban. Olyan misztérium ez, amely előtt tehetetlenül állok, és értetlen csodálkozással nézem.”

Egy szál Csillagvirág volt, s szólt. Hamvas Béla gondolatai keveredtek az egy szál Csillagvirág rezzenésében, melynek kéksége összekeveredett az ég kitisztult, lyukat vájt, kék foltjával. Álltam a virággal, magam elé tartva és hagytam a gondolatfűzért tovább gyűrűzni lázas testem rejtett zugában és lelkem ébredező kíváncsiságában. Hova vezet az elgurult gombolyag szála? A Csillagvirág, a világ virágos világosságával szötte tovább gondolataimat:

„Van úgy, hogy az egyetlen mód az ember érintetlenségét megóvni, ha feladja. Az egyetlen mód arra, hogy tovább is ártatlan maradjon, ha bűnt követ el. Az egyetlen mód életben maradni, ha meghal. Ez a vallás, a szerelem, a művészet misztériuma. És a virágszedése.”

A következő Csillagvirágért lehajolva egy ismerős arc nézett velem szembe. Ott ült előttem Édesapám. Ült a virágok között, nevetett és csodálva,

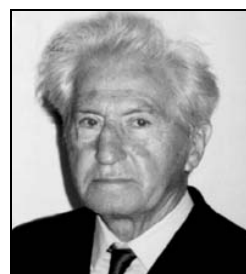
simogatva gyűjtötte a csokrát. Igen, Édesapám legnagyobb bűne az volt, hogy leszakította a virágot. Menekült a város zajától, az emberek bosszús tekintete elől, szaladt az erdő ölelésébe, hogy ott leülve egy csendes, eldugott kis szigeten megnyugodva, mosolyogva gyűjtse bokrétáját. Néhány szál virág összeszorítása után megemelte a kis csokrot, szemével körbejárta, eligazította, jóízűt nevetett és már kereste is a következő szál kankalint, hogy csokrát színesítse. Előtte lebegett az áldozatvállalás adakozásának önzetlen öröme.

„A virágot a lélek szedi. A virág az egyetlen kép a földön, amiben a lélek önmagára ismer. Gyökerem a sötétben van, s a fény felé nőök. S amikor virágot szedek, csokorba vagy koszorúba, gomblyukamra tűzöm vagy a kalapomra, magamat felvirágozom, annyi vagyok mint a virág. Az illat, a szín segít abban, hogy átéljem a misztérium érthetetlen varázsát. Mert a léleknek van illata.”

Az illat egyre erősebb, a kép halványul. Utána kapok, de már nem érem el. Kisebb forgatag, kavardás a hópelyhek sima, katonás vonulásában és maradok az emlék, a leírhatatlan, de bódító illat varázslatában.

ÉDESAPÁM SÍRJÁN ELHELYEZEM A VIRÁG VILÁGOSSÁGÁBÓL GYŰJTÖTT CSOKROMAT – mert a virágnak valamilyen ősi kapcsolata van a halottakkal.

Székely Hornyák Gyöngyi

HORNYÁK JÓZSEF /1920-2005/

Publicista, novellista, az erdélyi irodalom képviselője.

Nyomdászként kezdte, majd riporterként folytatta napi, irodalmi lapoknál és az UTUNK (kolozsvári irodalmi folyóirat) szerkesztőjeként vonult nyugdíjba. Az erdélyi magyar irodalomban a kisprózai műfajok legkövetkezetesebb művelője. Jellege-

tes, letisztult és végletekig csiszolt stílusú, „mini-atürizált” próza-rajzolatai az emberi érzések, gesztusok, történések döbbenetesen hiteles kelet-európai freskóját vetítik elénk.

„Első karcolatait, novelláit nem a nyers élet-tények, hanem a szociológiai megalapozottságú tapasztalás jellemezték. Természetszeretete, hősválasztása Tersánszkyra, a legfinomabb rezdülések megfigyelése, sőt a névadás is, Krúdyra emlékeztet. Hornyák novellafigurái azonban, minden érzékenységükkel együtt, mai emberek, mai boldogság- és igazságkeresők. Szeret szép, kedves, humoros dolgokat írni, szeret játszani, ám írásait az élet komolyra fordítja. A jelentéktelen történetek novelláiban jelentősekké válnak, az önvé-

delmi gesztus az embertelenség elleni tiltakozássá.” /Kántor Lajos – Láng Gusztáv: Romániai magyar irodalom 1945-1970/

MEGJELENT KÖNYVEK:

Nyárfa – novellák, karcolatok (1956); *Virágos vén berek* – elbeszéléskötet (1956); *Romantika* – novellák, karcolatok (1963); *A tutajos pohara* – elbeszéléskötet (1963); *Három hét duzzogás* – novellák, karcolatok (1966); *Az intelligens kocsmáros* – novellák (1969); *Évek, őrangyalok* – elbeszéléskötet (1974, 2001 Pont Kiadó); *Fanyereg* – novellák (1976); *Fehér páva* – kisregény, novellák (1980); *Évek, őrangyalok* – novellák (2001 Pont Kiadó); *Szerelmeim* – novellák, karcolatok (2002 Pont Kiadó).

Hornyák József ROKOLYÁS MÁRIA

A szobrásznál felfordulás volt. Egy olyan kiadós, nagy, igazi külső és belső, lankadatlan feje tetejére állítás: a szobrász kiment a fészker alá, aztán bejött, és az üvegfalnál járkált. Már előbb kinézte az ágas fát, és most ott tartott, hogy a nehéz tönkök közül kiszabadítja: meg fogja még egyszer ugyanúgy faragni. Ha a készet elviszik. De azért nem hagyott alább nyugtalansága. A pap már volt nála, s nem tetszett neki a rokolyás Mária. A szenteket illetően neki más a felfogása – mondta a pap. – De ha a hindunak joga van a maga Buddhájához? És a négerek kis Jézusa nem fekete? Azt néztem, hogy hova készül, amikor kifaragtam. Mert maguknál a gipszöntvényekhez vannak szokva!...

A szobrász felhozott mindenféle érvet és a durvaságtól sem riadt vissza, a pap a végén annyira elhűlt, kikérte magának. Szinte köszönés nélkül távozott...

Parasztember volt a megrendelő, és a szobrásznak nemhiába voltak sejtései, amikor kalaposan, fehér inges lajbiban megérkezett – a személygépkocsit a járdához, a diófa árnyékába állította.

– Rokolyás Mária? – Körbejárta a szobrot. Lekáderezte:

– Parasztos az arca.

A szobrász nem válaszolt. Hirtelen lehiggadt, és

mint egy kívülálló nézte.

– Nincs fara – mondta a megrendelő. Keze nagy ujjai bejárták a szoknyaredőket.

Fondorlatoskodik, hogy visszacsinálja a vásárt: látnivaló, a pappal már letárgyalták, hogy nem veszi át.

A szobrász már egészen megnyugodott. Balgák! Lemondtak róla. Mint mikor valaki saját magával elszámol, érzéketlenül nézte az ünneplőbe öltözött parasztot.

Rendeléskor a paraszt megprezentálta tíz liter borral. Hogy a bort ne kelljen visszaadnia, most megalkudtak.

Felháborító – gondolta, de már felháborodás nélkül. Annak rendje s módja szerint kifizette a bor árát. Mert nem olyan, mint a többi szentek? Mert nem azok mása? Csak még jobban örvendett, hogy nem kell tőle megválnia.

– Rokolyás Mária! Fohászzkodott.

A szobor szép volt, mintha egy gyerek gyenge keze tervezte volna. Olyan egyszerű is, és tiszta és elragadó. Mária kissé oldalra hajtott fejjel állott a kandallónál, ahova a tereferéhez körben székeket helyeztek. De azért némileg kissé hátrább, mint egy igazi kismama. Mert hát ő éppen szoptat.

Bérces Zsuzsa
HOLLAND tükörcserepek (folytatás)

Szervezni tudás/vállalati élet

A hollandok szervezőkészsége nagyon fejlett. Csofálatra méltó szívóssággal, mint egy buldog, beherágnak magukat a problémába és mindig találnak valamilyen megoldást. Óriási a tanácskozások fegyelme: itt nem azért beszélnek, hogy teljen az idő, hanem hogy a megoldást minél előbb, minél kevesebb idővesztéssel megtalálják. Itt nincs sok lehetőség a napon sütkérezni és „dolce vitázni”, ezért tehát dolgoznak, megszállottai a munkának (*workaholic*).

A Van der Valk szállodakonzern tulajdonosát, aki nemrég halt meg, meginterjúvolták pár éve. Ez volt a kérdés: „Hogyan érte el, hogy ilyen óriási konzern tudott kiépíteni?” Van der Valk úr így válaszolt, mutatta, amit most leírok: „Füledet és szemedet kinyitni, szádat befogni és kezed alatt égjen a munka”... Úgy gondolom, ennél magvasabban senki sem foglalta össze a siker titkát!

A nagy pénzeket a vállalati életben lehet megkeresni. Sok bank vagy nagyvállalat egy-egy nagy család kezében van (pl. Heineken; bár a sörük híg teára hasonlít). Ezért tudnak olyan hatékonyan dolgozni. A hierarchiát a minimumra csökkentették, ez egy „lapos” ország, átvitt értelemben is: horizontálisan működik.

Évekkel ezelőtt tolmácsoltam egy magyar csoportnak. Bemutatták nekik, hogyan működik egy raktár. Egyetlen ember fogadott minket, tiszta munkásruhában. Elmagyarázta, hogyan ellenőrzi a komputerrel, mi hiányzik, mit rendel meg, hogyan szállítják le az alkatrészeket, stb. A magyarok rögtön azt kérdezték, hol van a főnöke és a beosztottai. A válasz az volt, hogy ő egyedül dolgozik a raktárban, csak ha beteg, akkor helyettesíti egy kolléga egy másik városból. Mi, magyarok legalább 4-5 emberre számítottunk... Ez a hatékonyság!

Építkezés/metró

A hollandok nagyok az építkezésben. Kezdjük azon, hogy már Nagy Péter cár is Zaandam-ban tanulta az ács mesterséget.

Érdekességképpen; Anna Paulovna orosz hercegnőről egy várost neveztek el itt.

Mivel az ország alapterülete kicsi, itt a városokban főleg függőlegesen építenek, persze megfelelően variálva az épületstílusokat. A bérkaszárnya fogalmát itt nem nagyon ismerik. Az elv az, hogy mindenki a családra szabott házban/lakásban élhessen. Tehát ha négytagú a család, akkor 4 szoba a lakás: egy nappali szoba és 3 hálószoba. Egy a szülőknek, kettő a két gyereknek. Vidéken természetesen sok a két-három szintes lakóház, többnyire sorház. Szabadon álló ház főleg kis falvak körül található, ezek a tanyák, ill. tanyaház, de átalakítva, mert a parasztok is egyre kevesebben vannak.

Nagyvárosokban szűkebb a tér, kisebbek a lakások. Nagycsaládosok lakása 4-5-6 szobás, még így is nehezen férnek el 5-8 gyerekkel. Ez főleg a török és marokkói családokban fordul elő.

Amszterdamban kibelezik a szép régi házakat. A renoválás során csak a homlokzatot hagyják meg, mögéje pedig egy vadonatúj lakást építenek, összkomforttal. A műemlék (jellegű) épületek mindenütt védettek. Vidéken is vigyáznak, hogy a város/falu arculata, építési stílusa megmaradjon. Újabban sok modern lakótelepet építenek, itt váltakoznak az építési stílusok: magas épület, alacsony, sorház, villa, társasház váltakoznak. Sok a zöld terület, park, játszótér. Az üzletközpont is hozzátartozik, de nem olyan óriási, mint Magyarországon. Általában itt minden kicsi. És persze mindenütt csatornák, anélkül nem lehet építeni. A talajvizet le kell vezetni.

Hollandia leghíresebb építésze Rem Koolhaas. Nagyon sok középület tervezése fűződik nevéhez.

Az amszterdami metró a hetvenes években épült, óriási tiltakozások, tüntetések közepette. Mégis megépült, először két keleti ága, aztán a nyugati is. Pár éve referendumot tartottak az észak-déli metró építéséről. Az amszterdami lakosság túlnyomó többsége ellene volt, de a város elkezdte építeni. Iszonyú pénzbe kerül, de végig fogják csinálni, a rengeteg hiba ellenére. Az egyik neves csatorna mentén a régi takácsműhelyek/házak süllyednek. Be kellett őket zárni, az ajtók, ablakok nem záródtak, a lakók most a város által fizetett szállodákban laknak. Később más házakba kell majd költözniük és némi kártérítést is kapnak. Jelenleg az egész város fel van túrva, mert nemcsak a metró építik, hanem a Központi Pályaudvart, a Városi (Stedelijk) Múzeumot és a Rijksmuseum-ot is renoválják (birodalmi múzeum). A központban mindig más negyedet profilíroznak: új utca-elrendezés, sok körforgalom, új kövezés (macskakövek) és persze bicikliút. A hollandok főleg biciklivel közlekednek, itt minden lapos, tehát könnyen megy. Az autót csak nagyobb távokra, otthon-munkahely forgalomban használják.

Kicsire nem nézünk, a nagy meg nem számít - az ellentét

Magyar szemmel nézve a hollandok kissé szűkmarkúak. Holland szemmel nézve a magyarok tékozlók. Főleg a fűtés terén: itt a lakások átlaghőmérséklete 18 fok Celsius. A hálószobában, fürdőszobában nem fűtenek.

Mindenesetre itt már a kisgyereket is boltba küldik és megtanítják, hogyan kell a pénzzel bánni. 14 éves kortól a legtöbb gyereknek van valami munkája az iskola mellett: pizzafutár, eladó a McDonald's-ban, vagy az árut töltik fel a szupermarketban. Az egyetemistáknak is van mellékese: pincér/kiszolgáló a kocsmákban, kávézóknál, jegyszedő a moziban/színházban, sőt, magánsofőr üzletemberek autójában. A hollandok ezeket adakoznak jótékony célra, de ha a vaját 20 centtel olcsóbban adják két utcával odébb, akkor odáig gyalognak. Nemzetközi katasztrófák alkalmával a legtöbb holland azonnal nagyobb összeget adományoz a károsultak részére. Évekkel ezelőtt egy sajtoboltban finom trüffel-sajtót láttam és egy keveset vettem belőle. Hátam mögött azonnal megjegyezte egy holland úr: „Kár a pénzért...” Ementáli

sajtót nem vesznek, mert abban a lyukakat is meg kell fizetni...

A holland konyha

A holland nemzeti eledel krumpli krumplival: a híres *stamppot*. A főtt krumplit összekeverik főtt zöldséggel, pl. takarmánykáposztával. Melléje virsliszerű füstölt kolbászt adnak. Én egyszer kóstoltam meg, de nem ment le a torkomon. Másik híres étel a *hutspot*: hagyma, téli répa és krumpli, jól összedzsamálva, füstölt kolbásszal, vagy sült sertésbordával. A levesek sűrűk, megáll bennük a kanál: téliborsó, spárgaleves, sűrű gombaleves. Természetesen a hideg szél, nedvesség ellen ezek nagyon jó ételek. A nyolcvanas évektől kezdve elterjedt az olasz *pasta*, *lasagna*, a görög *sztifado*, *muszaka* és a fűszeres indonéz ételek is. Minden sarkon van egy kínai étterem, ezek is kedveltek.

Amikor a gyerekeink még általánosba jártak, az emlékkönyvükben rendszeresen ezt olvastam: „nem szeretem a karfiolos krumplit szósszal”. Sokan hetente készítik, mert olcsó és tápláló.

Ez a tengeri halban gazdag nemzet szinte soha nem eszik főtt vagy sült halat, nagyon ritka az a holland aki szereti... Viszont a sós, nyers heringet és a füstölt angolnát imádják, mindenütt van egy halas bódé, ahol a löncsöt fogyasztják. Júniusban óriási esemény, ha az első heringszállítmány beérkezik a tengerről. Ezeket már a tengerparton, illetve a halászhajón besózzák, és azonnal tovább szállítják. Ilyenkor minden kocsmában heringet esznek a sör mellé. Nagyon elterjedt a Heineken, az Amstel sör, de a legjobb a Grolsch. Persze a belga apátok barna sörével össze sem lehet hasonlítani...

A Marshall-kölcson óta Hollandia az amerikaiak ölebe

A második világháború után az Egyesült Államok nagy összegű kölcsönt szavazott meg Hollandiának, mivel a Szövetségesekkel harcolt. Az ötvenes évektől mindenki bőszen kezdett angolul tanulni, így aztán itt még a vécés néni is beszél angolul. A középiskolában kötelező érettségi tantárgy a holland mellett.

A Marshall-kölcson óta minden holland kormány feltétlen híve a nagy amerikai testvérnek. Ezáltal itt olyan amerikanizálódás jött létre, ami sokszor visszataszító. Ejtették a háborúig uralkodó francia hatást, az angolszász kultúra betört a lakószobákba. Minden következményével együtt. Eddig nem volt *Starbucks* kávézóhálózatunk, de júniusban azt is bevezetik az ihatatlan kávéjukkal együtt.

Már az első Hollandiában töltött félévben rájöttem: Brüsszelnél (Belgium) húzódik egy láthatatlan határvonal. Onnan délre mindig otthon érzem magam, az emberek, a szokásaik, a „kódok” olyanok nagyjából, mint Magyarországon. Brüsszeltől északra kezdődik a kemény, rideg, üzletszerű társadalom.

Egy félreértést még eloszlatok: *Hollandia fővárosa Amsterdam* és nem Hága (Den Haag). Hága csak a kormányváros, ahol a minisztériumok és nagykövetségek vannak. Holland szólás: a hollandok Rotterdamban robotolnak, a pénzt Amsterdamban keresik meg, és Hágában verik el.

A médiaközpont (rádió, tévé, egyéb kommunikáció) Hilversumban székel. Itt mindent decentralizáltak. Nem is rossz megoldás, ha elgondolom, hogy esetleges háború és terrorakció esetén az ellenség nem tud egyszerre mindent működésképtelenné tenni (lásd 1956 Budapesten)...

Ami még eszembe jut...

... az már nem sok. Utoljára még néhány apró élmény.

A holland konyhában nélkülözhetetlen egy műanyag hosszú nyelű kaparó „kanál”, amivel a pudingos, joghurtos, csokoládés üvegekből a maradékot kikaparják, nehogy veszendőbe menjen az a pár nyelet...

Múlt héten meg kellett újítanom a holland útlevelemet. A kerületi hivatalban rögtön sorszámot kaptam és kerek 5 (öt) percig kellett várnom, amíg sorra kerültem. Két fénykép és a régi útlevel bemutatása, valamint egy aláírás elég volt, persze fizetnem is kellett. Semmi űrlapkitöltés, bélyeg, anyakönyvi kivonat. Jövő héten kész az új útlevel. Milyen könnyű az ilyesmi komputerrel!

Az egészségügyi ellátás a világon egyike a legjobb-

baknak. Mindenkinek van betegbiztosítása, szükség esetén még az illegálisokat is ellátják. Sok a kórház, a fúziók ellenére is. Minden kórházban van poliklinika, ahol a járó beteget ellátják. A legtöbb nagy operáció után egy héttel kidobják a páciens, mert kell az ágy a másoknak. Persze otthon aztán követik a beteg gyógyulását, akár monitoron is.

Schiphol Amsterdam repülőtere. Az ötvenes években még egyetlen hangárból állt, ma Európa egyik legtöbb forgalmat lebonyolító légikikötője. Sajnos, a nagy tömegutaztatás, meg a terrorakciók miatt olyan ellenőrzés folyik, hogy szinte már nincs is kedvünk repülni. Múlt évben férjemtől elvették a fém öngyújtóját, egy kis ollót, csavarhúzó, nekem le kellett vetnem a csizmámat és az aranyozott karperecet. Természetesen mindez a biztonságunkat szolgálja. A modern repülő per sze óriási hangzavart okoznak, ami ellen a Schiphol körüli falvakban óriási tiltakozás van. Nyáron a mi kertünk fölött is riasztóan röpködnek a decibelek.

Befejezésül idézek egy holland közmondást. „Csak annak a szögnek verik be a fejét, amelyik kiáll”. Vagyis maradj az arany középúton. Talán ez a titkuk?!

Az alábbi képet férjem készítette, amikor a közeli körforgalmat kialakították. Ezzel a képpel szerepel egy csoportkiállításon. Címe: „Útat tévesztettünk”.

„Ó mennyi város, mennyi nép.
Ó mennyi messze szép vidék!
Rabsorsom milyen mostoha,
Hogy *mind* nem láthatom soha!”

/Babits Mihály/

HUN IMÁDSÁG

MIATYÁNK ISTENÜNK
BENNÜNK VAN ORSZÁGOD.
ELŐTTÜNK SZENT NEVED
TÖRVÉNY AKARATOD.

MINDENNAPUNK GONDJÁT,
MAGADON VISELED.
BŰNEINKET MINT MÁSNAK,
NEKÜNK ELENGEDED.

TE KEZED VEZET
KÍSÉRTÉSEKEN ÁT,
S LEFEJTED RÓLUNK
GONOSZ JÁRMÁT.

TIÉD A NAGYVILÁG
ÖSSZES HATALMA, ÜDVE,
MINDÖRÖKTŐL KEZDVE,
LEGYEN MINDÖRÖKRE.

Kr.u. 410-460 keletkezett. Hun ezüstveretes szíjvégen rovásírással írva, a kijevei Nemzeti Múzeumban van.

A kijevei múzeumban őrzött Hun övvereten, szíjvégen levő rovásírást íma gyönyörű. Nem tudom, hogy tudtok-e róla, hogy a szíjvégen talált rovásírástos szöveg megfejtésére Magyar rovásírás szakértőt – nyelvészt kértek fel. Előünk mégis mindenáron eltitkolták, amíg lehetett.

Istennek hála ma már nem lehet szinte semmit titokban tartani. Érdekesség, hogy az 1960-as évek elején szintén Kijevben (amiről ma már tudjuk, hogy Árpád nagyapja Álmos őse Ügyek fejedelem alapította, eredetileg szabír-magyar város híres szabír kovácsiparral. Ott készültek a csodálatos Magyar szablyák...), régészeti feltárás során a Magyar hegyen találtak 9000 darab rovásírással teleírt pergamenpapírt tökéletes állapotban.

A kutató régész Armatov akadémikus az egészet elküldte futárral a Magyar Tudományos Akadémiának úgy gondolván, hogy mi vagyunk a megfejtésében illetékesek. Őt száműzték Szibériába.

A 9000 darab pergamen pedig szórán, szálán eltűnt, s mai napig semmit nem tudni róla. A finnugoristák hallgatnak. Ma már kideríthetetlen,

hogy megsemmisítették, vagy csak eltűntették, nem tudni. Vajon kinek állt az érdekében?

Óriási, pótolhatatlan veszteség, mert minden biztonnal hatalmas és teljesen autentikus adattömeg állna rendelkezésünkre, a HAZATÉRÉS vagy HONVISSZAFOGLALÁS előtti, alatti és utáni időkből. S még mennyi minden van, amit eltitkolnak, vagy éppen megsemmisítenek előlünk. Visszatérve az imához: gyönyörű! Nemhiába mondták a Görögök, hogy a szkíták – hunok – magyarok tudnak a legszebben imádkozni ISTENÜNKHÖZ.

(Internet)

SZENTMIHÁLYI ANDRÁS IMÁDSÁGA

Örökös Királynőnk,
Nemzetünk reménye!

Szent fiadat kérve könyörögj érettünk.
Veszni indult István öröksége,
Nagyasszonyunk,
Mentsd meg nemzetünk!

Téged kérünk magyarok
Nagyasszonya, mint Anyánkat!
Ne hagyj elveszni
meggyötört hazánkat.

Fordítsd felénk
Könnyes tekinteted.
Mutasd meg számunkra
Szeplőtelen szíved.

Hevítse át szívünket
Szeretelárgod,
Hogy megtérjen nemzeted,
Kövessen országod!

A *Magyarok Nagyasszonya* – aki egyben a Világ Győzelmes Királynője (Ennek kifejezését megtaláljuk Szent István felajánlásában, de természetesen csak akkor, ha a hiteles Intelmekkel és nem a félremagyarázottal hozzuk összhangba!) – Magyarország patrónusa, minden magyarok Úrnője, a

Szent Koronának, amelyben Isten Égi és földi birodalmának az egybeszővődése fejeződik ki, a harmadik központi alakja. Ennek a felfogásnak dogmatikai alapja Mária mennybe fölvétele. Történelmi alapja a magyar nép ősi Boldogasszony hagyománya, továbbá annak bizonyossága, hogy *Magyarországot Szent István a Szent Szűz oltalmába ajánlotta*. Valamint az, hogy a Szent Korona tanának megalkotása után a magyar nemzet hitében: a Regnum Marianum gyönyörű eszméjében megzavarhatatlan összhangzással váltak megbont-hatatlan egységgé az angyal hozta Szent Korona (aki Isten gondolata a magyar népről: akit Isten küldött a Magyar nemzetnek azzal a magasztos üzenettel, hogy vállaljon szent küldetést az Élő Égi Igazság szolgálatában) és a Nagyasszony, a magyarok hites, igaz védelmezője, Égi Királynője. Nincs is hát abban semmi hiteltelen, hogy *a Szűz-anyát és a Szent Koronát magyar földön felfoghatatlanul nagy tisztelet övezi*, minden magyar egyéni és közösségi (családi, lovagi, állami) életében.

Magyarország felajánlása a Nagyasszonynak a magyar nép korábbi, még a Szent István előtti időkből való Nagyboldogasszony hitével összhangban megtörtént, éppen a nagy Szent Gellért püspök tanácsára, a Szent Korona pedig a magyar államhatalom alanyává vált, kötelező erejű, világszerte magasztalt közjogi tanná. Erről szól a magyar nemzet évezredek története, erről szólnak mélységes értelmű imáink, ezt tanúsítják nagyhírű közjogi győzelmeink.

„Drága Gyermekek! Ebben a kegyelmi időben, amikor Isten megengedte, hogy veletek legyek kicsinyeim, újra a megtérésre hívlak benneteket. Amíg veletek vagyok rendkívüli módon munkálkodjatok a világ megmentésén. Isten irgalmas és különleges kegyelmeket ad, amiket az imádságban keressetek. *Veletek vagyok és nem hagylak magatokra benneteket*. Köszönöm, hogy követtétek hívásom.”

Szűz Mária üzenete, Medugorje, 2008. május 25.

ÜZENET / MÁRIÁTÓL

2007. 02. 22-én (9:30)

Gyermekeim!

Fáj a lelkem, ahogy ma népetekre, Népemre tekintek! Hol van a szívekből a szeretet? Hol van Isten iránti hitetek, elkötelezettségetek? Sokaknak harag, indulat van szívükben helyette. Harag, mely eltakarja Isten iránti – ősi – elkötelezettségeteket. A szeretet mindenkor, mindenki iránt, minden időben és helyen létező kell, hogy legyen!

Élő, lüktető erő a Szeretet!

Éled, élitek kedveseim? Mi lehet nagyobb erő ennél? Mi készíthet másra, mint szeretni?

Istent elérni csak ezen keresztül tudjátok! Istenhez jutni csak ezzel az érzéssel telve lehet!

Van bennetek vágy szeretni, Istenhez közel kerülni, s Vele EGY lenni?

Bizonyára sokan vágyjátok, de igaz módon tesztek-e érte? Nincs más ma a Világban, ami elsőbbséget a Szeretetnél! Ez Isten Igéje, ez Jézus szent parancsolata és ez az én vágyam: SZERESSETEK!

És látom, mily sokan vagytok, kikhez el sem jut a

szeretet érzése. Ha szívetek kemény, elzárjátok önmagatoktól a lehetőséget, hogy a szeretetet megismerjétek, éljétek, és tovább adjátok. Nem ér el hozzátok a boldogság, ha szívetekben ott bujkál a harag és az indulat.

Kérlek hát benneteket: lágyítsátok el szíveteket és SZERESSETEK!

Hogyan végezhetitek el Istentől kapott, vállalt feladatokat, ha saját nemzeteteken belül is gyűlölködve éltek? Nem tudjátok, hogy először mindenki önmagát kell az igazra felépítse, hogy tovább segíthessen? Ez után lehetnek csak Nemzetetek igaz ereje, majd e Nemzet, Világotok támasza!

Kedveseim, drága Gyermekeim! Engedjétek el a haragot a szívetekből, mert megkötöz benneteket, és nem enged látni, józannak lenni! Legyen emberi lelketekben békesség! Nem lehet gyűlölettel a szívetekben a helyes úton járni! Oly sokan vagytok, kik Isteni iránti elkötelezettséggel éltek, de ne csak az áhítat óráiban éljétek az Isteni lelkületet, hanem életetek minden pillanatában! Minden pillanatban és mindenki iránt mutassátok ki

magatokból Istent!

Sokaknak van lehetősége önmagán át e Népet nevelni, példává lenni, jóságra tanítani, a szeretetet és alázatot bemutatni!

Ti: a közélet szereplői, könyvek írói, iskolák tanítói, betegek gyógyítói, egyházak papjai, nagy feladattal éltek az emberek között és lehetőségetek nem akármiért adatott! Ne vesztessétek el időtöket, mert általa a lehetőséget is elvesztitek, mellyel pedig népeteket hátráltatjátok az Isteni úton haladásban, feladata teljesítésében!

Pedig itt e Szent helyen a Kárpát-medencében, és MOST – e Szent időben – a Magyaroknak kell megmutatnia az utat, megtanítania mindeneket, miként lehet Életben maradva Fénnyé lenni, – Földanyával együtt – magasabb tudatszintre emelkedni!

Tekintsetek példaként Őseitekre, kik elkötelezett életükkel segítségetekre voltak akkor és ott, hogy Ti MOST és ITT beteljesítsétek az Isteni szándékot!

Tudnotok kell Kedveseim: Ők – MOST ITT – Ti vagytok, melyhez élnetek, méltóan kell!

Értsétek hát: a harag, a harcoság nem szolgálja az Urat, de szolgáljává tesz a gonosznak! Az indulat elsöpri az elméből a jó akarását, és nem engedni a szeretetet. Az indulat, eszköze a rossznak. Ne engedjétek magatokat eszközül lenni! Ne bíráljátok embertársaitokat, ne ítélkezzetek! Az nem feladatotok, hisz jön majd, ki csendben bírál, mert azt bizony, csak Ő teheti!

Vannak már emberek, embercsoportok, kik Isten ígéit szem előtt tartva élnek életüket, válnak segítőjévé Népeteknek, Isteneteknek, Földanyának. Hálás a szívem, boldogság van bennem, ha rájuk tekintek. Az Ő tiszta, már elkötelezett tenni akarásuk lehetővé teszi, hogy hozzájuk férjen az Égi világ és munkájukat segítse. EGYÜTT haladni, EGY erővé válni, ez legyen MOST célotok!

Fényeshez a Fény könnyen kapcsolódik, ahogy a rosszhoz a sötétség. Kérlek Kedveseim: Ne hagyjátok magatokat szent utatokról letéríteni, figyeljétek önmagatok lelki tisztaságára, az alázattal teli elfogadásra. Nem harcolni jöttetek ma e létbe, hanem tanítani, utat mutatni! Népetek felemelkedésének lehetősége a szívetekben lakozik. Lágyítsátok hát el szíveiteket, töltsétek fel a szeretet

erejével, mert csak ezen erő tehet képessé benneteket – saját egyen-egyenkénti szíveteken keresztül – Nemzeti egy szívvé lenni!

Csendesedjétek el és Imádkozzatok Istenhez saját lelki békétekért, Népetek felemelkedéséért! Imátok mélységes legyen, lelketekből felfakadó, mert az Úr, a Ti Istenetek így hallja meg! Szerető szívem, lelkem Veletek! Ámen

A Szeretet Bennetek, Veletek!
Nevem Népeimmel, Veletek!
Hívjatok! Ott leszek Bennetek!
Együtt Istennel, Bennetek, Veletek!
Ámen

Lejegyezte: V. Balás Anna

ÉDES KICSINYEIM, GYERMEKEIM!

Ne féljétek a keresztet felvenni. A hordozásban segítétek! Az erkölcsi és anyagi válságból kiemelem az én szenvedő Magyarjaimat. A Mennyei Atya látja a küzdelmeteket, s irgalma segít rajtatok. Imádságaitokban ne feledjétek Fiam szent sebeit.

Köszönöm, hogy hallgattok rám!
(A Szűzanya kéri, hogy aki megkapta az üzeneteket, az adja tovább!)

Küldi Ágoston atya: 2009. ápr. 16. (21:25)

Szűz Mária szobra Medugorjében

URI ÁJTATOSSÁG

GYÁRFÁS ÁGNES

Kedves

i m á d s á g f ü z é r e

Hétfő	A családfa
Kedd	Istenanya szentsége
Szerda	Mindentermő fa tejmagva
Csütörtök	Kus királynő – Kis királynő menyasszonysága
Péntek	Fénynász
Szombat	Házat épít
Vasárnap	AN TIRANA

Ez a régi litánia kőtáblákon és pecséthengereken maradt fenn. Amikor a több ezer éves szövegeket olvastuk, láttuk, hogy amit leírtak, az nem gazdasági feljegyzés, nem történeti adat, hanem összefüggő liturgikus szöveg, ismétlődő zsoltosma. Egyes sorai emlékeztettek a gyermekkoromban sokszor végighallgatott májusi ájtatosságok szövegére és dallamára. Az ősi liturgikus szövegek jelzői megegyeztek a magyar katolikus népénekek ismétlődő jelzőivel. Olvastuk a régi iratokban, hogy a hősnő, akiről a zsoltosma beszél egy csillag, egy virág, maga a víz, a csepp és az óceán. A róla szóló szövegek egy, az égből lejátszó égi sorsot ecseteltek. A szépséget, a szerelmet, a felemelkedést, a fényre válás boldogságát, a fényre válás szépségét. A jelzős főnevek és a történet fozslányai ott lebegtek lelkem tengerén, s hozzáfűződtek az Üdvözlégy régi fogalmi világához, a Mi Atyánkhoz, az Ómagyar Mária-siralomhoz, a Halotti Beszédhez, a régi népi imádságokhoz és a katolikus népénekek gondolati és formavilágához. Mondhatnám, több ezer éves népénekeket olvastunk el, amelyek imái áhítata beleötvöződött a ma is énekelt magyar népénekek elemeibe, tartalmi és formavilágába.

A hallgatókkal együtt felismertük a pecséthengerek szent üzenethordozó szerepét, amelyek ugyanazokat a lelki kincseket tartalmazták, mint nagyanyáink májusi titokimái. Ezeket megkapták a templomi padoszomszédjuktól, otthon lekörmölgették, aztán továbbadták a másik padoszomszédjuknak.¹

A pecséthengerek is egy titokról beszélnek, az USTU-ról, az Östudásról az isteni gondolat ismeretéről, ebbe való beavatódásról. Minél többször olvastuk végig a pecséthengereket, annál inkább feltűnt azok ritmikussága, dallammá való beütemeződése. A tar-nasztentmáriai Sarlós Boldogasszony éji virrasztása alatt lelkemben már összetalálkozott a népénekek dallama az ősi szöveggel. Kiosztották a Molnár V. József által összeállított úgynevezett Tizzasasi énekeskönyvet², melynek soraiból kiolvastam az agyagtáblák és pecséthengerek máig szóló gondolatsorait és dallamosságát. Nem véletlen az, hogy a Természetistennő néven nevezett régi lagaszi vázatöredék égi zenének, muzsikának nevezi a Boldogasszonyt. A pecséthengerek régi imaszövege nyelvünk ősi voltának megfogható tárgyi bizonyítéka. Ma is élnek és ma is énekeljük őket. A régi imaszövegeknek is van ref-rénjük, a régi titokszó:

”LUGAL GEME UR NAGY AKI MADA
LUGAL ANNA-BÁL ÖSHUN ŐSANYA”

és ennek többféle változata. A szövegek végén ott áll a tömör közlés, USTU, Östudás. Ez a titok.

¹ Krizsai Mónika szíves közlése

² Boldogasszony ünnepekre való énekek gyűjteménye. H.k., év nélkül

Az URI ÁJTATOSSÁG az égi család nagyasszonyának titkát osztja meg velünk. Az életfa virágából szüzen született szent nők titkát, akik maguk nagy USKALGÁK, az ősa erős tejmagvai, kiknek lelke ENLILHEZ hasonló (ENLIL LÁL = Enlilre ütött, olyan, mint Enlil), akarata ÖSSZABLYA, lakóhelye az ENZU az Östenger, hatalma territóriumuk az égbolt, a TIRANNA, hitvese NIBUR NIMRUD. Tudós, bölcs asszony EME SU, az ő bölcsességének letéteményeseivé avatja azokat, akik a képjelekből befogadják és átélik, áhítat segítségével magukévá teszik a boldogasszonyi lét szentségét, az USTU-t.

Az URI ÁJTATOSSÁG az égi család nagyasszonyának titkát osztja meg velünk. Egyszer néven nevezi azt, aki "házat épít" számára, s fényttestük itt teremti meg azt a fénymagot, melyből a teremtés malma az életet örli. Az a malom, amelynek nincsen köve, mégis lisztet jár.³

Az Óstudás tehát a teremtés titka, létünk titka, amelyet az Óstudó, bölcs asszony hagyományozott ránk. Gondoljunk rá, hogy Szűz Máriát szüzi állapotban, a szeplőtelen fogantatás pillanatában mindig könyvvel ábrázolják. A könyv a művelt, bölcs emberek jelképe. Ki gondol arra, hogy a fiatal lány tudása is lehet bölcselmi tartalmú.

Amikor már találkozott NIBUR NIMRUDDAL, többé nem nevezi így, hanem BÉL vagy BÁL a megszólítása. Beleékelődött, áthatotta belső világát BÉL a szerelemhordozó. A szerelem virága szülte Szent Annát, Inannát, a Babbaságot, a Tündér Ilona létet, ezek bimbaja hozta világra Máriát, a romlott világ tragikus sorsú édesanyját.

Az URI ÁJTATOSSÁG a családfáról szól, az életet adó, ágról "szakadt" magasságos úrasszonyról, aki csillaggá lett és fenn a Magosságban átéli sorsunkat, mi pedig az övét. Felemelkedik, Bélel magasba száll, MU RU, fényé válik SA BA, világít, beragyogja az eget. Nyáron megszüli a Napot, kora hajnalban, sarlót ad lányai, a nők kezébe, és engedi, hogy érett teste gyümölcsét a sárga kalászt, a SÁR ARAN kincset learassák. A Sarlós Boldogasszony a LUGAL SA BA ANTILANA, az ÖSSZABLYA, kinek lelke BABA SÁG, a női boldogság hordozója. Ő az UR AN SAMAN ANYA USKALGA, aki három szál kalással és egy korsó vízzel jelenik meg. Kalásza a SÁR ARAN, a fény, korsója a KARPÁTU a Paradicsom Kőkertje, a vizek népének Boldog otthona, a VÍZ őrzője. A kalász mint fénymag és a korsó víz szimbolizálja a fényé válás két elemét, az életet fenntartó őállapotot, amiért a lételem malma működésbe lépett, ahol az anyai és atyai szeretet az élő világ anyagává realizálódott.

Ezt a malmot, e malom titkát kutatta Santillana és Dechend⁴ de nem jutottak el a titok nyitjáig, mert minden népnél megtalálták a Világmindenség malmának ősképét, de a malom lényegét, azt, hogy mit öröl azt sem tudták meg, mert ez az óstudás, amely arra a népre bízott, amely el tudja olvasni a képjelekbe ötvözött USTU-t, a szent asszonyok liturgiába ágyazott bölcselmét.

Mindebből az is kiviláglik, hogy a tudomány nem minden esetben kutatás eredményeként él a társadalomban, hanem lehet h a g y o m á n y eredménye is.

A mesék utalnak az olvasás, az értés lényegére. Emlékezzünk a szegény ember fiáról szóló mesére, amelyről egyik Fórumunk utolsó napján beszélgettünk. A város kútja kiszáradt, a város népe pusztult. A szegény fiú elhozta a Nap üzenetét, gurítsátok el "azt a követ" a kút szájáról, hogy a kövön lévő írás újra olvashatóvá váljék. Ha elolvassátok az írást, újra visszajön a víz. A tudomány talán nem könyvtárnyi irat megírása és ezer oldalas számítógépes számolgatás kérdése. A tudomány lényege elfér "azon a kövön" egyetlen kőtáblán, a fényről és a vízről, ANÁRÓL és BÁLRÓL, ANNÁRÓL és NIMRUDRÓL, akár Tündér Szép Ilonáról és ÁRGYILUS királyfiról szól.

A tudomány célja az égi dolgokba való bepillantás, az USTU, az Óstudás megfejtése, amelyet – főlegesen - a tudományos kutatás módszereivel kívánják megközelíteni. Szerintünk az Óstudás hagyomány és hit kérdése. Hagyományt ápolni csak az tud, aki az égi dolgokat hittel átéli. A hagyomány ápolása lehet anyagi eszköztárú, de lényegében az i s t e n i g o n d o l a t t o v á b b a d á s a és hit által való megjelenítése. Ez tör-

³ Tibold Makk Szabina gondolata és szíves közlése

⁴ SANTILLANA, Giorgio de – DECHEND, Hertha von Hamlet malma.

Értekezés a mítoszokról és az idő szerkezetéről.

Ford. Végvári József. Pontifex k. 1995.

ténhet tudati szinten, lelki szinten, szellemi szinten itt e földön vagy a dimenziók változó világában. Történhet magunkért, népünkért, az emberekért. Végezhetjük ezt, mint Isten napszámosai, kertészei vagy számadó juhászai. Lehetünk fénycsillám a Boldogasszony pártáján, lehetünk alapzat, amelyre a jövő épül, lehetünk gyámoszlop vagy oszlopfő, lehetünk atom, sejt, molekula, lehetünk a lenti világ vagy a fenti, vízcsepp az Ősten-gerben, a Világmindenség szubatomnyi része. Valaminek a fele vagy az Egészség kiegészítő eleme, s így értjük meg, lelki szemünkkel így láthatjuk meg, hogy "mik vagyunk", és hogy fényre kell válnunk, ahhoz, hogy ISA és PUR is lehessünk az égi hazánkban, a Boldog Asszony és a Boldog Isten Mennyországában.

Az URI ÁJTATOSSÁGBAN gyakran elmondjuk az Üdvözlégy-et, de nem az új, javított, hanem a régi formában. Azt mondjuk, hogy "malasztal teljes", mert nyelvünkben a fény-mag neve malaszt. Ugyancsak a régi szöveghez híven "Ékes virágszál, kit Szent Anna szült" formát elevenítettük fel, hogy a népi imádságunknak, a "Családfának" is megfelelhessen, mi szerint a Világtenger Ánafája szülte Szent Annát, Máriát és az Úrjézust. Nekünk jól esik a magyar néppel egy gondolat jegyében imádkoznunk, még az Üdvözlégy Mária archaikus szövegével is.

Isten áldja meg az imádkozó magyarokat.

*Édes jó Istenem
Amit ma megtettem, váljon erényemre
Senkinek se váljon kárára,
A megérdemelt boldogságát mindenki kapja meg
Isten engem úgy segítse*

(TIBOLD MAKK SZABINA fogadalma)

A lorettói litánia ábrázolása oltárképen.(Internet)

HÉTFŐ

A család

A családfát mondja el a Világtenger közepén aranyasztal kezdetű népi imádság és az Építés II. című tábla. (TUR-ÁN... 142-149. o.)⁵

Ének AN TIRANA AN ENZU EME-EME (vagy AMA-AMA)
Tenger és ég volt egykori nagy Óse (vagy NAGYANYJA)
ARAN SZIN KIRLÁL
LUGAL ENLIL-LÁL (Enlilre ütött, Enlilhez hasonló)
USKU MU NA DU (Ósei sora)
Hold és Óceán a Holdra és Óceánra vezet vissza)
(Angyaloknak királynéja dallama)

Ima Boldogasszony Anyánk!
Imádkozunk hozzád azokért, akik keresik az utat,
Akik tévelyegnek,
különösen azokért, akik legfőképpen rászorulnak kegyelmedre

Ének ARAN SZIN KIRLÁL
LUGAL ENLIL LÁL
USKU MU NA DU
Hold és Óceán
(Angyaloknak királynéja dallama)

Ének

Lorettói litánia

An-gya-lok-nak Ki-rály-né-ja, tiszt-a Szűz,
kérjed a te szent Fi-a-dat é-ret-tünk.
É-kes vi-rág-szál, hoz-zád es-dek-lünk,
szép szűz Má-ri-a, kö-nyö-rögj ér-tünk!

2. Pátriárkák, Királynéja, tiszta Szűz ...
3. Prófétáknak királynéja...
4. Apostolok Királynéja...
5. Vértanúknak Királynéja...
6. Hitvallóknak Királynéja...
7. A szüzeknek Királynéja...
8. Mindenszentek Királynéja...
9. egyházunknak Édesanyja
10. Rózsafüzér Királynéja...
11. Békességnek Királynéja...
12. Magyaroknak Nagymatyja, tiszta Szűz...

(Éneklő egyház 303. old.)

⁵ Gyárfás Ágnes: TUR-ÁN NÉPÉNEK NYELVÉN. MBE kiad. Miskolc, 2004.

Világtenger közepében

Világtenger közepében aranyasztal
 Aranyasztalon aranyoltár.
 Aranyoltáron Ánafa
 Ánafa szülte ágát
 Ága szülte levelét
 Levele szülte bimbaját
 Bimbaja szülte virágát.
 Virága szülte Szent Annát
 Szent Anna szülte Máriát
 Mária szülte Szent Fiát
 A világ megváltóját

(Izsó Józsefné Eduvárd Zsuzsanna. Császtapuszta. Saját gyűjtés.
 Zene: Hampó József.)

Ima Üdvözlégy Mária...

Ének

249 (H 184/B) Sz és D: erdélyi népi gyűjtésből

Rubatio

(Éneklő egyház 314. old.)

Mária, Mária, mennyei szép virág
 Kit áldva magasztal széles ez nagy világ
 Mária, Mária, mennyei nefelejcs
 Minket magyarokat, soha el ne felejts
 Mária, Mária, mennyei liliom
 Kinek illatától gyógyul sok milliom

Mária, Mária, mennyei szép rózsza
Özvegyek és árvák megvigasztalója

Mária, Mária, mennyei szép csillag
Ki a magos égen értünk szépen csillog

Mária, Mária, mennyei szép hajnal
Ki a napot szüldöd minden pirkadattal

Mária, Mária, el ne hagyj népedet
Kérünk minden helyen, segélj meg bennünket.

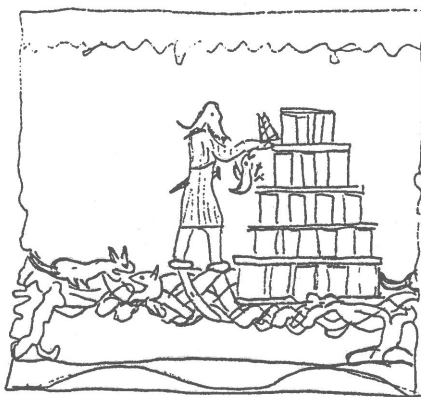
Mária, Mária, hazánk védasszonya
Árva magyaroknak megvigasztalója

Mária, Mária, gyászban is fényesség
Szegény magyaroknak egyetlen reménység

Mária, Mária, üdvösség hajnala
Kire felvirradott boldogságunk napja

(Tizzasasi énekeskönyv 4. old.)

...kit a tengeren épített...

Nimród az utolsó követ helyezi el művére.
(Pecséthenger rajza a Kr.e. 2. évezred végéről. Pritchard)

KEDD

Istenanya szentsége

Az Istenanya szentségének forrását meséli el a lagasi vázatöredék, melynek a Természetistennő címet adták már a korábbi kutatók. A szentség forrása maga az isteni karakter, melynek női vezérvonalát a növényi lét és a virágkörnyezet adta. (TUR-ÁN... 122-126. old.)

Ének ENGUR AMA ÓSHUN ASSZONY MUGIRA
 VILÁGTENGER GYÜMÖLCSHOZÓ ÓSANYJA
 SZÉP CSILLAGANYA
 SZAVA MUZIKA
 KIRLÁLNÉ ASSZON
 LUGAL MU KIRRA

(Angyaloknak királynéja dallam)

Ima Boldogasszony Anyánk,
vedd virágköpenyed alá népedet,
légy vezérlő csillaga
Királyné asszon,
Magosságból ránkboruló szeretetpalást.

Ének SZÉP CSILLAGANYA
SZAVA MUZSIKA
KIRLÁLNÉ ASSZON
LUGAL MU KIRRA

TERMÉSZETISTENNŐ (Lagaszi vázatöredék)

Ének

236 (H 195) Közkedvelt ének a „Tengernek Csillagához”, égi édesanyánkhöz. – Sz és D: Tárkányi - Zasskovszky.

s

Te vagy földi él- tünk Ve- zér- csil- la - ga,
é- des remény- sé- günk, ke- gyes Szúza - nya.

R) Téged rendelt jó a - nyánknak az Is- ten Fi- a,
a- zért áldunk ör- ven- dez- ve ó Szűz Mári - a!

(Éneklő egyház 304. old.)

Te vagy földi éltünk vezércsillaga
Édes reménységünk, Kegyes Szűzanya
Refr. Téged rendelt Jó Anyánknak az Isten Fia
Azért áldunk örvendezve, Ó Szűz Mária

Te Hajnalcsillag vagy éltünk hajnalán
Hogy kövessünk annak egész folyamán
Refr. Téged rendelt Jó Anyánknak az Isten Fia
Azért áldunk örvendezve, Ó Szűz Mária

Te reménycsillag vagy éltünk tengerén
Átragyogsz minden bú és baj fellegén
Refr. Téged rendelt Jó Anyánknak az Isten Fia
Azért áldunk örvendezve, Ó Szűz Mária

És ha elközelget éltünk alkonya
Te vagy vigaszteljes esti csillaga
Refr. Téged rendelt Jó Anyánknak az Isten Fia
Azért áldunk örvendezve, Ó Szűz Mária

(Tizzasasi énekeskönyv 3. old.)

*Dr. Gyárfás Ágnes imádsága
a gond napjaiban*

Dallam: Hampó József

Nagy asz- szo- nyunk Má- ri- a, Hoz- zád szí- l a só- ha- jom:

5

Nagy gon- dok közt há- nyó- dom, nincs em- be- ri ol- ta- lom.

9

Ké- ré- se- met sze- lí- den gyer- tya fény- nél át- a- dom,

13

Mi- kor ke- mény tör- vénysújt, Te légy ott az ir- ga- lom.

17

Há- rom szín- ben jöt- tél el, kö- szön- te- lek szép ba- bba,

21

Lel- kem- ben már bé- ke van, Kö- szö- nöm Szűz Má- ri- a,

25

A- ve, A- ve Má- ri - a,

29

A- ve, A- ve Má- ri - a.

SZERDA

Mindentermő fa tejmagva
A hunok királynője és Tulipán népe

A világtenger partján áll a Mindentermő fa, amelynek közepében legelőször a hunok, a hungárok éltek, ezért lett először az Ő királynőjük a tejmag virága a magosság asszonya. (TUR-ÁN... 129-130. old., 104-113. old., és 127-128. old.)

Ének LUGAL HUNNI URAN ANNA USKALGA
LUGAL GEME NAGY URASSZONY,
KI MADA
HUNGÁR EZ AZ ŐS
MAGYAR ÉLŐ MAG
TULIPÁN NÉPE HUNGUR ŐSANYAG

(Angyaloknak királynéja dallam)

Ima Inanna, istennőnk, Mamus
Független vagy, mint a víz,
Anyaisztennő,
Erős őstej,
Magasságos lélekasszony,
Ki ENLIL és URI élő lelke vagy
LUGAL GEME UR KIRLÁL
könyöröggél velünk
légy a segítségünk

HUNOK KIRÁLYNŐJE

Ének

234 (H 284) A boldogságos Szűz iránti bizalomnak alapja az ő Szentháromságához fűződő különleges viszonya: Ő Isten teremtménye (leánya), ugyanakkor a Szentlélek erejéből (férfi közbejötté nélkül) a megváltó Isten édesanyja. Így értsük a 2. versszakot. – Sz: Szoszna D. gyűjt., 1714. D: XVII. sz., Bogisich M. 1888 szerint.

m

Boldog-asszony Anyánk, ré-gi nagy Pát -
Nagy ín-ségben lé-vén, így szó-lít meg
ró-nánk!
ha-zánk: R) Magyarországról, é-des hazánkról,
ne fe-lejt-kez-zél el sze-gény magya - rok-ról!

2. Ó Atyaiszottennek kedves szép leánya, –
Krisztus Jézus anyja, Szentlélek mátkája! R)
(Éneklő egyház 303. old.)

Irtsd ki édesanyánk a nemzetrontókat⁶
Magyar nemzetedből téged gúnyolókat⁷ R)
(Tizzasasi énekeskönyv 2. old.)

⁶ (Eredetileg „az eretnekeket”)

⁷ (Eredetileg „a hitetlenséget”)

CSÜTÖRTÖK

*Kus királynő – Kis királynő
menyasszonysága*

Mikor a népének a Szentlélek mátkaságáról beszélnek, az a magyarok csillagának a fel-emelkedése. December 21-24. az Orion feltűnésének időszaka, aki Nimrudban megszemélyesedve mátkát választ. Mátkája EME, aki az égen, mint a Canis Mayor csillagkép vezércsillaga az UR MAG január elejére ér fel urához, tehát december 21. és január 1. között mátkaságát éli. Ekkor a Sziriusz a Kus királynő, a Kis királynő, a Kisasszony. Népünk külön ünnepet adott neki szeptember 8-át, a kora őszi Kisasszony napját. (TUR-ÁN 130-132. old.)

Ima SÁMÁN URNÓ

ERŐS ŐSTEJ

LUGAL GEME UR NAGY, KI MADA!

KUS KIRÁLYNŐ – KIS KIRÁLYNŐ

PATESZI

EME NIGIN (megyen) ANKI-ENZU KALAM (Égi hazájába)

USTU, Óstudó

Üdvözlégy Mária, Óstudó,

aki mindig megtalálsz a felfelé vezető utat. Mutasd meg nekünk, örömvessztett népednek, merre induljunk, hogy találjunk rá égi otthonodra, a Boldogság honára, amelyet valaha ismertünk, de mára elvesztettünk, s az emlékét is restelkedve idézzük. Tedd élővé régi értékeinket, ismertesd meg a mai magyarokkal is a jókedv és bőség fogalmát, adj lélekerőt, hogy merjük vállalni őseink hitét és emelkedett méltóságát, a boldogsághoz való természetes vonzódását.

Kus királynő, Kis királynő, mátká királykisasszony, aki Szent Erzsébetünkben testesített meg a szerelem szentségét és adtad hírül a világnak az életigenlő boldogságot, kérünk ne hagyj vigasztalanul a mai magyar fiatalokat. Tedd élővé lelkükben a szerelem szentségét, amely minden mozzanatot átthatta. Éreztesd meg velük, hogy a szerelem szent és csak általa válhat lombossá nemzetünk életfája.

Üzd el fejünk fölül a megrontás démonát, a léhaságot, a lopás, csalás, becsapás, hazugság rossz szellemét. Adj a fiataloknak vezért, aki után megtalálják a Te világot. Tudjuk, hogy egyenként kell megjavulnunk, de nemzetünket vezér nélkül nem tudjuk kivinni a gonoszság verméből. Küldd el követedet, hogy követhessük, és csillagszemed hintse ránk a boldogságmagvakat.

Mint kis, égi virágpalántákat, őrizd, gondozd, szeresd a fiatalokat és engedd, hogy az az érzelem hassa át lelküket, amely téged január elsején az égbe ragadott.

Ének

283 (H 167) Nagyboldogasszony ünnepére (Mária mennybevitel, aug. 15., 860. old.) Régi magyar népének, mely Isten választottjának, a Szűznek test szerinti mennybevételét égi nászkeppen ünnepli. – Sz: Cantus Catholici. D: XVI. sz., népi gyűjtés szerint.

Parlando

Fel- vi- te- tett magas mennyor- szágba ,
an- gya- li szép ör- ven- de- tes ház- ba,
e nap a Szűz nagy menyasszonyság- ra ,
az Is- ten- nek drá- ga haj- lé- ká- ba.

2. A mennyei Atya udvarába, -
égi Sion drága városába, -
dicsőséges szép palotájába, -
már bemégyen nagy vigasságába.
3. Beteljesült Dávidnak zsoltára, -
mit énekelt világ hallatára: -
„A királyné királynak jobbára -
állítatik örök társaságra.”
4. Dicsértessél örök Szentháromság, -
kitől árad reánk minden jószág, -
tiszteltessél tündöklő asszonyság, -
mindenek közt legnagyobb méltóság!

(Éneklő egyház 147. old.)

Felvitetett magos Mennyországba
Angyali, szép örvendetes házba
E nap a szűz nagy mennyasszonysága
Az Istennek drága hajlékába

A mennyei Atya udvarába
Változó hely égi városába⁸
Dicsőséges szép palotájába
Már bemégyen nagy vigasságába

Beteljesült népünk imádsága⁹
Mit énekelt világ hallatára
A királyné királynak jobbára
Állítatik örök társaságra

Dicsértessél örök Szentháromság
Kitől árad felénk minden jószág
Tiszteltessél tündöklő asszonyság
Mindenek közt legnagyobb méltóság

(Tizzasasi énekeskönyv 2. old.)

Ima Üdvözlégy Mária
malasztal teljes, az Ur van teveled
Áldott vagy Te az asszonyok között
és áldott a Te méhednek gyümölcse Jézus
Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek Szent Anyja
Imádkozzál érettünk bűnösökért
most és halálunk óráján...

KUS Királynő, KIS Királynő

⁸ (Eredeti "égi Sion drága"...)

⁹ (Eredeti "Dávidnak zsoltára")

PÉNTEK

F é n y n á s z

Anna – Bál (TUR-ÁN... 133-135. old.), Szíriusz Mezopotámiában (TUR-ÁN... 198-209. old.), Szárnyas kutya (TUR-ÁN... 136-138. old.)

Ének LUGAL URI ÉGI NÁSZA
BÁL – MADA.
LUGAL SÁ BA ANTILLÁNA
ÖSSZABLYA
LUGAL GEME UR!
NAGY AKI MADA
LUGAL ANNA – BÁL
ÓSHUN, ÓSANYA

(Angyaloknak királynéja dallam)

Szöveg (NIMRUD Ama Hungárok Nagy Ősura Inannával magasba repül) MU RU

Ima Üdvözlégy Mária
malaszttal teljes, az Ur van teveled
Áldott vagy Te az asszonyok között
és áldott a Te méhednek gyümölcse Jézus
Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek Szent Anyja
Imádkozzál érettünk bűnösökért
most és halálunk óráján...

Ének ANNA KIRLÁL AKI ENZU USKALGA
LUGAL GEME URAN EME KI MADA
LUGAL GEME UR
NAGY, AKI MADA
LUGAL ANNA – BÁL
ÓSHUN, ÓSANYA

(Angyaloknak királynéja dallam)

TENGEREKNEK KIRÁLYNŐJE ÓSTUDÓ
EME URNÓ, NAGYASSZONYUNK, MADÁRNŐ
LUGAL GEME UR
NAGY, AKI MADA
LUGAL ANNA – BÁL
ÓSHUN, ÓSANYA

(Angyaloknak királynéja dallam)

Szöveg Anna az óceánok királya, erős tejmag, Lugal. Stella Hungarorum, aki MADA, aki MADÁR, aki MAGYAR. UR város isteni ősanja, aki Béllal a fény maga.

Ima Mi Atyánk és Anyánk,
Ki vagy a Mennyekben
szenteltessék meg a Te neved.
Jöjjön el a Te országod,
legyen meg a Te akaratod,
miként a Mennyben, úgy a földön is.
A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma
és bocsásd meg a mi vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek
És ne vígy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól, mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké

ANNA-BÁL

Sziriusz Mezopotámiában

Szárnyas Kutya

SZOMBAT

H á z a t é p í t

Építés I. (TUR-ÁN... 139-141. old.)

É PIT két gyökszó. Jelenti azt is, hogy ház, templom és azt is, hogy épít, alkot, magasra rakja a falat. Nimrud égi házat épített Emének, Inannának. Holdházat, Napházat, csillagkép házat és megteremtette ennek mását a földön a templomot vagyis az Isten házát. Kettejük égi otthona a földön a templomban jeleníti meg az égi valóság földi képét. Ahogy a templom képe rávetül a földre és kőből, téglából, paticsból elkészül és létesül, úgy a földi ház is visszahat a magos Mennyországra, és ha a földi ház haláltábor, GULAG tábor, rabtábor, koncentrációs tábor vagy a fajtalankodáshoz ad teret, akkor a földi romlottság hat a Magosságra és rontja az ég minőségét. Boldogtalanságot eredményez az égiek lelkében és ez a boldogtalanság itt a földön elsősorban miránk hat, mert mi vagyunk kezdettől fogva az Ő gyermekeik. Minden kicsi jó hatással van az égre, ezért építsünk tiszta házakat, emeljünk az isteni pár számára templomot és éljünk szépen, harmonikusan és szüntelenül cselekedjük a jót, hogy megmaradjon az égben a Boldogasszonyunk és a Boldog Istenünk.

IMÁDSÁG, A LEGRÉGIBB NYELVEMLÉK

Szöveg TIRANNA ENZU Égbolt és Óceán
AKI NIBUR NIMRUD hitvese
ENLIL MAGAR lelke magyar
MU DA szólítalak
EME SZÓ Eme szólj!
MU TA Tá-tá, indulj
É PIT ET házamba Épített házamba

Ének ANNA KIRLÁL AKI ENZU USKALGA
LUGAL GEME URAN EME KI MADA
LUGAL GEME UR!
NAGY, AKI MADA
LUGAL ANNA – BÁL
ŐSHUN, ŐSANYA

(Angyaloknak királynéja dallam)

Ima Kie ez a ház?
Szent Vendel háza
Kő küszöbje
Vas ajtaja
Réz a kulcsa
Hét szén tömjén az ablakán
Négy őrző angyal a négy sarkán
Mária kiáltja nagy fennszóval éjfélkorban
Alusztok-e magyarok?
Alusztok-e székelyek?
Én majd körösztolók öt újjammal
100 szentemmel, te szentjeiddel Mártonnal, Lászlóval, Erzsébettel, Margittal
ezernyi angyalokkal
12 apostollal, hét vezérrel, Ár királlyal
Amott megy a kis Jézus
Lelkem látogató Jézus
Készül a lélek az örök életre
Oh, ha én meggyónhatnék
Krisztus nyomába léphetnék
Ott találnék egy aranyos szentegyházat
Kívül aranyos, belül irgalmas
Abban ül asszonyunk Mária
Kezébe könyve, nyakában királyné olvasója

Erdélyi Zsuzsanna 214. ima
és Izsó Józsefné¹⁰. Császtapuszta

Ének

¹⁰ Szül.: Eduvárd Zsuzsanna

Paradicsom kókertjébe'
 aranyszónyeg leterítve
 Rengő bölcső reátéve
 Abban nyugszik az Urjézus.
 Jobb kezében aranyalma,
 Bal kezében aranyvessző
 Fel-fel dobja, megzúdítja,
 Zeng az erdő, zeng a mező
 Zeng az erdő, zeng a mező,
 a madarak fityeregnek
 A madarak fityeregnek,
 az angyalok énekelnek
 Az angyalok énekelnek,
 a magyarok ünnepelnek.
 Sosem láttam szebb termőfát,
 mint Jézus keresztfáját,
 Mert az vérrel virágozik,
 Szentlélekkel gyümölcsözik

Pataki Tamás éneke

Ima Adjon az Isten valamennyiünknek, minden magyarnak
 Szép esztendőket.
 Szép esztendőkből vidám hónapokat
 Vidám hónapokban áldott heteket
 Áldott hetekben jó napokat
 Jó napokban boldog perceket

Magyar jókivánság

Vasárnap reggel kisüt a napocska
 Sétál a Szűz Mária Mennyországba
 Szentséges szent fiát karján hordozza
 Éjfélről éjféltre,
 Hajnalról hajnalra.
 A harangok megszólalnak, a gyertyák meggyulladnak
 Áldassék szent neved édesanyánk Szűz Mária

Erdélyi Zsuzsanna 595. old.¹¹

Ima Üdvözlégy Mária
 malasztal teljes, az Ur van teveled
 Áldott vagy Te az asszonyok között
 és áldott a Te méhednek gyümölcse Jézus
 Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek Szent Anyja
 Imádkozzál érettünk bűnösökért
 most és halálunk óráján...

Ének LUGAL HUNNI URAN AMA USKALGA
 LUGAL GEME NAGY URASSZONY, KI MADA
 Szép csillaganya
 Szava muzsika
 Kirlálné asszon
 LUGAL MU KIRRA :|

¹¹ Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágek, lőtöt lépék. Archaikus népi imádságok. Magvető kiadó. 1976.

VASÁRNAP

A n T i r a n a

An Tirana, An Enzu ama-ama
Tenger és Ég volt egykori nagyanyja
Aran Szin kirlál
Lugal Enlil-lál
Usku mu na du
Hold és Óceán

Lugal Uri égi násza Bál-Mada
Lugal SA-BA Antilana Összablya
Lugal Geme Ur,
Nagy, aki Mada
Lugal Anna-Bál
Óshun, Ósanya

Engur ama óshun asszon Mugira
Világtenger gyümölcsöző ósanyja
Szép csillaganya
Szava muzsika
Kirlálné asszon
Lugal mu kirra

Anna kirlál, kirlál anya Usku Ma,
Lugal Geme Uran Eme ki Mada
Szép csillaganya
Szava muzsika
Kirlálné asszon
Lugal mu kirra

Lugal hunni aran ama Uskalga
Lugal Geme nagy úrasszony, ki Mada
Kárpátu hazát
Élet otthonát
Urigal segéld
Tulipán Ba-bát

Tengereknek királynője Óstudó
Eme Urnó, nagyasszonyunk, madárnó
Aran szín kirlál
Lugal Enlil-lál
Usku mu-na du
Hold és Óceán

Kelet felől tekint a Nap

Én lefekszem én ágyamba
Testi lelki koporsómba
Kerűjj kereszt, őrizz angyal
Nehéz álom meg ne nyomjon
Az ellenség el ne hagyjon
Égen menő szép madár
De nem madár szárnyas angyal
Szárnya alatt szent oltár
Szent oltárban igaz hit
Igaz hitben Boldogasszony
Kelet felől tekint a Nap
Ott látta az ó szent fiát
Térdig vérbe könyéig könnybe
Egy csöpp vére lecsöppenik
Az angyalok fölszették
Krisztus Urunk elejbe vitték
Krisztus Urunk azt mondotta
Aki ezt az imádságot este lefektében
Reggel fölkelteben elimádkozza
Lelke megnyugszik

Erdélyi Zsuzsanna i.m. 238. old.

Ómagyar Mária-siralom
Gyárfás Ágnes olvasatában

<p>1. Valék siralom tudatlan
most siralomtól szenvedek
búsulok és epedek.</p> <p>2. Választ világomtól
zsidó, Fiamtól
édes öröömötől</p> <p>3. Ó én édes kis uram
Egyetlen egy kis fiam
síró anyát tekincsed,
bújából kihúzzad.</p> <p>4. Szemem könnyel árad,
junhom bűtől fárad,
te véred hullása
én junhom alélása.</p> <p>5. Világ világa,
virágnak virága
keserűen kínszatól
vas szögekkel veretül.</p> <p>6. Oh nékem én fiom,
édes, mint a méz,
szégyenül szépséged,
véred hull, mint a víz.</p> <p>7. Siralmom, fohászatom
terítőként kiül
én junhomnak bel bűja,
ki soha nem enyhül.</p> | <p>8. Végy halál engemet,
egyetlenem éljen,
maraggyon kis uram,
kit a világ féljen!</p> <p>9. Ó igaz Simeonnak
bezzeg szava beért:
én érzem a bű törét,
kit hajdan megígért.</p> <p>10. Tóled válnom...
de nem vállalom,
ahol ígyn kínszással
fiam haldokol!</p> <p>11. Zsidó, mit tész törvénytelen?
Fiam mért hal bűntelen?
Fogva, húzva
öklelve, kötve
ölöd!</p> <p>12. Kegyüggyetek fiamnak,
ne legyen kegyelem magamnak!
Avagy halál kínjával
anyát édes fiával
egyetemben öljétek</p> |
|---|---|

"Világ-világa, virágnak virága..."
[Ómagyar Mária-siralom]
Bemutatja VIZKELETI ANDRÁS
Európa k. Bp. 1986.

Ómagyar Mária-siralom a Leuveni kódexben

Gyárfás Ágnes

ÉGI MESE

Uri-honbéli Orion és Círcirka Anna szerelméről
(MBE. Miskolc, 2009.)

Megjelent Gyárfás Ágnes ÉGI MESE Uri-honbéli Orion és Círcirka Anna szerelméről szóló mesék-könyve, amely a Krisztus születése előtti 4-7. évezred szakrális mesevilágát dolgozza fel. Azért nem mondjuk azt, hogy „mitológiáját”, mert a mítoszok szókincsével kevésbé megközelíthető. Ezek a pecséthengereken őrzött képek és szövegek, sok esetben frazeológiájukban is a magyar népmesékre emlékeztetnek, de sokszor a mai litániák és imádságok, néha a népi imádságok szövege ismétlődik bennük.

Az égi mese a régi AN által teremtett világ kialakulását, benépesedését mondja el, a fényből és vízből teremtett világot ismerjük meg, melynek első élőlény a bíborfelhők felett lebegő Boldogasszony és tejmagvának tündérei.

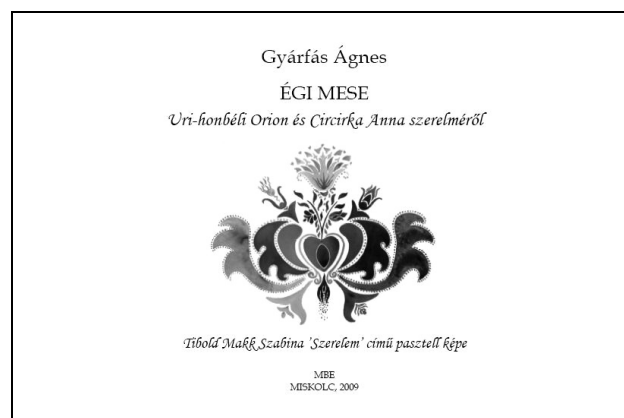
Ez a történet nagyon régi, abban az időben alakult ki, amikor a világ tetején lévő kristálypalotát, a Boldogasszony otthonát Sárkányanyó

védte a lányával. Vissza kell tehát mennünk oda, amikor a Világmindenség és a Földünk pólusa nem a mai Sarkcsillag volt (a Kis Göncöl rúdja végén), hanem a Sárkány csillagkép Alfa Draconisa. Ez bizony közel 50 ezer esztendő.

Olvassák el hozzá folyóiratunkból a régebben megjelent Molnár Ferkó útja a Világmindenségben, az Orion és családja és a Mesék öreg királya című írásokat, mint hozzáillő kiegészítéseket.

Kicsiknek és nagyoknak szíves szeretetükbe ajánlom.

Rónai Lászlóné

A könyv borítója

Kiszely István

ELEINK LAKOMÁI

(Püski Kiadó 2009.)

Kiszely István 36. kötetét tette le március 15-én a nemzet asztalára, amely a magyarság ételkultúrájáról szól, úgy megfogalmazva, hogy minden benne van, ami valaha is az asztalunkra került.

Benne vannak az állatok, a négy lábúak, a szárnyasok, a halak sőt a csigák is, és minden ismeret elolvasható ebben a könyvben, ami az állatok eredetére, életmódjára vonatkozik. Ritkán látható, nagyszerű képanyaggal találkozunk, s a hatalmas, vastag könyv már a képek miatt is szinte eteti magát, nem lehet letenni, végig kell olvasni. Közben rigmusokra, versekre bukkanunk, de nem ám a közismertekre, hanem almáriumok fiók mélyéről előhalászott különlegességekre.

A magyar kutyákról írt fejezet összeállítását különösen sokra becsülöm. A fiam révén sok kutyás könyvet ismerek, amelyekben a futottak még kategóriákban szót ejtettek a magyar típusokról is. Jól esett a sok remek fényképen fülüket hegyező és a végét konyító pumikkal szembenézni, szinte érezzük a szőrük melegét. A mudit és a pulit már nem is említem. Örülök, hogy Lovik Károly regényt írt a Kertelő agárról, mert így már legalább leírásban emlegetjük azt a harci technikát, melyet a magyar agár ismer, s amely a régi magyarok harcmódorát is jellemezte. Az agár nem szembe rohant a vaddal, hanem oldalra húzódott, vagyis kertelt, s hagyta, hogy a vad előre törtesse és akkor hátba támadott, vagyis a vadász felé űzte a vadat, célegyenesen.

A szárnyasokról szólva, különös szeretettel írt Kiszely István az erdélyi kopasznyakú tyúkról és kakasról, ahol a kopasz nyak még a kigyóság

ősemlékét őrzi, a 24. sz. táblán. Ugyancsak, egy 1729-ből származó német metszeten, ahol egy magyar férfit láthatunk a lovával, a ló maga olyan, mintha a sárkányok unokája lenne a nyaka, a kis feje, a lángnyelvre emlékeztető sörény a fejtetőn és maga a tartása nagyon mélyen szunnyadó emlékezetünk sima víztükrét borzolja fel. Sok érdeme mellett ez a könyv olvasás közben gondolatok tömegét indítja el. Biztos vagyok benne, hogy mindnyájan ki tudjuk egészíteni saját családi emlékeinkkel, életünk során nyert tapasztalatainkkal. Én a "csíkos mesét" fűzöm hozzá, melyet édesanyám mesélt, aki anyai és apai ágon Küküllő megyei volt. Kérdezte nagyanyám az új szakácsnétól, hogy édes lelkem tud-e csíkot főzni laskával. Hogyne tudnék, mondta büszkén, s a 18 fő részére megterített asztalra bevitte a hatalmas porcelán tálat, melynek a tetejét leemelve a csíkok annyi felé tekeregtek össze-vissza az asztal fehér szőttesén, ahányan voltak.

Nemcsak megismerjük a sok főzeléknövényt, fűszert és gyógyteafüvet, hanem finom recepteket is kapunk. Valaha volt édesapámnak egy Kincses könyv sorozata, talán 3 kötet volt. Ebből főztek, gyógyítottak, készítettek sört komlóból az oroszok betörésekor, s ezt a könyvet a falu népe akkor szétolvasta. Most, bár a könyv összegző és nem didaktikus, mégis, azt a funkciót is ellátja, amely a család könyvtárában a házi mindentudó.

Legalábbis olyan könnyen elkészíthető mártás és körözött recepteket találtam benne, amely nagy vendégsereg körében is sikert aratott, és a régen feledésbe tett csipetke csipegetéséhez is kedvet adott.

Kiszely István könyve olyan varázskő, amelybe bárki beletekint megtalálja benne, amit keres. Ha iskolai feladathoz a gyermekünknek kell egy kis segítség, mindent megtalálunk benne az Árvalányhajtól a Tevéig, még hozzá szép magyar nyelven, pontos adatolással. Ha kutatómunkát folytatunk, itt kell kezdeni és a fejezetek végén található bőséges irodalom a folytatáshoz is hozzásegít. Ha magyar ebédet, vacsorát esetleg reggelit szeretnénk családunk és vendégeink kedvéért asztalunkra bűvölni, ötletek sokaságát találjuk benne, sok gyümölccsel, zöldséggel, kefirfélékkel, mártásokkal. Ha jó olvasmányra vágyunk, legyen mellettünk, kézközben eleink lakomáinak könyve, mert a mű elvarázsol, tudományos igényű, mégis,

ahogy a régiiek mondták "szívet virágoztató füves kertecske".

A Püski Kiadó remek munkát végzett. Szépen tördelt, s mind a borítója, mind a könyvtáblába ragasztott előzők telis-tele van nyomtatva családi fényképekkel. Elgyönyörködik bennük az ember, kedvesek, vidámak, jóságosak, szeretetre méltóak. És ha végigolvasva és újra átgondolva a művet, becsukjuk a fedőlapot, egy jó nagy tányér gulyást látunk, amelynek finom szaftját kis, tört darabka kenyérral egy kicsi leányka tunkolja nagy szakértelemmel elmélyülten, figyelmesen, de nem mohón, hanem finom érzékkel, mondhatnám áhítattal. Csenge, a kis falatozó gyermek Kiszely István unokája, aki bájosan reprezentálja egyik jellegzetes étkezési szokásunkat, melyet egy angol gasztrológus úgy foglalt össze: "a németeknek van egy generálzajtjuk, amellyel mindent elrontanak, az oroszok kockacukrot tesznek a szájukba és ezen át szűrik a teát, az osztrákoknak csak az a hús a hús, ami lelóg a tányérról, a francia szakácsok híresek, a francia konyha kiismerhetetlen, az amerikaiak képesek a főtt halat tésztával enni, folytathatnám sokáig. A magyarok tunkolnak, a főzelék tetejéről a kis pörköltzsaftot először kenyérral megtunkolgatják, aztán fognak hozzá kanállal megeszegetni..." Ha jóllaktunk a főzelékkel, koccintsunk egy kis pohár Sauvignon noir-ral, ami pedig nem más, mint Othelloval kevert kardarka... Kedves egészségükre!

(szerk.)

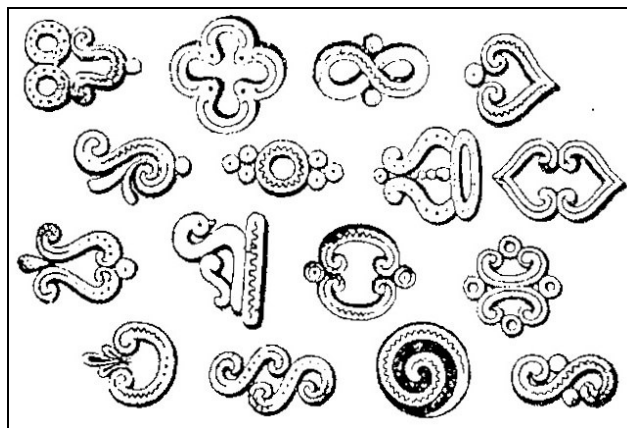

A könyv borítója (Internet)

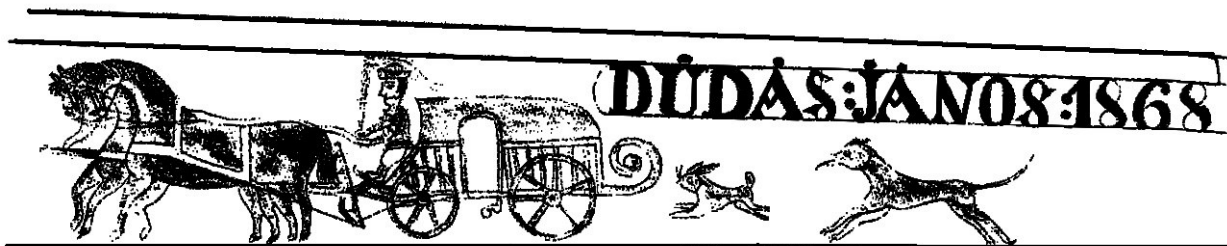
A magyar borivó tízparancsolata

1. Az első korty bor az Isten köszöntése legyen! Úgy kóstold meg, mintha imádkoznál Isten áldásáért!
2. A második korttyal gondolj szüleidre, őseidre, köszönd meg nekik életedet!
3. A harmadik korttyal köszönts szerelmedet, családot, környezetet!
4. Részesítsd előnyben a magyar föld borát és a hungaricum szőlőfajták borait!
5. Gondolj a bor szavunk ősi jelentésére, az újjászületés misztériumára!
6. Tartsd meg az ősi magyar szokást: a bort ne keverd vízzel!
7. Akivel koccintasz, nézz mosolygó barátsággal a szemébe, és idézd fel őseink hagyományos áldomás-köszöntését - annyit mondj: Isten-Isten!
8. Legyél mértékletes, így a bor testileg és lelkileg is javadra válik!
9. Egyedül ne igyál bort! A bor egy közös áldozás, kapcsolat-teremtés, kapcsolatmegtartás megszentelő itala.
10. A bor ízlelése közben összpontosíts a bor által felidézett illat, aroma érzelmi és jelképes értékeire és oszd meg véleményed a környezeteddel.

(Cey-Bert Róbert Gyula 2006)

A Kugler-féle Házi cukrászat szakácskönyvének teasütemény mintái

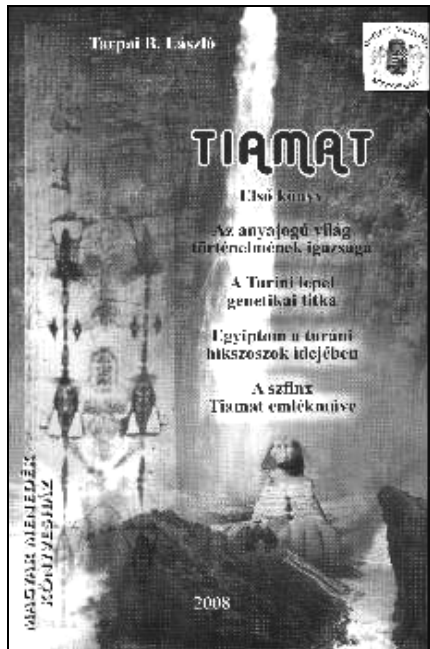

Különös lovak-húzta szekér egy Mikó István által 1868-ban készített borotvatokon.
A szekér bakján Dudás János, a tárgy megrendelője ül (Csorvás, Békés megye, Kiss István rajza)

Tarpai B. László

TIAMAT

(Magánkiadás, 2008.)

A könyv borítója (Internet)

2009. április 4-én a Körösi Csoma Sándor ünnepség után egy vékony magas fiatalember könyveket osztogatott. – Szamizdad, szamizdad, mondogatta, s nekem is adott egyet a Tiamat című műből.

Tiamat volt a sárkányanya, akit a rendetlenkedő istenfiak hareban levertek, s testét "kiszögezték a cella falára". A mezopotámiai hőseinkben nyomaiban kimutatható az eredeti, turáni ősmese, de annak szellemiségét elvetették, s kemény, kegyetlen történetet faragtak belőle az ókori babiloni írástudók. A szerző az előidők hőseinekében a mai világ tükrét fedezte fel, annak szétburjázott állapotában. "Az életet tagadó, gyilkoló halál ideológiái egyre erőteljesebben terjednek, és ezt ma már fennálló világrendnek, demokráciának, civilizációnak nevezik, amit a tudatosan kialakított önpusztító gazdasági, erkölcsi rendszerben már mi magunk védelmezzük és működtetünk, ahelyett, hogy gátolnánk terjedését". (9. old.)

A szerző átnézi történetiségében azt az ádáz folyamatot, amelyet álcázott erők a magyarság ellen fordítottak. A támadás módját nemcsak történeti, de biológiai szinten is elemzi, hogy a lelki és szellemi hadviselés minél érthetőbbé válják.

Éberség, éleslátás jellemzi. Nem becsüli le a gonosz erejét, de felismeri módszereit és gyengéjét. A gonosz ugyanis egy ponton meginog: "A szűz fénye fölülír mindent" – mondja. (11. old.)

Engem szinte megdöbbenett, hogy ugyanúgy, mint mi is, a Szerző is Isten erejében, a Boldogasszony jóságában bíz, s az égi hatalomtól várja megmaradásunk esélyét.

Az anyajegű világ megmentheti a Föld sorsát, latolgatta fejezeteken át a lehetőséget, de a régi imádságalapú szókinszben, s ennek elterjedésében is a tisztult szellemiség munkáját látja, s bizvást hiszi, hogy a szavak a letisztult fogalmak visszahatnak a lélekre és kihatnak a társadalomra, s képesek ezek rendezőelvévé válni.

Gondolatai a szerves világ elemi szintjéről indulnak, s hol vegyi, hol biológiai, hol szimbolikus úton járják be az ember világát, s jutnak el a mélytudatig.

Azt már tudjuk, hogy a történelemismeret kulcsa az egyiptomi, a szkíta, s a korai mezopotámia kultúrájának mélyebb megismerésében rejlik. Ezt tudja a szerző is, s nem érthető, miért nem merített az irodalom újabb, alaposabb, bővebb forrásaiból.

A könyv műfajilag esszé; a szerző rendelkezik az esszéírók tehetségével, mert lendületes, sőt magával ragadó, széles látókörű, s nyelvi fordulatokban gazdag, s még humorra is futja. A könyv tartalmilag egy Boldogasszonyfa körül szövi színes szóttesét, s ez menti meg a pesszimizmustól, a szörnyű vég elfogadásától.

A Tiamat című könyv egy terjedelmesebb mű első kötete. Várjuk a folytatást.

(szerk.)

NŐK és FÉRFIAK a humor tükrében

Tizenegy ember lógott egy helikopter kötelén, tíz férfi és egy nő.

Mivel a kötél nem volt elég erős, hogy mind a 11 embert megtartsa, úgy döntöttek, hogy egy személynek le kell ugrania, különben mindannyian meghalnak. Nem tudtak megegyezni, hogy ki legyen az áldozat. Ekkor a nő tartott egy rövid de nagyon meghatározó beszédet, mondván, hogy majd ő feláldozza magát, mivel a nők hozzászoktak ahhoz, hogy a fiaik és férjeik javára lemondanak mindenről, mindent odaadnak a férfiaknak, anélkül, hogy bármit kapnának cserében...

Amint befejezte beszédét, az összes férfi elkezdett tapsolni...

Tanulság: Soha nem szabad alulértékelni a nők hatalmát...

Egy nap három férfi kirándulni ment. Egyszer egy gyors sodrású megáradt folyóhoz értek.

Mindenképpen át kellett jutniuk a túlsó partra, de nem volt mivel. Az első elkezdett imádkozni:

– Kérlek, Istenem, adj nekem erőt, hogy át tudjak kelni!

PUF! Isten adott neki két rendkívül erős kart és lábat, így nagy nehézségek árán át tudott úszni 2 óra alatt, de úgy, hogy kétszer csaknem megfulladt.

Ezt látva a második szintén Istenhez fordult:

– Kérlek, Uram, adj nekem erőt... és eszközöket, hogy átkelhessek!

PUF! Isten adott neki egy kis kenut és evezőket, így egy óra kemény munkával átjutott, de kis híján kétszer a vízbe fordult.

A harmadik, az előző kettő tapasztalataiból okulva, úgy döntött, hogy szintén a Jóistenhez fordul:

– Kérlek, Istenem, adj nekem erőt, eszközöket... és intelligenciát hogy átkelhessek!

PUF! Isten átváltoztatta őt nővé, aki ezután megnézte a térképet, majd 200 métert gyalogolt a folyó mentén, és átkelt a felette átívelő kis hídon.

Egy férfi egy szűk hegyi úton, szerpentinén vezet. Vele szemben halad egy nő. Abban a pillanatban, amikor összetalálkoznak, a nő átkiált az ablakon keresztül: Disznó!!

A férfi rögtön visszakíált: Kurva!!

Mindketten folytatják az útjukat, majd a következő

hajtűkanyarban a férfi beleütközik egy úttesten álló óriási disznóba...

Ha a férfiak végre képesek lennének MEGHALLGATNI a nőket...

Egy pár vakációra utazott egy tóhoz, amelynél lehetett horgászni. A férfi szeretett pecázni hajnalban, a nő inkább olvasgatott.

Egy reggel a férfi hazatérve a hajnali pecázásból, ledőlt egy kicsit szunyókálni. A nő elhatározta, hogy ugyan a tavat nem ismerte, de kimegy kicsit csónakázni. Kis evezés után elkezdett olvasgatni.

Nemsokára megjelent a parti őrség képviselője, és így szólt:

– Jó napot, Asszonyom, mit csinál?

– Olvasgatok.

– A „Horgászni Tilos” területen jár!

– De nem horgászom, nem látja?

– Igen, de magánál van minden szükséges felszerelés. Követnie kell engem, és meg fogom bírságozni!

– Ha azt teszi, akkor én viszont feljelentem szexuális erőszakért!

– De... Én hozzá sem nyúltam magához egy újjal sem!

– Igen, de magánál van az ahhoz szükséges felszerelés...

Tanulság: Ne vitatkozz olyan nőekkel, akik tudnak olvasni...

Mi a különbség a férfiak és a nők között?

Egy nő azt szeretné, hogy egy férfi teljesítse minden kívánságát, míg egy férfi azt szeretné, ha minden nő teljesítené az ő egyetlen kívánságát.

El kell küldened ezt az üzenetet 5 intelligens és szórakoztató nőnek, akiket ismersz, hogy megnevettesd őket!

Elküldheted az üzenetet 5 férfinak is, akiknek van annyi intelligenciája és humorérzéke, hogy ezeket szórakoztatónak tartja.

...OK, 5 intelligens nőt könnyedén találhatsz...

...de honnan vegyünk 5 ilyen követelményeknek megfelelő férfit???

(Internet)

FAT Akkreditációs szám:
AL-1959

ALAPÍTÁSI ÉV: 1989

3534 Miskolc, Vár. u. 9.
(az 1-es villamos végállomásánál)

**Az ország rangos tudósaival
MAGYARSÁGKÖZPONTÚ felnőttképzés**

Az egyesület a tudásban elérhető legmagasabb színvonalat tűzte ki céljául. Az oktatás rendszere megfelel a régi magyar hagyományoknak és a mai nyugati gyakorlatnak.

ELÉRHETŐSÉGEK:

Levélcím: 3509 Miskolc, Pf.: 819.

Tel./Fax: 06-46-331-981 (elnök)

Tel.: 06-46-332-228 (tanulmányi osztály)

Tel.: 06-46-379-152 (gazdasági osztály)

E-mail: bolcsesz.egyesulet@chello.hu

"Az ismeretek bölcsőbbé tesznek, a bölcsesség pedig s z a b a d d á "

(Debreczenyi Bárány Péter 1789)

Pataki János festőművész álmképe az iskoláról

A MISKOLCI BÖLCSÉS SZ EGYESÜLET

felnőttképzést folytat az alábbi szakterületeken

Magyarságtudomány, oktatói pedagógiai képesítéssel
/288 órás szakképzés/ azonosító szám: 00140021

Pszichológia, oktatói, pedagógiai képesítéssel
/288 órás szakképzés/ azonosító szám: 00140021

Művészettörténet, oktatói, pedagógiai képesítéssel
/288 órás szakképzés/ azonosító szám: 00140021

Andragógia legújabb kutatásai, módszerei, oktatói, pedagógiai képesítéssel
/8 órás szakképzés/ azonosító szám: 00140020

Lélekgyógyász (a pszichológiai tanulmányok folytatása), alternatív pszichológiai tanácsadó
képzés, oktatói, pedagógiai képesítéssel
/40 órás szakképzés/ azonosító szám: 00140020

Szakképzéseinket Európa ismeretek és magyarságismeret tantárgyak oktatása egészíti ki. A kurzusok 2009-ben szeptember 18-án pénteken és 19-én szombaton kezdődnek.

Egy-egy képzési blokk félévente h a t m u n k a n a p o t igényel. Pszichológusoknak pénteken, a többieknek szombati napon folyik a képzés.

Félévente 6-8 tantárgy képezi a tananyagot, melyekből vizsgázni is kell. A kurzus végén összegző vizsga van.

A megszerzett s z a k k é p z é s r ő l Certificatit adunk ki.

Iskolánk a Diósgyőri várnál a Vár u. 9. szám alatt található.

Jól felszerelt, világos tantermekkel rendelkezünk, s a szükséges oktatási segédletek birtokában vagyunk. A Bükk lábánál, vonzó, szép környezetben folyik az oktatás. Ősszel és tavasszal a kisebb csoportokkal a parkban is tartunk órákat.

Megközelítés: a miskolci 1-es villamos végállomásától gyalog a vár felé.

Szeretettel várjuk a felsőfokú végzettséggel rendelkezőket és az érettségizetteket, akiknek ugyancsak biztosítunk képzést.

Érdeklődni a 06/46/331-981-es telefonszámon lehet

Tibold Makó Szabina versei

Fenn a magaslaton...

Fenn,
a magaslaton,
áll egy ősi templom –

Kupolája nyílik
a csillagvilágba,
négy ajtója
a Négy Égtátra,

Alagsorainak
labirintusa
úgy hírlik
levezet a Pokolba –

Északi Kapuja
néz márványszoborra,
jégkristályon nyugvó
merev férfiúra.

(Ó a gondolat fagyott!)

Déli kapu nyílik
Ős magzatvizekre,
Őserdők zöldjére,
nem szűnő esőre.

Keleti szemében
a Nap ébred,
Hegyláncolat mögül
Csillanó ígért.

Nyugat nyílása
végtelen sivatag;
Fekete égbolt,
kiszáradt tavak...

o

Hol,
vajon hol
izzik a Nap végső
langyos búcsúzása?

Hol vár rám
a Hollók
néma káromgása?

Miért zajos a csend,
miért süketek füleim
az élet hangjára?

Válaszom a Csendben
üresen kong...

Ettem királyok asztalánál...

Ettem királyok asztalánál,
csókoltam hercegnők
lábujját –
De hol kóborog táltosom?
Ajh!
Nem találom nyomát.

Ha hollószárnyon
repülök az éjben,
s közelednek a
csillagok,
Megismerem-e titkukat,
tudják-e, hogy
halott vagyok?

Csak suhanok
láthatatlan,
Éjfelete szárnyakon,
hangtalan,
hangtalan,
Sötét bársony kanavászon –

Így hagyom el
e múltó világot
Fekete hollószárnyakon,
de megtalálom-e
az éjben
csodálatos táltosom?

Rézhold

Rézhold
az égen
Vörös, izzó
Cseppjei bőrömet égetik

Fájdalmam nem múltó
örök csapás,
gyásza úgy ül
lelkemen
Mint vén özvegy, a
megkopott
fátylán
Rézhold,
Égi gong
kong

kong

kong

kong

*Siklósi András**Könyörgés Babba Máriához*

(Márton Áron emlékének)

Anyánk édes Boldogasszony
 áldó kezed oltalmazzon
 szemed fölöttünk virrasszon
 szíved szívünkhöz hajoljon
 Erősíts meg minket kérünk
 ne folyjon ki drága vérünk
 Bízunk benned csak rád nézünk
 vigasztald könnyező népünk
 Ne hagyd hogy a gonosz sorba'
 elragadjon a pokolba
 Testünk-lelkünk így is csonka
 szétmarta a héber rozsda
 Mindenünket elorozták
 nem miénk már Magyarország
 Semmik vagyunk gyáva szolgák
 otthonunk rablók tiporják
 Idegenek nyúznak tépnek
 mi haldoklunk csak ők élnek
 Micsoda kegyetlen végzet:
 elpusztítanak a férgek
 Se hitünk se egészségünk
 már nincs miért mégis félünk
 Csöppnyi jóban sincsen részünk
 porba fulladt a reményünk
 Mivé leszünk hova menjünk
 talán új földet keressünk?
 Kihunyt a szeretet bennünk
 rideg koporsóban fekszünk
 Fájdalmunk az eget veri
 a fél világ vesztünk lesi
 jövőnk keresztre szegezi
 maradékunk szétkergeti
 Hű Patrónánk jöjj el hozzánk
 irgalmazz és tekints reánk
 mentsd meg szegény beteg hazánk
 szabadíts föl szép Szűzanyánk
 Lángod érettünk lobogjon
 imád üdvösséget hozzon
 Szent balsamod gyógyítgasson
 csíksomlyói Boldogasszony

(Szeged, 2009 húsvétján)

Baljos Húsvét

Eljött ismét a szép tavasz
 a fű újra zöld.
 Itt a Feltámadás napja
 Vígan üdvözöld!

Nyakig úszunk a válságban
 inség közeleg!
 Még sötétebb felhők gyűlnek
 országunk felett.

Csírájában fojtják majd meg
 mi csak jó lehet!
 Váltig kisemmizettek téve
 így bennünket.

Otrombán be lesz építve
 a Duna Tisza köz
 s ormóttan bérházak körül
 csak varjú köröz.

Özönlik be országunkba
 a sok idegen
 S ezeké lesz kis Hazánkban
 lassan már minden.

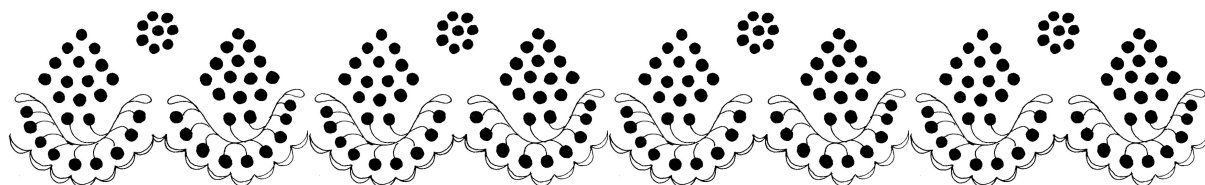
Gyorsan el kell adni mindent
 - hogy megéljenek
 s szélhámosok, idegenek
 tenyészhessenek.

Félek hogy intézményünk is
 megsínyli mindezt
 s ellehetetlenítik majd
 működésünket.

Nagy Lajosunk lovagjai
 mit is tehetnek?
 Már csupán csak hagyományból
 vitézkedhetnek.

Keserű nép - tüntetni fog.
 - húzzák a kordont,
 míg erőszakkal kinevezik
 hajnai gordont.

2009. 04. Húsvét
Népköltés

Gyimóthy Gábor: Nyelvlecke

Egyik olaszóra során,
Ím a kérdés felmerült:
Hogy milyen nyelv ez a magyar,
Európába hogy került?

Elmeséltem, ahogy tudtam,
Mire képes a magyar.
Elmondtam, hogy sok, sok rag van,
S hogy némelyik mit takar,

És a szókincsben mi rejlik,
A rengeteg árnyalat,
Példaként vegyük csak itt:
Ember, állat hogy **halad**?

Elmondtam, hogy mikor **járunk**,
Mikor mondom, hogy **megyek**.
Részeg, hogy **dülöngél** nálunk,
S milyen, ha csak **lépdelek**.

Miért mondom, hogy **botorkál**
Gyalogol, vagy **kódorog**,
S a **sétáló** szerelmes pár,
Miért éppen **andalog**?

A vaddisznó, hogy ha **rohan**,
Nem **üget**, de **csörtet** - és
Bár alakra majdnem olyan
Miért más a **törtetés**?

Mondtam volna még azt is hát,
Aki **fut**, miért nem **lohol**?
Miért nem vág, ki mezőn **átvág**,
De tán **vágtat** valahol.

Aki **tipeg**, miért nem **libeg**,
S ez épp úgy nem lebegés, --
Minthogy nem csak sánta **biceg**,
S hebegés nem rebegés!

Mit tesz a ló, ha **poroszkál**,
Vagy pedig, ha **vágtázik**?
És a kuvasz, ha **somfordál**,
Avagy akár **bóklászik**.

Lábát szedi, aki **kitér**,
A riadt őz **elszökell**.
Nem **ront be** az, aki **betér**...
Más nyelven, hogy mondjam el?

Jó lett volna szemléltetni,
Botladozó, mint halad,
Avagy milyen **őgyelegni**?
Egy szó - egy kép - egy zamat!

Aki "**slattyog**", miért nem "**lófrál**"?
Száguldó hová **szalad**?
Ki **vánszorog**, miért nem **kószál**?
S aki **kullog**, hol marad?

Bandukoló miért nem **baktat**?
És ha motyog, mit kotyog,
Aki **koslat**, avagy **kaptat**,
Avagy **császkál** és **totyog**?

Nem csak árnyék, aki **suhan**,
S nem csak a jármű **robog**,
Nem csak az áradat **rohan**,
S nem csak a kocsi **kocog**.

Aki **cselleng**, nem **csatangol**,
Ki "**beslisszol**", **elinal**,
Nem "**battyog**" az, ki **bitangol**,
Ha mégis: a mese csal!

Hogy a kutya **lopakodik**,
Sompolyog, majd **meglapul**,
S ha ráförmedsz, **elkotródik**.
Hogy mondjam ezt olaszul?

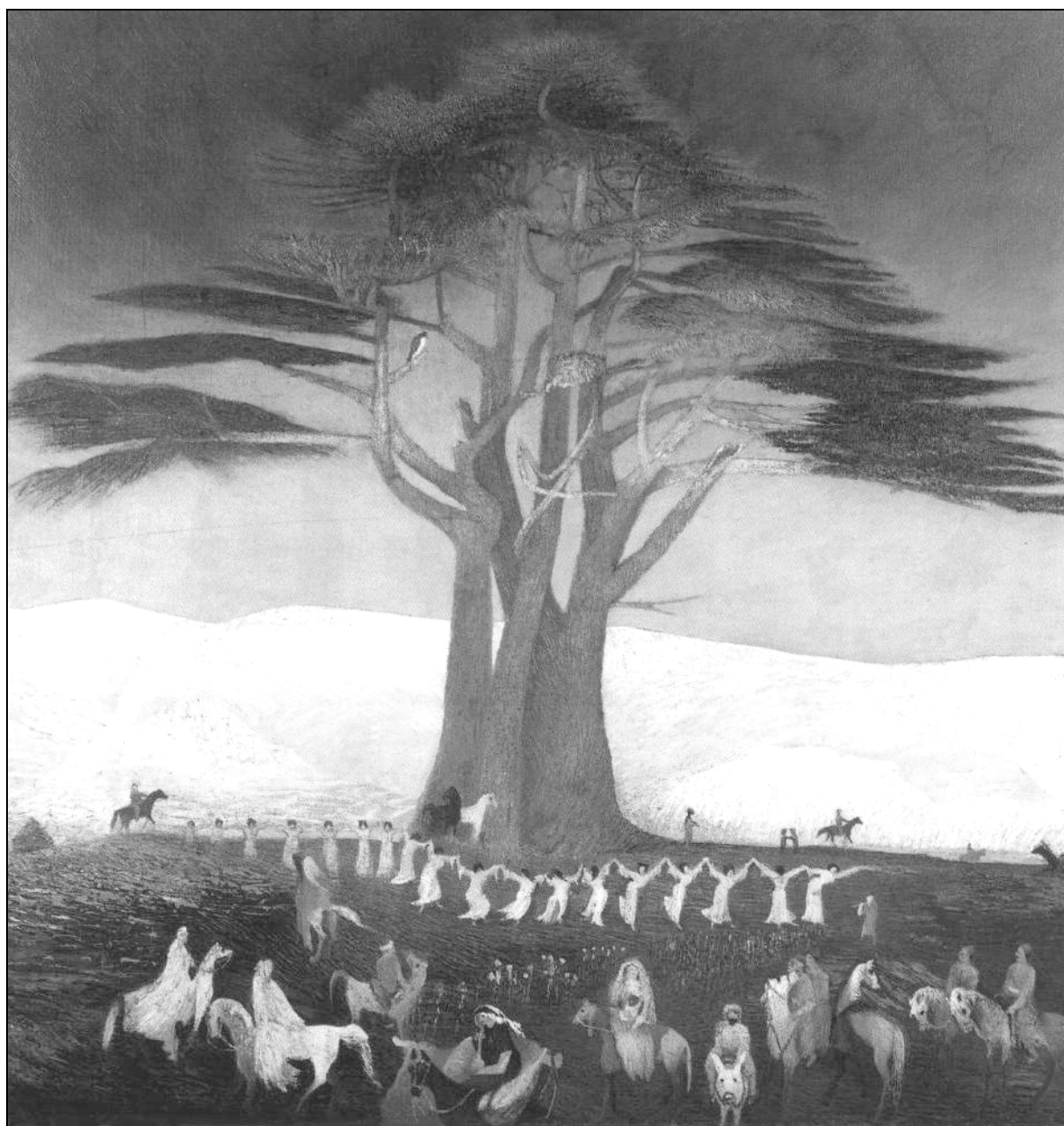
Másik, erre **settenkedik**,
Sündörög, majd **elterül**.
Ráripakodsz, **elódalog**,
Hogy mondjam ezt németül?

Egy csavargó itt **kóborol**,
Lézeng, **ődöng**, **csavarog**,
Lődörög, majd **elvándorol**,
S többé már nem zavarog.

Ám egy másik itt **tekereg**,
- Elárulja kósza nesz -
Itt **kóványog**, itt ténfereg...
Franciául, hogy van ez?

S hogy a tömeg mért **özönlik**,
Mikor **tódul**, vagy **vonul**,
Vagy **hömpölyög**, s mégsem **ömlik**,
Hogy mondjam ezt angolul?

Aki **surrán**, miért nem **oson**,
Vagy miért nem **lépeget**?
Mindezt csak magyarul tudom,
S tán csak magyarul lehet.

Csontváry Kosztka Tivadar: Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban

Következő szám tartalmából:

Bognár Ferenc: Szúzanya fattyú népei

Eőry Szabó Ferenc: A teremtésmítoszok párhuzamai

Siklósi András: Mohácsi népszokások
